

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡ. 282

ΚΥΘΗΡΑ

ΤΟ ΜΙΝΩΙΚΟ ΙΕΡΟ ΚΟΡΥΦΗΣ ΣΤΟΝ ΑΓΙΟ ΓΕΩΡΓΙΟ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

3: ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Έπιστημονική επίμελεια
ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ

ΑΘΗΝΑΙ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΝΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

A. Ἡ κεραμικὴ τῶν ἱστορικῶν χρόνων	3-24
Βιβλιογραφία - Συντομογραφίες	15
Εἰκόνες	18
Κατάλογος εἰκόνων	24

ΝΑΤΑΛΙΑΣ ΠΟΥΛΟΥ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

B. Ἡ Βυζαντινὴ καὶ ἡ πρώιμη Ἑνετικὴ περίοδος	25-266
Βιβλιογραφία - Συντομογραφίες	197
Πίνακες	215
Σχέδια	233
Κατάλογος πινάκων	264
Κατάλογος σχεδίων	265

ΕΛΛΗΣ ΤΖΑΒΕΛΛΑ

Γ. Οἱ μαρτυρίες τῆς κεραμικῆς τῆς ὕστερης Ἑνετικῆς καὶ Νεώτερης περιόδου (15ος - 20ὸς αἰ.)	267-328
Βιβλιογραφία - Συντομογραφίες	300
Πίνακες	305
Σχέδια	311
Κατάλογος πινάκων	326
Κατάλογος σχεδίων	327

ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΠΡΟΚΑΛΑΚΗ

Δ. Γυάλινα καὶ μετάλλινα τέχνηρα	329-418
Βιβλιογραφία - Συντομογραφίες	389
Πίνακες	396
Σχέδια	406
Κατάλογος πινάκων	416
Κατάλογος σχεδίων	417

ΒΑΣΩΣ ΠΕΝΝΑ

E. Ἡ μαρτυρία τῶν νομισμάτων καὶ τῶν σφραγίδων	419-462
Βιβλιογραφία - Συντομογραφίες	453
Πίνακες	457
Κατάλογος πινάκων	462

ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΤΡΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

ΣΤ. Αρχαιολογικά κατάλοιπα καὶ ζητήματα τῆς ὀρνιθοπανίδας	463-563
Βιβλιογραφία - Συνομογραφίες	493
Εἰκόνες	501
Στατιστικὸὶ Πίνακες	505
Κατάλογος Στατιστικῶν Πινάκων	561

ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΤΡΑΝΤΑΛΙΔΟΥ

ΣΤ. ΑΡΧΑΙΟΖΩΟΛΟΓΙΚΑ ΚΑΤΑΛΟΙΠΑ
ΚΑΙ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΝΙΘΟΠΑΝΙΔΑΣ

Τὰ ὀστεολογικὰ κατάλοιπα στὸν χῶρο καὶ τὸν χρόνο

Τὰ ὀστὰ συγκροτοῦν μεγάλο μέρος τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐπιχώσεων καὶ τεκμηρίων*. Παρόλα αὐτά, σὲ ὀρισμένα ἱερὰ Κορυφῆς δὲν βρέθηκαν¹ ἢ δὲν ἀναφέρονται² βιοαρχαιολογικὰ κατάλοιπα. Ἔτσι, ἡ παρουσία τῶν ὀστῶν, τῶν λιπαρῶν στρώσεων μαύρων χωμάτων καὶ τῆς στάχτης, ποὺ ἐνδεχομένως προέρχονταν ἀπὸ τὴν καύση τους, σχετίστηκε, κυρίως, μὲ τὰ ἱερὰ Κορυφῆς, τὰ ὁποῖα συνδέονταν ἄμεσα μὲ τὰ μεγάλα ἀνακτορικὰ κέντρα (Γιούχτας, Κόφινας, Τραόσταλος, Βρύσινας ἢ Πετσοφάς)³. Σὲ αὐτὰ τὰ ἱερὰ ἡ ἀκμή τους συνεχίστηκε καὶ στὴ δεύτερη ἀνακτορική περίοδο⁴.

Οἱ ἐπιχώσεις, ὡστόσο, στὸν λόφο τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, στὰ Κύθηρα⁵ περιεῖχαν ὀστά.

* Εὐχαριστίες ἐκφράζονται στοὺς ἀνασκαφεῖς γιὰ τὴν παραχώρηση τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῆς παρατηρήσεως τους, στὴ διεύθυνση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου Πειραιᾶ στοὺς χώρους τοῦ ὁποῖου καταγράφηκαν τὰ ὀστά (θέρος τοῦ 2005), καὶ στὶς ἀρχαιολόγους Δ. Παναγιωτίδου, Ι. Μουτάφη καὶ Β. Ἀργίτη, ἀπόφοιτες τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ἔχουν ἤδη μεταπτυχιακὸ δίπλωμα σὲ ἀντίστοιχα θέματα) γιὰ τὴν ἐκκάνει αὐτὴ τὴν προσπάθεια δυνατῶς.

1. Ἱερὸ Κορυφῆς στὸν Κορακιά, Ἀτσιπάδες, Ρέθυμνο (Peatfield 1992, 66).

2. Ἱερὸ Κορυφῆς στὸν Πετσοφά, Παλαίκα-στρο, Ἁγ. Νικόλαος (Myres 1902-3, 356-387).

3. Μνεῖα γιὰ τὴν ὑπαρξη βιοαρχαιολογικῶν καταλοίπων ἔχει γίνει σὲ 12 ἱερὰ Κορυφῆς (Peatfield 1992, 6· Jones 1999, 12). Συνήθως ὅμως ἡ ἀναφορά εἶναι ὀλιγόλογη. Ἐὰν θελήσουμε νὰ συζητήσουμε γιὰ τὸ ὑλικό, τὸ ὁποῖο κατεξοχὴν μᾶς ἀφορᾷ ἐδῶ, θὰ εἴχαμε γιὰ παράδειγμα: «ὀδόντες βοοειδῶν, χαύλιοι κάπρων, εἰς μίαν μάλιστα περίπτωσιν μετὰ τῆς γνάθου» γιὰ τὸ Ἱερὸ Κορυφῆς στὸ Βρύσινα Ρεθύμνης (Δαβά-

ρας 1974, 211) ἢ «μερικὰ κέρατα αἰγοπροβάτων, κόκαλα ζώων καὶ πουλιῶν», «μερικὰ κέρατα αἰγοπροβάτων, τμῆμα κρανίου αἰγοειδοῦς ποὺ σώζει τὰ κέρατά του, λίγα κόκαλα μικρῶν ζώων καὶ πουλιῶν» γιὰ τὸ Ἱερὸ Κορυφῆς Γιούχτα Ἡρακλείου (Καρέτσου 1975, 334 καὶ Καρέτσου 1976, 410). Δὲν σχολιάζουμε τὰ βοτανολογικὰ κατάλοιπα, οὔτε τῆς ἐνδεχόμενης σπονδῆς ποὺ θὰ μπορούσαν ἐν μέρει νὰ ἀνιχνευτοῦν μὲ χημικὲς ἀναλύσεις στὰ ἀντίστοιχα ἀγγεῖα. Ὁ Jones (1999) ἀναφέρει στάχτες σὲ 11 ἀπὸ τὰ 20 ἱερὰ Κορυφῆς ποὺ ἀποδελτίωσε καὶ ὀστὰ σὲ 3.

4. Ἡ πλειονότητα τῶν ἐρευνητῶν θεωρεῖ ὅτι τὰ ἱερὰ Κορυφῆς ἐμφανίζονται κατὰ τὴν ΠΜ ἢ τὴν πρώιμη ΜΜ φάση καὶ παρακμάζουν στὸ τέλος τῆς πρώτης ἀνακτορικῆς περιόδου (Jones 1999, 28). Τὰ ὑλικά κατάλοιπα τῶν τελετουργικῶν ἐθίμων δίνουν ἓνα εὖρος χρήσης τῶν ἱερῶν Κορυφῆς γιὰ μισὴ χιλιετία περίπου.

5. Γιὰ τὸ Ἱερὸ στὰ Κύθηρα, τὰ εὐρήματα καὶ τὴν ἐπίδραση τῆς μινωικῆς θρησκείας στὸν Αἰγαιακὸ κόσμον βλ. Sakellarakis 1996.

Για την ακρίβεια, τὰ στρώματα⁶ ἔδωσαν ἓνα ὕλικό (πίν. 1α-1β), ποὺ μὲ βάση τὴ συμβατική χρονολόγησή⁷ προέρχεται κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ τὶς Προανακτορικές-Παλαιοανακτορικές καὶ Νεοανακτορικές περιόδους (MM IA-ΥΜ IB), ἰδιαίτερα ἀπὸ τὴ Νεοανακτορική περίοδο (MM III-ΥΜ I⁸), δηλαδή καλύπτουν τὸ χρονικὸ διάστημα ἕξι περίπου αἰώνων, ἐστιάζουν ὅμως σὲ σχεδὸν 150 χρόνια ἐντατικότερης παρουσίας πιστῶν. Καθὼς ὅμως ἡ λατρεία καὶ οἱ θεοὶ ἀλλάζουν μὲ τὸν καιρό⁹, στὸν λόφο σήμερα λατρεύεται ὁ Ἅγιος Γεώργιος. Οἱ ἰδεολογικὲς αὐτὲς ἀλλαγὲς ἀντικατοπτρίζονται στὸ ἀρχαιολογικὸ περιβάλλον καὶ τὴν ποικιλία τῶν καταλοίπων. Ἀπὸ τὰ 4703 θραύσματα ὀστέων, ποὺ συγκεντρώθηκαν στὸ ἀνασκαμμένο τμήμα τῶν ἀνδρῶν 1-7, τουλάχιστον τὸ 41.65% εἶναι ἀπὸ ἐπιχώσεις μὲ σημαντικὸ ἢ πολὺ σημαντικὸ ποσοστὸ (20-90%) μεταγενέστερης τῶν μινωικῶν χρόνων κεραμικῆς (βλ. τόμ. 1, σελ. 153, σχ. 3).

Ἐπειδὴ στὸν Ἅγ. Γεώργιο δὲν ὑπῆρχαν ἢ δὲν σώθηκαν ἀρχιτεκτονικὰ ὑπολείμματα τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, δὲν προχωρήσαμε στὴν κατανομὴ τῶν ὀστέων σὲ χώρους ἢ ἀνδхра.

Ἡ διατήρηση τῶν ὀστέων σχετίζεται ἄμεσα μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ μιᾶς ὑπαίθριας λατρείας στὴν κορυφὴ ἐνδὸς λόφου στὸν χῶρο τοῦ Αἰγαίου¹⁰:

1. *Οἱ συνθήκες ταφονομίας*: Τὰ γεωμορφολογικὰ χαρακτηριστικὰ (ὕψόμετρο¹¹,

6. Ἡ πλειονότητα τῶν ὀστέων προέρχεται ἀπὸ τὰ δύο ἀνώτερα ἀνδхра, ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸ δεύτερο, τὸ ὁποῖο ἀνασκάφηκε καὶ σὲ μεγαλύτερη ἔκταση. Ἡ τομὴ Η (ἀνδχρο 3) ἀπέδωσε σημαντικό ἀριθμὸ ὀστέων. Στὰ ὑπόλοιπα ἀνδхра ὁ ἀριθμὸς κυμαίνεται μεταξὺ 100-300 θραυσμάτων ἀλλὰ πρέπει πάντα νὰ συνυπολογίζουμε τὸ πάχος τῆς ἐπίχωσης καὶ τὴν ἔκταση τοῦ ἀνασκαμμένου χώρου. Εἶναι ἀπλὰ ἐνδεικτικά.

7. Βλ. τὰ ἀντίστοιχα κεφάλαια τῶν τόμων 1 καὶ 4 γιὰ τὴ στρωματογραφία καὶ τὶς ἐπιχώσεις (Γ. Σακελλαράκης, Ἰ. Τουρναβίτου). Ἡ κατανομὴ τῶν ὀστέων σὲ χρονολογικὲς περιόδους βασίστηκε ἀποκλειστικὰ στὰ δεδομένα τῆς κεραμικῆς. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσουμε ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀπόλυτη ἀντιστοιχία ὁμάδων κεραμικῆς-ὀστέων, δεδομένου ὅτι ὑπῆρχαν ἀνασκαφικὲς ἐνότητες στὶς ὁποῖες δὲν βρέθηκαν καθόλου ὀστά.

8. Ἀδιατάρακτες ἀποθέσεις ἀναφέρονται στὰ ἀνδхра 2 καὶ 7. Γιὰ τὰ ὀστά, ἡ ἀναλυτικὴ ποσοστιαία κατανομὴ ἀνὰ πολιτισμικὲς φάσεις παρουσιάζεται στὸς πίνακες 1 καὶ 2. Χρονολογικὰ τὰ εὐρήματα μὲ τὴ μινωικὴ κεραμικὴ ἄρα

καὶ τὰ ὀστεολογικὰ κατάλοιπα τοποθετοῦνται μεταξὺ τοῦ 1900-1450 π.Χ.: ἡ πλειονότητά τους ὅμως ἐστιάζεται στὶς ἑκατονταετηρίδες 1700-1450 π.Χ.

9. Ἀντίστοιχες παρατηρήσεις κάνει ὁ Ν. Πλάτων (1951, 151-3) καὶ ὁ Faure γιὰ τὰ Ἱερὰ Κορυφῆς στὴν Κρήτη «J'ai vu aux même emplacements d'allumer des feux, déposer des simulacres, offrir des ex-voto, brûler de l'encens, boire, chanter et danser en chœur» (Faure 1972, 426), ἀλλὰ πρόκειται φυσικὰ γιὰ ἓνα καθολικὸ φαινόμενο. Ἐδῶ βέβαια ὑπῆρξαν καὶ ἄλλες κατασκευές (π.χ. δεξαμενές, ὁ ναὸς τῆς Μυρτιδιώτισσας), ποὺ τουλάχιστον στὰ πρῶτα -ἀνώτερα- ἀνδхра ἀνέτρεψαν ἢ ἔστω διατάραξαν σημαντικὰ τὴ στρωματογραφία.

10. Γιὰ τὴν ἐπιλογή τῶν θέσεων τῶν Ἱερῶν Κορυφῆς στὰ μινωικὰ χρόνια βλ. van Leuven 1981, 13-14· Peatfield 1983· Sakellarakis 1996.

11. Τὰ κρητικὰ Ἱερὰ Κορυφῆς βρίσκονται σὲ ὕψόμετρο ποὺ κυμαίνεται ἀπὸ τὰ 200 μ. ἕως τὰ 1168 μ. πάνω ἀπὸ τὸ σημερινὸ ἐπίπεδο τῆς θάλασσας. Στὸν Ἅγ. Γεώργιο τὰ ἀνασκαμμένα ἀνδхра βρίσκονται σὲ ὕψος 351-341.15 μ.

άσβεστολιθικό γεωλογικό υπόβαθρο¹², λόφος περίοπτος από τις πεδιάδες και τη θάλασσα¹³, εξαιρετο στρατηγικό παρατηρητήριο κλπ.), που συνέτειναν στην επιλογή του λόφου από τους προσκυνητές των γειτονικών περιοχών, συνετέλεσαν ταυτόχρονα και στη διάβρωση των όστων. Επί πλέον, ο λόφος είναι έκτεθειμένος στα έντονα καιρικά φαινόμενα¹⁴, που επιτείνουν τη βαθμιαία φθορά, αν όχι την πλήρη καταστροφή των όστων.

Στον λόφο του Αγ. Γεωργίου φαίνεται ότι τα όστα παρέμεναν στον χώρο αρκετό διάστημα, αν όχι χρόνια, πριν επικαλυφθούν από τις υπερκείμενες στρώσεις του χώματος. Αυτό άφορα, προφανώς, και στις αναθέσεις οι οποίες γίνονταν επί των σχισμών και των κοιλωμάτων του βράχου, στα σημεία, δηλαδή, που οι ανασκαφείς εντόπισαν τις πρωτογενείς αποθέσεις. Το πάχος των επιχώσεων το οποίο ποικίλλει από 35 εκ. έως 2 περίπου μ., ανάλογα με το άνδηρο και την κλίση, θα μπορούσε να συνηγορήσει στο σχετικό σφράγισμα, κατά συνέπεια την περιορισμένη διατάραξη αυτών των αποθέσεων.

Δεν γνωρίζουμε εάν στους παράγοντες αποσύνθεσης των όστων και διατάραξης των αποθέσεων μπορούμε να αποδώσουμε μεγάλο μέρος της ευθύνης στον σκύλο. Το ζώο εμφανίζεται έμμεσα. Καταγράφηκαν συνολικά 3 όστα και παρατηρήθηκαν λίγα αρνητικά αποτυπώματα των δοντιών του (ρηχές βαθύνσεις που προκλήθηκαν από τους κυνόδοντες) πάνω στα όστα των φυτοφάγων και πρωτύτερα καταναλωθέντων ζώων (πίν. 3-12).

2. *Η στρωματογραφική ακολουθία*: Η κλίση στις πλαγιές, ή βροχή¹⁵, ο άερας¹⁶ και φυσικά οι διάφορες, σύγχρονες με τα κινητά εύρηματα καθώς και οι μεταγενέστερες αρχιτεκτονικές δομές¹⁷ συμβάλλουν στη διατάραξη της στρωματογραφικής ακολου-

12. Γεωλογικός χάρτης Κυθήρων: άσβεστόλιθοι και δολομίται του Κρητιδικού (Θεοδωρόπουλος 1973).

13. Η άνοδος στο βουνό λειτουργεί ψυχολογικά ως βάλσαμο της ψυχής: «Όταν βρισκόμαστε ψηλά, όλα τα βλέπουμε μικρά. Η δόξα και τα βάσανά μας, οι χαρές μας και οι λύπες δεν έχουν καμιά σημασία. Όλα εκείνα που κερδίσαμε ή χάσαμε μένουν εκεί κάτω. Από την κορφή του βουνού, μπορείς να καταλάβεις πόσο μεγάλος είναι ο κόσμος και πόσο άπεραντος είναι ο όριζοντας»: Coelho, P. (1996), *Το πέμπτο βουνό* (έλλην. μετ. Αθήνα, Νέα Σύνορα 1998).

14. Στην Κρήτη, οι κορυφές των βουνών, που είχαν χαρακτηριστεί ιερά ήταν συχνά γυμνές, χωρίς βλάστηση και η λατρεία ελάμβανε χώρα εύθως κάτω από την κορυφή και στις πλαγιές

(Πλάτων 1951).

15. Στα κλιματικά στοιχεία των Κυθήρων (περίοδοι παρατήρησης 1931-1940, 1949-1971) θα εντάσσαμε τη θερμοκρασία 41,7° C μεγίστη έως -1,8° C ελαχίστη, με παγετό μόνο κατά τον μήνα Ιανουάριο και βροχοπτώσεις τις περισσότερες τον Δεκέμβριο και τις λιγότερες τον Ιούνιο (Θεοδωρόπουλος 1973, 64-68).

16. «Η περιοχή των Κυθήρων είναι εκ των πλέον άνεμων των Αιγαίου πελάγους» (Θεοδωρόπουλος 1973, 72). Ισχυρές θύελλες εμφανίζονται κατά τον Απρίλιο, τον Μάιο ή τον Νοέμβριο. Είναι εμφανές ότι η περίοδος επίσκεψης των πιστών στον ιερό χώρο προσδιορίζονταν και από τις κλιματικές συνθήκες.

17. Η ύπαρξή τους εξαρτάται από τη χρονική περίοδο και τη μορφή του ιεροῦ.

θίας¹⁸. Στὸν Ἅγ. Γεώργιο, οἱ πρωτογενεῖς ἀποθέσεις ὀστῶν ἐπὶ τοῦ βράχου σὲ ἐπίπεδο ἀριθμητικῶν δεδομένων ἦταν τῆς τάξεως τῆς δεκάδας καὶ ἀνήκαν στὴν κατεξοχὴν προτιμηθεῖσα οἰκογένεια ζῶων, τὶς καπρίνες.

Κατὰ συνέπεια, στὴν ἀνάλυσή μας ἐπιλέξαμε νὰ ὁμαδοποιήσουμε συμβατικά τὰ ὀστὰ ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὶς ἐγγύτερες χρονικὰ περιόδους¹⁹, διαχωρίζοντας τὶς πρωτογενεῖς καὶ ἐλάχιστα διαταραγμένες στρώσεις²⁰, ἀπὸ ὅσες κατὰ τοὺς ἀνασκαφεῖς περιεῖχαν μεταγενέστερα συνευρήματα²¹. Ἡ κατανομὴ σὲ εὐρύτερες χρονικὰ περιόδους, παρὰ τὸ μειονέκτημα ὅτι ἀρκετὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς χρονολογικὲς ὁμάδες κάλυπταν ἑκατονταετίες²², προκρίθηκε γιατί ὁ μέγας κατακερματισμὸς τῶν ὀστῶν (ἢ διατήρησή τους σπάνια ξεπερνᾷ τὸ 1/5 τοῦ ἀρχικοῦ ὀστοῦ, ἐξαιρουμένων τῶν

18. Ἡ ἐμπειρία τῆς ὑπογράφουσας ἀπὸ τὸ ὀστεολογικὸ ὕλικό, ποὺ μεθοδικότατα συλλέχθηκε κατὰ τὴ διάρκειά τῶν ἀνασκαφῶν στὸ ὑπαίθριο ὄρεινὸ Ἱερὸ τοῦ Ἑρμῆ καὶ τῆς Ἀφροδίτης στὴ Σύμη Βιάννου στὶς νότιες πλαγιὲς τοῦ ὄρους Δίκη (ὕψόμετρο 1130 μ.), εἶναι πανομοιότυπη.

19. Καθὼς προχωροῦσε ἡ καταγραφή τῶν ὀστῶν φάνηκε ὅτι ἦταν ἀδύνατον, γιὰ ἀντικειμενικούς –μέγας θρυμματισμὸς, κακὴ διατήρηση, διατάραξη τῶν στρωμάτων– ἢ ὑποκειμενικούς λόγους, νὰ προσεγγίσουμε ἔγκυρα καὶ βαθύτερα τὶς λεπτομέρειες τῶν κοινωνικῶν δομῶν τῶν ἐπιμέρους ἱστορικῶν περιόδων. Δὲν ἐντοπιζάμε δηλαδὴ διαφοροποιήσεις στὰ εἶδη, τὰ ποσοστὰ καὶ τὶς ἡλικίες τῶν ζώων. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι ἐγίνε χειρόγραφη καὶ ἠλεκτρονικὴ καταγραφή τοῦ ὕλικου.

20. Στὴν κατηγορία τῶν ἄδιατάρακτων στρωμάτων συμπεριλάβαμε καὶ ὅσα εἶχαν μεταγενέστερα ὄστρακα σὲ ποσοστὸ 0,14-19,94%.

21. Στὴν προσπάθειά μας νὰ κατανοήσουμε ἐνδεχόμενες διαφορὲς στὴ χρῆση τοῦ χώρου καὶ στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ σφάγιου δημιουργήσαμε, ἀκολουθώντας πάντα τὴν κεραμική, δύο ὑποκατηγορίες: ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες εἶχαν παρεισφύσει μεταγενέστερα ὄστρακα σὲ ποσοστὸ 20-49% (στρώματα μὲ περιορισμένη διατάραξη) καὶ τὶς ὑπόλοιπες στὶς ὁποῖες ἢ μεταγενέστερη κεραμικὴ ἄγγιζε τὸ 50-100% παρουσίας στὴν ἐπίχωση (διαταραγμένα στρώματα, μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ).

Σὲ ὀρισμένες στρώσεις ἀνασκαφικῶν τετραγώνων ἢ κεραμικὴ δὲν προσφερόταν γιὰ χρονολόγηση. Ἀπὸ τὴ διαφορὰ ὅμως τῆς διατήρησης τῶν ὀστῶν καὶ ἀπὸ τὰ ἰζήματα πάνω σὲ αὐτά, μακροσκοπικὰ τουλάχιστον, τὰ περισσότερα δείχνουν νεώτερα τῶν μινωικῶν χρόνων καὶ κάποτε σύγχρονα. Ὅσάκις αὐτὸ παρατηρήθηκε καταγράφη ὡς τέτοιο.

22. Στὰ ἄδιατάρακτα μινωικὰ στρώματα, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι κεραμικὴ καὶ ἄλλα τέχνηρα μεταμινωικῶν χρόνων δὲν ἔχουν, κατὰ τεκμήριο, παρεισφρήσει, ὑπῆρξε ἐνοποίηση ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα τῶν ὀστῶν τὴν ὁποία περιεῖχαν. Ἐὰν δὲν γινόταν αὐτό, θὰ περιοριζόμασταν σὲ ἓνα κατάλογο τῶν ὀστῶν. Ἡ στατιστικὴ τους ἐπεξεργασία ἦταν ἀδύνατη.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μινωικὴ κεραμικὴ κάθε ἐνόθητας (τομὴ, τετράγωνο, στρώση) σπάνια ἀναπακρινόταν σὲ μία χρονολογικὴ φάση, ὅπως αὐτὲς ἔχουν καθιερωθεῖ γιὰ τὴ Μινωικὴ Κρήτη, καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔννοια τῶν τομῶν κάθετα εἶναι χρησιμὴ ἀνασκαφικὰ ἀλλὰ ὄχι γιὰ τὴ χρονολογικὴ-ἱστορικὴ ἐρμηνεία τῶν γεγονότων, ἡ ὑπογράφουσα τὸ κείμενο ἀποφάσισε τὴν ὁμαδοποίησιν τῶν ὀστῶν ὅλου τοῦ ἀνασκαμμένου χώρου, ξεκινώντας ἀπὸ τὶς στρώσεις μὲ τὴ χρονολογικὰ ἀρχαιότερη κεραμικὴ. Γιὰ παράδειγμα ἐνόθητες μὲ κεραμικὴ κυρίως τῶν MM I-YM IB, MM IA-YM IA, MM IA-YM IB, MM IA-YM I, MM I-YM I φάσεων συγκεράσθηκαν στὴ χρονικὴ περίοδο MM IA-YM IB συμπυκνώνοντας ἔτσι 550 χρόνια. Μὲ ἀντίστοιχο τρόπο ἀντιμετωπίστηκαν οἱ ἀνασκα-

βραχέων ὀστών²³: πίν. 3-12), τὰ ἐλάχιστα λείψανα ἀνὰ ἀνασκαφικὴ ὁμάδα καὶ χρονολογικὴ φάση, καθὼς καὶ τὰ μέχρι τώρα γνωστὰ τελετουργικὰ ἔθιμα²⁴, δὲν μᾶς βοήθησαν στὴν ἐξαγωγή ἀσφαλῶν συμπερασμάτων γιὰ τὸ τυπικὸ τῆς λατρείας.

Ἔχει θεωρηθεῖ ὅτι στὰ Ἱερὰ Κορυφῆς κατὰ περιόδους ἡ λατρεία ἦταν συστηματικὴ καὶ τελοῦνταν σὲ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα²⁵. Ὡστόσο, στὸν Ἅγ. Γεώργιο, καὶ στὴν περίπτωση τῆς MM III-ΥΜ I ἐνότητας, στὴν ὁποία ἡ ποσότητα τῶν ὀστών ἐπέτρεψε τὴ στατιστικὴ προσέγγιση τῶν δεδομένων, τὸ κενὸ ποῦ ἀφήνουν ἡ μεγάλη διάβρωση καὶ ὁ θρυμματισμὸς δὲν ἦταν ἐφικτὸ νὰ καλυφθεῖ.

3. *Αἵματηρὴ θυσία μὲ ταυτόχρονη κατανάλωση τοῦ ζώου*: Στὶς θυσίες τῶν ζώων ποῦ ἔχουν διατροφικὸ χαρακτῆρα αὐτὸ μεταφράζεται σὲ κατάλοιπα, παρόμοια μὲ ἐκεῖνα τῶν χώρων τῆς καθημερινῆς κατανάλωσης. Κατὰ συνέπεια, εἶναι δύσκολο νὰ διαφοροποιηθεῖ τὸ κοσμικὸ²⁶ ἀπὸ τὸ ἱερὸ καὶ νὰ ἀναπαρασταθοῦν οἱ τελετουργικὲς πρακτικὲς.

φικὲς ὁμάδες τῶν ὀπείων ἡ κεραμικὴ ἦταν σὲ μεγάλο ποσοστὸ ἀπὸ τὶς MM IB-ΥΜ IA, MM IB-ΥΜ IB, MM IB-ΥΜ I φάσεις. Ἐκτιμήσαμε ὅτι μποροῦσαν νὰ ἀποτελέσουν ἓνα σύνολο τῶν MM IB-ΥΜ IB φάσεων (400 περίπου ἔτη). Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ γιὰ τὶς ἀποθέσεις ποῦ περιεῖχαν κεραμικὴ π.χ. MM III-ΥΜ IB, MM III-ΥΜ IA, MM IIIB-ΥΜ I, MM IIIB-ΥΜ I, MM IIIB-ΥΜ IA, MM IIIB-ΥΜ IB, MM IIIB-ΥΜ I, ποῦ συγκεντρώθηκαν στὴν ἐνότητα MM III-ΥΜ IB καὶ ἀντιπροσώπευαν 150 χρόνια αὐτὴ τὴ φορὰ.

Ὅσακις ὅμως τὸ δεῖγμα τῶν ὀστών ἦταν λιγὰκι μεγαλύτερο καὶ ἡ κεραμικὴ μιᾶς μόνο πολιτισμικῆς φάσης, τότε διατηρήθηκαν μικρότερες κατηγορίες τῆς χρονικῆς τάξης τῆς ἑκατονταετίας ἢ καὶ τῆς πεντηκονταετίας. Ἀναφέρουμε δηλαδὴ, ὅταν οἱ ἀποθέσεις τὸ ἐπιτρέπουν, ξεχωριστὰ τὶς ΥΜ IA ἢ ΥΜ IB φάσεις. Οἱ χρονικὲς ἀλληλοεπικαλύψεις ἦταν ἀναπόφευκτες ἀλλὰ ἡ ἐπεξεργασία τῶν περιόδων ξετυλίγεται σὰν σπείρα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα στὰ νεώτερα χρόνια. Διαφορετικὰ, θὰ ἔπρεπε νὰ χειριστοῦμε ὅλα τὰ εὐρήματα μὲ ἐνιαῖο τρόπο καὶ νὰ παραθέσουμε ἀπλὰ τὰ εἶδη τῶν ζώων, ποῦ σὲ τίποτα δὲν θὰ διέφεραν ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνασκαμμένους χώρους. Ἄς σημειωθεῖ καὶ πάλι, ὅτι δὲν προχωρήσαμε σὴν συγκέντρωση τοῦ ὕλικου κατὰ ἀνδρὰ γιὰτὶ δὲν διακρίναμε, ὡς πρὸς τὰ ὀστά, διαφοροποίησι

σημεῖα σὴν χρῆση τοῦ λόφου.

23. Τὰ βραχέα ὀστά ἐπειδὴ εἶναι πιὸ συμπαγή, διατηρήθηκαν σχετικὰ καλύτερα.

24. Ἐδῶ ξεκινᾶμε ἀπὸ τὴν ὑπόθεση ὅτι τὰ τελετουργικὰ ἔθιμα διατηροῦνται ἐπὶ μακρὸν ἀναλλοίωτα, ἀκόμα καὶ ὅταν οἱ οικονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθήκες ἔχουν ἀλλάξει. Ὁ δρόμος τῆς παράδοσης δὲν χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλες ἐναλλαγές.

25. Rutkowski 1986, 92.

26. Παραθέτουμε καὶ σχολιάζουμε μίαν ἐνδεικτικὴν περίπτωση: Τὰ ὀστεολογικὰ ἀπορρίμματα (ἀπὸ 6 βοοειδῆ, 5 πρόβατα καὶ αἴγες, 4 χοίρους, 1 (κόκκινο) ἐλάφι, –ὁ σκύλος καὶ ὁ ὄνος μπορεῖ νὰ μὴν ἦταν διατροφικὰ κατάλοιπα–) τῆς YE IIIA2 περιόδου, τὰ ὁποῖα ἀποκαλύφθηκαν σὲ ἀνασκαφὴ στὸν ἀρχαῖο οἰκισμὸ τῆς Νεμέας, φαίνεται ὅτι σχετίζονται μὲ ἓνα (ἢ περισσότερα) συμπόσια. 25% τοῦ συνόλου τῶν καταλοίπων φέρουν ἵχνη φωτιᾶς καὶ 4% ἵχνη ἀπὸ κοφτερὸ ἐργαλεῖο. Τὰ συμπόσια πιθανῶς παρέχονταν ἀπὸ μέλη τῆς ἀριστοκρατίας γιὰ νὰ καλύψουν τὶς διατροφικὲς ἀνάγκες τῆς πόλης καὶ τῶν δορυφορικῶν οἰκισμῶν. Ἡ ἀπόθεση εἶχε κατὰ συνέπεια κοσμικὸ χαρακτῆρα καὶ προφανῶς ἀπέχει ἀπὸ τὰ ἀθηναικὰ τελετουργικὰ ἔθιμα θυσιῶν κατὰ τὴ διάρκειαν τῶν ὀπείων ἢ θυσία τῶν βοοειδῶν γινόνταν μὲ δημόσια δαπάνη. Τὸ γεγονός ὅμως ὅτι μαζί μὲ τὰ οἰκιακὰ σκεύη καὶ

Τὰ ὀστά στὸν Ἅγ. Γεώργιο, μὲ βάση τὰ συνευρήματα, μοιάζει νὰ ἐντάσσονται στὴν κατηγορία τῶν καταλοίπων ποὺ συνδέονται μὲ καθιερωμένες θρησκευτικὲς τελετές, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἐδῶ μαζί μὲ τὴν ἀλλοίωση τοῦ ἐξωτερικοῦ ἴστοῦ τοῦ κόκαλου (περιόστεο) χάθηκαν καὶ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἴχνη κοπῆς, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἔδιναν περισσότερες πληροφορίες γιὰ τὸν τεμαχισμό τῶν προσφερθέντων ζώων. Βρέθηκαν μόνο 21 ὀστά μὲ ἴχνη ἀπὸ κοφτερὸ ἐργαλεῖο, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τὸ 0.44% τοῦ συνολικοῦ τῶν περισυλλεγόντων ὀστών. Τὰ ἴχνη διαβάζονται σὲ ὀστά προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ ἕνα σὲ κόκαλο βοοειδοῦς. Τὰ ἀνατομικὰ μέρη παρατίθενται ἀναλυτικὰ στοὺς πίνακες (3β-γ, 5β, 7γ, 8α, 8γ-δ καὶ 10β-γ) ἀλλὰ δὲν προστίθεται κάτι περισσότερο σὲ ὅσα γνωρίζουμε γιὰ τὸν τεμαχισμό τοῦ σφάγιου κατὰ τὴν ἴδια χρονικὴ περίοδο²⁷.

4. *Ὁ ρόλος τῆς φωτιᾶς*. Στὶς δημοσιεύσεις τῶν ἀνασκαφῶν τῶν ἱερῶν, ἰδιαίτερα ἐκείνων τῶν ἐλληνικῶν χρόνων, σημειώνονται πυρές. Γλαφυρὴ εἶναι ἡ εἰκόνα, ποὺ παραθέτει ὁ Παππαδάκης²⁸ μετὰ τὴν ἔρευνά του σὲ ἱερὸ στὴν Οἴτη. Ἐκεῖ, ὁ πυρήνας τοῦ χώρου τῶν θυσιῶν, ἡ λεγόμενη «πυρὰ τοῦ Ἡρακλέους», εἶχε διαστάσεις 20×25×30 μ. καὶ μορφή «ὑπόλευκον, ἀλευρώδη μὲ μικρότατα ἀπειροπληθῆ λευκάζοντα ὀστάρια». Ἡ ὄψη τῶν ὀστών ὀφειλόταν στὸν ὑψηλὸ βαθμὸ πυράκτωσης καὶ στὴν παρατεταμένη καύση, σὲ ἕνα ἱερὸ τὸ ὁποῖο λειτούργησε ἀπὸ τὸν 6ο αἰῶνα ἕως τὴν ὕστερη ρωμαϊοκρατία. Κεκαυμένα ὀστά, προερχόμενα ἀπὸ θυσία, ἔχουν ἀποκαλυφθεῖ καὶ σὲ ἄλλα ἐλληνικὰ ἱερά στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς Μεσογειακῆς λεκάνης²⁹.

τὰ ὀστά βρέθηκαν θραυσμένα εἰδῶλια, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἕνα γυναικεῖο παρόμοιο μὲ ἄλλα γνωστὰ ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ κέντρα τῆς Φυλακωπῆς καὶ τῶν Μυκηνῶν, στὴ σφαίρα ἐπιρροῆς τῶν ὁποίων βρισκόταν ἡ Νεμέα, προσδίδει μιὰ μορφή συμβολισμοῦ καὶ ὅπωςδῆποτε μιὰ σύνδεση μὲ τὸ θεῖο (Dabney, Halstead and Thomas 2004, 197-215).

27. Τρανταλίδου 2008, 105-126.

28. Παππαδάκης 1919, 25-33. Ἀναφέρεται στὴν ἠρωολατρεία τοῦ Ἡρακλέους στὶς δυτικὲς κλιτύες τοῦ Ξηροβουνίου καὶ τῆς Παύλιανης. Ἐναν αἰῶνα μετὰ, γιὰ ἐμᾶς, ἡ περιγραφή εἶναι ἐνδιαφέρουσα ὄχι μόνο γιὰ τὸ καταπληκτικὸ λεξιλόγιο (ὄστεοτέφρα, ἡμίκαυστα τεμάχια ὀστών, ὄστεοβριθὴ στρώματα, συγκατάκαυσις ἀναθημάτων, ὀλοκαύτωσις τῶν ὀστών παντομερῶν ὄντων, οὐχὶ τῶν μηρῶν μόνων, διὸ καὶ βοῶν καὶ κάπρων καὶ προβάτων ὀδόντες καὶ πόδες) ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ χρονικὸ εὖρος τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ εἶναι περίπου ἀντίστοιχο μὲ τοῦ Ἅγ. Γεωργίου σὲ ἕνα ἄλλο ὅμως χρονικὸ ὀρίζοντα, μὲ

ἐνδεχόμενη μεγαλύτερη προσέλευση προσκυνητῶν, καὶ ἄλλο πολιτισμικὸ πλαίσιο.

29. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὶς παρακάτω ἀρχαιοζωολογικὲς μελέτες, ὅλες ἀπὸ τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ 1980 καὶ ἐξῆς: Α. Στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνος (Κούριον, Κύπρος, 8ος-6ος αἰῶνας π.Χ.). Τὰ 512 ὀστά ἦταν στὴν πλειονότητά τους καμένα 97.65% (Davis 1996, 181-182 καὶ παράλληλη ἀδημοσίευτη ἀναφορά: Reese D. 1996, Bones from the Sanctuary of Apollo Hylates at Kourion (Cyprus)).

Β. Σὲ τομὴ στὸν βωμὸ τοῦ δωρικοῦ ναοῦ στὴν Ἀσέα, κοντὰ στὴν Τεγέα, ποὺ χρησιμοποιήθηκε γιὰ περίπου 150 χρόνια (7ος-6ος αἰῶνας π.Χ.) συγκεντρώθηκαν 8000 ἀσβεστοποιημένα θραύσματα μηριαίων, ἐπιγονατῖδων, ἱερῶν ὀστών καὶ οὐραίων σπονδύλων ἀπὸ 120 αἴγες ἢ πρόβατα καὶ 2 βοοειδῆ μήκους μικρότερου ἀπὸ 3 ἐκ. (Vila 2000, 201-202).

Γ. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ὅπως στὸ ἱερὸ τοῦ Ἀπόλλωνα Δαφνηφόρου στὴν Ἐρέτρια, τὸ ποσοστὸ τῶν ἀπανθρακωμένων/ἀσβεστοποιη-

Ἀντίθετα, σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ὅπως στὸ Ἡράκλειο τῆς Θάσου, στὰ ἀρχαῖα χρόνια, παρατηρεῖται μικρὸ ποσοστὸ τῶν καμένων ὀστῶν καὶ ἐρμηνεύεται ὡς μία διαφορετικὴ μορφή τυπικοῦ λατρείας³⁰.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, οἱ πρωιμότερες περιπτώσεις ὀλοσχεροῦς καύσης ὀστῶν ποὺ ἔχουν δημοσιευτεῖ φαίνεται ὅτι ἀνήκουν στὴ μυκηναϊκὴ περίοδο. Ἔχουν βρεθεῖ στὴν μυκηναϊκὴ Ἀργολίδα (λόφος Ἁγ. Κωνσταντίνου, Μέθανα, ΥΕ IIIA-B)³¹ καὶ στὴν Πύλο (ΥΕ IIIB). Στὴν τελευταία περίπτωση οἱ ἐρευνητὲς εἰκάζουν ὅτι στὸ ἀνάκτορο ἔχουμε ἀπτή

μένων ὀστῶν, στὸ δεῖγμα ποὺ ἐρευνήθηκε, ἀνέρχεται στὸ 32%, τὰ 2/3 τῶν ὀστίων σχετίζονται μὲ ἐστίες ποὺ ἐντοπίστηκαν στὸ ἔδαφος (Chenal-Velarde 2001, 30-31). Στὴν πραγματικότητα τὸ ὕλικό, ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὸν βωμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα ἦταν ἀντίστοιχο μὲ ἐκεῖνο τῆς Ἀσέας ὡς πρὸς τὰ ἀνατομικὰ τμήματα, τὸν βαθμὸ ἀποτέφρωσης καὶ τὰ εἶδη τῶν ζώων, ἄρα τὸ τμήμα ποὺ προσφερόταν στοὺς θεοὺς, τουλάχιστον γιὰ τὴ Γεωμετρικὴ περίοδο. Τὰ ἄκαυτα ὀστὰ ἀντιστοιχοῦσαν στὴ διανομὴ τοῦ κρέατος στοὺς παρευρισκόμενους (Chenal-Velarde and Studer 2003).

Δ. Ἀνάλογη εἰκόνα, ὡς πρὸς τὴν ἐπιλογὴ τῶν ἀνατομικῶν τμημάτων (κιλότο, μπούτι, κότσι, οὐρὰ) τῶν ὀστίων τὸ κρέας μοιραζόταν ἀλλὰ τὰ ὀστὰ κατακαίγονταν, ἀνασυστάθηκε ἀπὸ τὰ ἀπορρίμματα τῶν θυσιῶν στὸν ἐκατόμπεδο ναὸ τοῦ βου π.Χ. καὶ τὰ πρωιμότερα αὐτοῦ ἀρχαῖα κτίσματα στὸ Ἀρτεμῖσιο τῆς Ἐφέσου (Forstenpointer 2003).

Ε. Ἐπίσης διακεκαυμένα ὀστὰ ἔχουν καταγραφεῖ κατὰ τὴ μελέτη τοῦ ὀστεολογικοῦ ὕλικου, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν βωμὸ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης δυτικὰ τῆς Ποικίλης Στοᾶς στὴν Ἀθήνα καὶ ἀπὸ ἱερὸ Γεωμετρικῶν-Ἑλληνιστικῶν χρόνων στὸν Κομμὸ Κρήτης (Reese 1984· Τοῦ ἴδ. 1989).

30. Στὴ Θάσο φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε διαφοροποίηση τῆς ἠρωολατρείας (ὅπου γινόταν τὸ ὀλοκαύτωμα τῶν θυμάτων καὶ συντελοῦνταν σὲ ἄλλο τμήμα τῆς πόλης, ἐνδεχομένως στὴν ἀρχαία ἀγορὰ τῆς Θάσου) ἀπὸ τὴ λατεία τοῦ Ὀλύμπιου Ἡρακλέους, ποὺ πραγματοποιοῦνταν στὸ Ἡράκλειο. Στὰ ἀρχαῖα χρόνια τὰ θυσιασθέντα

ζῶα (235 θραύσματα ὀστῶν) ἦταν μόνο πρόβατα καὶ βοοειδῆ, ὅπως προβλεπόταν ἀπὸ τὸ τυπικὸ ποὺ βρέθηκε στὸ Πρυτανεῖο τοῦ νησιοῦ, καὶ ἀπὸ τὰ 172 ὀστὰ προβάτων μόνο τὸ 2,6% ἔφερε ἴχνη καύσης (des Courtils et Pariente 1996· Gardesein 1996). Στὶς δημοσιεύσεις τοῦ ὀστεολογικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὸν ναὸ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς στὴ Ρόδο (ὅπου γίνεται λόγος γιὰ «ἄπυρα ἱερά»), τὸ Ἡραῖο τῆς Σάμου καὶ τὸν ναὸ τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Ἀλιεῖς στὴν Ἀργολίδα δὲν ἀναφέρονται καμένα ὀστὰ (Blinkenberg 1931· Boessneck and von den Driesch 1988· Jameson 1988).

31. Hamilakis and Konsolaki 2004. Στὸν λόφο, ὕψους 114 μ., μὲ τὴν ὁμώνυμη σύγχρονη ἐκκλησία στὴν κορυφὴ του ἀνασκάφηκε ἀρχιτεκτονικὸ συγκρότημα. Ὁ χῶρος Α διαστάσεων 4.30×2.60 μ. σχετιζόταν μὲ τὴ μυκηναϊκὴ λατεία. Ἀπὸ μία μικρὴ ἐστία συλλέχθηκαν στάχτη καὶ λίγα ὀστὰ, τὰ ὁποῖα προέρχονταν κυρίως ἀπὸ χοῖρο. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς βασικοὺς χώρους συλλέχθηκαν συνολικὰ 533 ὀστὰ. Ἡ σύγκριση τοῦ μυκηναϊκοῦ ἱεροῦ μὲ τὸν λόφο τοῦ Ἁγ. Γεωργίου εἶναι δύσκολη καὶ ἐξ αἰτίας ὄλων των προαναφερθέντων λόγων (γεωμορφολογία, παραμονὴ τοῦ ὕλικου σὲ ἀκάλυπτο χῶρο κτλ.) καὶ γιὰ τὰ δύο ἱερά δὲν συμπίπτουν χρονικὰ.

Ἐν κατακλείδι, στὴν ἐξέταση τοῦ τελετουργικοῦ, τῆς πιθανῆς διαφοροποίησης ἀπὸ τὴ ζώνη τῆς μινωικῆς ἐπιρροῆς καὶ τῆς ἐνδεχόμενης συνέχειας τῆς λατρείας τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου στὰ ἀρχαῖα-κλασικὰ χρόνια πρέπει νὰ ληφθοῦν ὑπόψη καὶ οἱ περιβαλλοντικοὶ παράγοντες. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ ἄλλες περιπτώσεις ὀλοσχεροῦς καύσης ὀστῶν τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ θυσίες.

ἀπόδειξη τῆς Ὀμηρικῆς περιγραφῆς σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία στὴ θεότητα προσφέρονταν γυμνὰ ὅστ᾽α τυλιγμένα στὸ λίκπος³².

Ἐμμεση σύνδεση μὲ τελετὲς ἀποδίδεται σὲ σφραγισμένα ἢ μὴ, σύνολα μὲ καμένα ὅστ᾽α καὶ μέ (ὥστε νὰ σχετίζονται μὲ συμπόσιο), ἢ χωρὶς, οἰκοσκευή, ποὺ βρέθηκαν κυρίως σὲ ἀνακτορικὰ κέντρα στὴ μινωικὴ Κρήτη³³. Συνδυάζοντας τὰ ἀνασκαφικὰ δεδομένα ἀπὸ ἀστικά καὶ ἀγροτικά ἱερά, ἢ Marinatos³⁴, παρατήρησε ὅτι τὸ μινωικὸ τελετουργικὸ περιελάμβανε εἴτε ὀλοκαύτωμα τμημάτων ζώου, εἴτε ἐνταφιασμὸ τμημάτων μαγειρευμένου ζώου. Ὁ πρῶτος ἦταν καθιερωμένος τρόπος στὰ ἱερά σὲ βουνά (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν Ἱερῶν Κορυφῆς), ὁ δεύτερος ἀφοροῦσε κυρίως σὲ χθόνιες θεότητες. Τὰ ὑπόλοιπα τμήματα καταναλώνονταν.

Ἐπομένως, διαχρονικά, ἡ φωτιά στὰ ἱερά δὲν μοιάζει νὰ ἔχει πάντα κυρίαρχο ρόλο. Μὲ ἄλλα λόγια, ἄλλοῦ ἔχουμε ἀπόθεση μικροῦ ζώου³⁵, ἄλλοῦθε ἔχουμε ὀλοκαύτωση τοῦ θύματος χωρὶς κατανάλωση ἀπὸ πλευρᾶς τῶν παρευρισκομένων, ἐνῶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις ἔχουμε κατανάλωση ἀπὸ τοὺς παρευρισκόμενους μὲ προσφορά κάποιου ἐπιλεγμένου τμήματος τοῦ ζώου, μὲ πλήρη ἢ μὴ καύση, στὴν ἢ στὶς λατρευόμενες θεότητες. Ποικιλία θέσεων, ποικιλία ἀναγνώρισης καταλοίπων, διαφοροποίηση τῶν κοινωνικῶν καὶ ἰδεολογικῶν δεδομένων, διαφοροποίηση τῶν πρακτικῶν.

Ὅσον ἀφορᾷ στὰ Ἱερά Κορυφῆς ὁ Ν. Πλάτων³⁶ κατέληξε ὅτι ἄναβαν μεγάλη πυρὰ στὸ ἀνώτερο σημεῖο τοῦ λόφου καὶ ἐκεῖ ἔριχναν τὰ ἀναθήματα εἴτε κατὰ τὴ διάρκεια, εἴτε, τὸ πιθανότερο, κατὰ τὴν κατάσβεσὴ τῆς, δεδομένου ὅτι τὰ πῆλινα κατάλοιπα (ζώδια, ἀγγεῖα) δὲν ἔφεραν ἴχνη καύσης.

32. Isaakidou et alii 2002, 86-92· Stocker and Davis 2004, 179-195· Hamilakis and Konsolaki 2004. Στὴν Πύλο, τὰ ὀστεολογικὰ κατάλοιπα προέρχονται ἀπὸ ἐσωτερικὸ χῶρο (αἴθουσα 7 στὸ λεγόμενο ἀνάκτορο τοῦ Νέστορα), ἀφοροῦν σὲ ἓνα μόνο ἐπεισόδιο ποὺ ἔλαβε χώρα λίγο πρὶν τὴν καταστροφὴ τοῦ ἀνακτόρου κατὰ τὴν ΥΕ IIIB δηλαδὴ στὸ τέλος τοῦ 13ου αἰώνα π.Χ., καὶ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἐπιλεγμένα τμήματα τοῦ σκελετοῦ (κάτω γνάθοι, βραχιόνια, μηριαῖα), 10 τοῦλάχιστον ταύρων ἢ βοδιῶν καὶ 1 ἔλαφι, τὰ ὅποια θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ στὴ διατροφή μερικῶν ἑκατοντάδων ἀτόμων. Πρόκειται γιὰ ὑπολείμματα συμποσίων, μία ἐντελῶς διαφορετικὴ κοινωνικὴ πρακτικὴ (συνδυασμένη μὲ τελετουργία), ἐκπεφρασμένη ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κράτος, ἢ ὁποία ἀνιχνεύεται

καὶ ἀπὸ τὶς γραπτὲς πηγές (Wright 2004).

33. Καμένα ὅστ᾽α ἐντοπίστηκαν σὲ ἀποθέσεις στὸ ἀνάκτορο τῶν Μαλιῶν, σὲ βόθρο κρύπτῆς τῆς Νεοανακτορικῆς περιόδου, στὸ ἀνάκτορο τῆς Κνωσοῦ, σὲ κρύπτη καὶ στὸ ἀνάκτορο τῆς Ζάκρου (Marinatos 1986, 35-39).

34. Marinatos 1986.

35. Στὸ Ἱερὸ τῆς Δήμητρας στὴ Μυτιλήνη προσέφεραν γαλαθινὰ χοιρίδια ἄκαυτα (Ruscillo 1996· Bookidis, Hansen, Snyder and Goldberg 1999, 51).

36. Πλάτων 1951, 151-153, 157. Ἐπικαλούμενος μάλιστα τὶς ἀρχαῖες πηγές ἀναφέρει πολλὰς περιπτώσεις πυρῶν σὲ ἑλληνικὰ ἱερά, ὅπως στὸ ὄρος Κιθαιρῶν κατὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Δαιδάλων, ὅπου γινόταν ὀλοκαύτωση ξοάνων, ταύρων καὶ δαμαλίδων μὲ τὰ ξύλα τοῦ βωμοῦ.

Στὸν Ἄγ. Γεώργιο, στὸ σύνολο τῶν ἐπιχώσεων ἐντοπίστηκαν ἴχνη πυρᾶς σὲ τουλάχιστον 15 σημεία³⁷. Ὡστόσο, συνολικά, μόλις τὸ 2.67% τῶν ὀστέων ἔχουν ἀπανθρακωθεῖ καὶ ἔχουν τὸ χαρακτηριστικὸ μαῦρο χρῶμα, ποὺ ὀφείλεται στὴ χαμηλὴ θερμοκρασία καὶ τὴ βαθμιαία ἐξάλειψη τῶν ὀργανικῶν συστατικῶν τοῦ ὀστοῦ.

Τὰ δεδομένα ἀπὸ τὸν λόφο τοῦ Ἄγ. Γεωργίου (πίν. 7γ, 8α, 8γ, 10γ, 12γ) ἐπαληθεύουν τὰ πρὸ ἐξηκονταετίας συμπεράσματα τοῦ Ν. Πλάτωνα γιὰ τὰ ἱερὰ Κορυφῆς³⁸ ὡς πρὸς τὴν ἀπουσία ἰχνῶν καύσης. Ἴσως νὰ ἔριχναν τὰ μέρη τοῦ σώματος τῶν ζώων ποὺ προσέφεραν στὸ ὑπὸ κατάσβεση πῦρ. Εἶναι ἐπίσης πιθανὸ τμήματα τοῦ ζώου νὰ τοποθετοῦνταν ἄκαυστα σὲ κοιλότητες τοῦ βράχου. Παρόλα αὐτὰ δὲν ὑπάρχει ζωολογικὸ στοιχεῖο ποὺ νὰ τεκμηριώνει αὐτὴ τὴν τελευταία ἄποψη. Ἀπὸ τὴν καταγραφή ὄχι μόνον δὲν προέκυψαν ὀστὰ σὲ συνοχή, ἀλλὰ τόσο στὰ μικρὰ ὅσο καὶ στὰ μεγαλύτερα ὀστεολογικὰ σύνολα δὲν μπορέσαμε κὰν νὰ διακρίνουμε μὲ ἀσφάλεια ἀνατομικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ ἴδιο ζῶο. Εἶναι πιθανὸν ὀστὰ νὰ παραμερίζονταν γιὰ νὰ ἐναποθεθοῦν ἄλλα ὑπολείμματα ἀπὸ μεταγενέστερους προσκυνητές.

Τὰ εἶδη τῶν ζώων καὶ ὁ ἄνθρωπος

I. Ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ ποσοστιαία κατανομή τους στὶς ἀνασκαφικὲς-χρονολογικὲς ἐνόητες.

II. Ἡ ἡλικία τῶν προσφερθέντων οἰκόσιτων ζώων.

Τὰ ὀστὰ στὰ ἱερὰ εἶναι τὸ τέλος μιᾶς μακρᾶς ἀλυσίδας διεργασιῶν καὶ τελετουργίας, ποὺ φτάνει ὡς ἐμᾶς. Στὴ βιβλιογραφία φαίνεται ὅτι ἔχουν προνομιούχα θέση γιατί πολλές φορὲς εἶναι ὁ μόνος δρόμος γιὰ νὰ ἔχουμε πρόσβαση στὰ ἔθιμα καὶ τὴν ἰδεολογία τῆς περιόδου ποὺ μελετᾶμε.

Εἰδικότερα ὅμως γιὰ τὰ μινωικὰ χρόνια οἱ εἰκονογραφικὲς καὶ γραπτὲς μαρτυρίες, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ἀρχαιολογικὰ τεκμήρια, ὅπου αὐτὰ ἔχουν περιγραφεῖ, μποροῦν νὰ λειτουργήσουν καθοδηγητικὰ γιὰ τὴν ἐρμηνευτικὴ προσέγγιση καὶ ἄλλων ὀστεολογικῶν συνόλων. Σύμφωνα μὲ τοὺς ἀρχαιολόγους, στὶς εἰκονιστικὲς παραστάσεις τὸ συχνότερα ἐμφανιζόμενο ζῶο εἶναι ὁ ταῦρος³⁹. Ἡ ἀποδελτίωση τῶν εἰκόνων⁴⁰, ποὺ ἱστοροῦν θυσία⁴¹, σὲ σφραγιδόλιθους ἢ στὴ γραπτὴ σαρκοφάγο τῆς Ἁγίας Τριά-

37. Ἡ συζήτηση γίνεται στὸν ἐπίλογο (I. Τουρναβίτου).

38. Σὲ ἀντίστοιχα συμπεράσματα φτάνει καὶ ἡ Ν. Μαρινάτου, ἡ ὁποία σημειώνει ὅτι στὴν Κρήτη δὲν ὑπῆρχαν βωμοὶ μὲ ἴχνη καύσης καὶ ὀστὰ πάνω σὲ αὐτούς (Marinatos 1986, 35).

39. Sakellarakis 1970, 193· Marinatos 1986, 11.

40. Marinatos 1986, ὅπου ὅλη ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία· Peatfield 1990, 119-121.

41. Στὴν εἰκονογραφία ἄλλοτε ἀποτυπώνονται ὁ χῶρος (βωμός, τράπεζα θυσιῶν) καὶ τὰ ἐργαλεῖα (μαχαίρια, σὲ μιὰ περίπτωση στὸ ὕψος τῶν ἀύχενικῶν σπονδύλων, ξίφη καὶ ρόπαλα) καὶ ἄλλοτε σκιαγραφοῦνται σύμβολα (βούκρανα, διπλοὶ πελέκει, ἱερὰ φυτὰ, τεμένη καὶ κίονες) σὲ ποικίλους συνδυασμοὺς μαζὶ μὲ προσφερόμενο ζῶο.

δας, οδηγεί στο να συνοψίσουμε σε πέντε τὰ πρὸς θυσία εἶδη τῶν θηλαστικῶν ζώων: βοοειδή, καπρίνες (αἴγες, αἴγαγροι⁴², πρόβατα), συῖδες (ἄγριοι ἢ οἰκόσιτοι χοῖροι) καὶ ἐλαφίδες.

Τὰ εἰδώλια ποὺ βρέθηκαν στὰ Ἱερὰ Κορυφῆς ἀναπαριστοῦν περισσότερα εἶδη (ταῦρο, αἴγα, χοῖρο, πτηνό –περιστέρι–, φίδι, σκύλο, χελώνα ἢ νυφίτσα⁴³, σκορπιό) καὶ ἔτσι πλησιάζουν καλύτερα τὰ καταγεγραμμένα εἶδη, ποὺ προῆλθαν ἀπὸ τὴ μελέτη τῶν ζωικῶν καταλοίπων στοὺς οἰκισμοὺς⁴⁴. Ὡστόσο καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ στὴν προσφορὰ στὴ θεότητα ὑπάρχει ἱεράρχηση στὰ εἶδη ποὺ σφαγιάζονται.

A. ΘΗΛΑΣΤΙΚΑ

Ἵποοικογένεια *Καπρίνες*. Στὰ διατροφικὰ κατάλοιπα τῶν θέσεων τῆς μινωικῆς Κρήτης ὑπερτεροῦν τὰ πρόβατα καὶ οἱ αἴγες. Τὰ ὀστὰ τῶν δύο ζώων, ἔμμεσα, ὑπογραμμίζουν τὴ σημασία τῶν συγκεκριμένων κοπαδιῶν στὴν κτηνοτροφία καὶ τὴ μινωικὴ οἰκονομία γενικότερα.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἀρχαιοζωολογίας, ἡ οἰκονομικὴ βαρύτητα κάθε ζώου μπορεῖ νὰ ἀνιχνευθεῖ, ἀνάμεσα σὲ ἄλλες παραμέτρους, μὲ τὴ σύγκριση τοῦ Ἄριθμοῦ τῶν Ἀναγνωρίσιμων (Προσδιορίσιμων/ Διαγνωσθέντων) Ὄστων, τὸ ποσοστὸ τῶν θραυσμάτων ἐκάστου εἶδους σὲ σχέση μὲ τὸν Συνολικὸ Ἄριθμὸ τῶν Συλλεγέντων Ὄστων καὶ τὸν ὑπολογισμὸ τοῦ Ἐλάχιστου Ἄριθμοῦ τῶν Καταναλωθέντων Ζώων⁴⁵.

Στὴ θέση Βροντά, στὰ ὄρη τῆς Σητείας, τὰ πρόβατα καὶ οἱ αἴγες ἀποτελοῦν κατὰ τὴν ΥΜ IIIΓ φάση τὸ 70.2% τῶν Ἀναγνωρίσιμων ὀστών⁴⁶. Στὴν Ἁγία Τριάδα, στὴν πε-

42. Τὰ χάλκινα ἐλάσματα, τὰ παλαιότερα τῶν ὁποίων ἀνάγονται στὸν πρῶμο 7ο αἰῶνα π.Χ., – ἀπὸ τὸ Ἱερό τῆς Σύμης Βιάννου καὶ στὰ ὁποῖα εἰκονίζεται ἄλλοτε τὸ ζῶο αὐτόνομα, ἄλλοτε ἢ σύνθεση τοῦ κυνηγοῦ μὲ τὸ ζῶο, ἄλλοτε ἢ θυσία αἴγαγρου σὲ τράπεζα –, καταδεικνύουν τὴν ἱερότητα μὲ τὴν ὁποία εἶχε ἐπενδυθεῖ τὸ ζῶο ἤδη ἀπὸ τὰ κρητομυκηναϊκὰ χρόνια (Λεμπέση 1985, 120, 139).

43. Πολλὰ εἰδώλια προέρχονται καὶ ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη λατρεία καὶ σὲ αὐτὰ προστίθενται τὸ λιοντάρι ἢ τὸ ἄλογο (Rutkowski 1986, 87-92· Watrous 1995· Watrous 1996, 83-95· Schürmann 1996· Γ. Σακελλαράκης, *Κύθηρα 2*, 218-229).

44. Στοὺς οἰκισμοὺς ἢ ποικιλία καὶ ἡ ποσότητα τῶν ζώων, κατὰ συνέπεια καὶ ἡ σχετικὴ παρουσία τῶν ἀνατομικῶν στοιχείων, ποὺ ἀπέμειναν ἀπὸ αὐτά, δηλαδὴ τῶν ὀστών, ἐξαρ-

τᾶται ἄμεσα ἀπὸ τὴ μορφολογία τοῦ ἐδάφους καὶ τὴ βλάστηση γύρω ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε θέσει.

45. Ἐμεῖς ἐπιλέγουμε τὴν πρώτη παράμετρο ἐπειδὴ εἶναι ἓνα στοιχεῖο κοινὸ σὲ ὅλους τοὺς συγγραφεῖς. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ στὴν ὀρολογία ἀντὶ τῆς μετάφρασης τοῦ Μ.Ν.Ι./Ν.Μ.Ι. κλπ. ποὺ χρησιμοποιεῖται στὴ βιβλιογραφία, σὲ Ἐλάχιστο Ἄριθμὸ Ἀτόμων (μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ὅλου, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τμηθεῖ, δηλαδὴ τῶν ἐλάχιστων μερῶν τῆς ὕλης ἢ τοῦ ἔμβιου ὄντος, ποὺ δύναται νὰ ζήσει αὐτοτελῶς), γιὰ τὰ ζῶα χρησιμοποιοῦ τὸ Ἐλάχιστος Ἄριθμὸς Ζώων διότι συχνὰ στὴ γλώσσα μας ἡ λέξη ἄτομο σχετίζεται μὲ τὸν ἄνθρωπο αὐτὸν καθεαυτό, ὡς αὐθυπόστατο πρόσωπο ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ του ὑπόσταση καὶ τὴν κοινωνικὴ του θέση (π.χ. οἱ ἐλευθερίες τοῦ ἀτόμου).

46. Τὰ Βροντά εἶναι σὲ πλαγιά 425 μ., πάνω

διάδα τῆς Μεσαρᾶς, τὸ ποσοστὸ φτάνει τὸ 68.18%, 54.17% καὶ 71.78% κατὰ τῆς MM I, MM III-ΥΜ I καὶ ΥΜ φάσεις⁴⁷. Ἡ Κνωσοὺς ἀπέδωσε 50.00%, 69.8%, 60.4% καὶ 64.0% τῶν ἰδίων ζώων κατὰ τῆς MM III-ΥΜ I, ΥΜ IA, ΥΜ II, ΥΜ IIIA2 φάσεις⁴⁸. Ἀντίθετα στὴν πόλη Κομμός, ἐπὶ τοῦ Λιβυκοῦ πελάγους, τὰ ποσοστά, μὲ βάση τὸν Ἐλάχιστο Ἀριθμὸ τῶν Ζώων, εἶναι 48.6%, 55.7% καὶ 53.4% κατὰ τῆς MM III-ΥΜ I, ΥΜ I-II, ΥΜ III ὑποπεριόδους⁴⁹.

Στὸν Ἅγ. Γεώργιο, τὰ συγκεντρωτικὰ ἀποτελέσματα τῶν ὀστέων ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν συλλεγέντων θραυσμάτων (πίν. 2 α-δ) ἔδωσαν ὑψηλὰ ποσοστὰ στὰ πρόβατα καὶ τῆς αἴγες. Εἶναι ἡ ἀναμενόμενη πανίδα σὲ ἓνα νησιὸ ὄρεινὸ μὲ μέγιστο ἄξονα μήκους 28 χλμ., μέγιστο πλάτος 19 χλμ., ἐμβαδὸν 277 τ.χ. καὶ μεσογειακὸ τύπο κλίματος⁵⁰.

ἀπὸ τὴ θάλασσα. Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀνασκαφικῶν περιόδων τοῦ 1987 καὶ 1988 συγκεντρώθηκαν 7622 ὀστὰ καὶ προσδιορίσθηκαν τὰ 1197. Τὰ πρόβατα ὑπερίσχυαν ἀριθμητικὰ τῶν αἰγῶν (26 προσδιορισθέντα ὀστὰ ἔναντι 9) καὶ ἀκολουθοῦνταν ἀπὸ τὸν χοῖρο (15.9%), τὰ βοοειδῆ (5.0%), τὸν σκύλο (2.6%) καὶ τὰ ζῶα τῆς οἰκογένειας τῶν ἵππιδῶν (1.0%). Στὴν ἄγρια πανίδα κατατάσσονταν ὁ λαγός (4.8%), ὁ αἰγάργος (0.2%), ὁ ἀσβός (0.2%), τὰ πτηνὰ (0.3%) καὶ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Μουριδῶν, ὁ Ἐπίμυς ὁ κοινός (*Rattus rattus*) (Klipper and Snyder 1991, 180).

47. Ἡ Wilkens (1996, 1512-1518) ἀσχολήθηκε μὲ τὴ μελέτη ἑνὸς δείγματος 91 ὀστέων τῶν MM III-ΥΜ I φάσεων καὶ 194 τῆς ΥΜ φάσης. Ἡ ζωοκομία καὶ τὰ θηράματα στὴν Ἁγία Τριάδα ἔχουν τὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ μὲ τῆς ὑπόλοιπες μινωικὲς θέσεις: χοῖρος: 31.03% καὶ 18.58%, βοοειδῆ: 13.3% καὶ 6.08%, ἐλαφίδες (ἐλάφι καὶ πλατόνι): 1.47% καὶ 2.24%, λαγός: 0.32%, νυφίτσα: 0.64% καὶ ἀσβός: 0.32%. Ἐπειδὴ ἡ Ἅγ. Τριάδα εἶναι κοινὰ στὸ Λιβυκὸ Πέλαγος συγκεντρώθηκε καὶ ἀντίστοιχη ποσότητα κοχυλιῶν.

48. Τὸ σύνολο τῶν ἐξετασθέντων θραυσμάτων ἀπὸ τὰ σπῆτια τῶν MM III καὶ ΥΜ I φάσεων, κοντὰ στὴν ἀκρόπολη τῆς Κνωσοῦ, ἦταν 72. Τὰ πρόβατα ὑπερτεροῦσαν ἀριθμητικὰ τῶν αἰγῶν. Ὁ χοῖρος, τὰ βοοειδῆ, ὁ σκύλος καὶ ὁ λαγός ἀπάρτιζαν τὸ 27.77%, 19.44%, 5.55% καὶ 1.38% ἀντίστοιχα (Jones 1979, 78). Σὲ ἓνα ἄλλο Κνώσιο μέγαρο μὲ σφραγισμένες ΥΜ II ἐπιχώ-

σεις (2760 θραύσματα ὀστέων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σημαντικὸς ἀριθμὸς εἶχε ἀπανθρακωθεῖ ἢ πλήρως ἀποτεφρωθεῖ) καὶ ΥΜ IA (149 θραύσματα) καὶ ΥΜ IIIA2 στρωματογραφικὰ ἐπίπεδα (183 θραύσματα) μετὰ τὰ πρόβατα καὶ τῆς αἴγες δευτέρουαν οἱ χοῖροι (23.9%, 22.8%, 23.5%) καὶ τὰ βοοειδῆ (11.9%, 7.4%, 12.0%) γιὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παραπάνω ὑποσύνολα. Τὸ ἄλογο (1.8%), ὁ σκύλος (0.6%), τὸ (κόκκινο) ἐλάφι (0.8%) εἶχαν μικρὴ παρουσία (Bedwin 1984, 307).

49. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1976-1985, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἀνασκαφῶν στὰ μινωικὰ στρώματα τῆς πόλης Κομμός, συγκεντρώθηκαν συνολικὰ 9.400 ὀστὰ ἀπὸ 185 αἴγες καὶ πρόβατα (Ἐλάχιστος Ἀριθμὸς Ζώων), 108 χοίρους (μὲ ποσοστὰ 34.3%, 29.1%, 28.4% στῆς ὑποπεριόδους ποῦ ἀναφέραμε), 55 βοοειδῆ, 4 σκύλους, 3 λαγούς, 1 ζῶο τῆς οἰκογένειας τῶν Ἴππιδῶν καὶ 1 ζῶο τῆς οἰκογένειας τῶν ἱκτιδῶν. Συνοδεύονταν ἀπὸ 150 ὀστὰ ποντικῶν καὶ μυγαλῶν (49 ἄτομα), 70 ὀστὰ πτηνῶν ἀπὸ 50 ἄτομα καὶ 1150 ὀστὰ ἰχθύων (144 ξεχωριστὰ ψάρια). Τὸ ἴδιο πλούσια ἦταν καὶ ἡ πανίδα τῶν ἀσπόνδυλων (36.000 μαλάκια) (Reese 1995, 162-221).

50. Θεοδωρόπουλος 1973, 11. Ὁ ἴδιος σημειώνει ὅτι τὸ ὄνομα τῆς νήσου στὴν ἀρχαιότητα ἦταν Πορφυρίς ἢ Πορφυρούσα καὶ τὸ συνδέει μὲ τὸ θαλάσσιο γαστερόποδο (ποῦ ἀφθονεῖ στῆς ἀκτὲς τῶν Κυθῆρων) καὶ τῆς πιθανῆς βιοτεχνικῆς δραστηριότητες σ' ἐκείνη τὴν περίοδο.

1. Από τις σχεδόν άδιατάρακτες ένότητες (πίν. 2 και έπιλογές στους 3α-γ, 4α-β, 5-8α-γ, 9α-δ) συγκεντρώθηκαν 88 όστα αίγας, 110 προβάτου και 2315 όστα που θά μπορούσαν να προέρχονται και από τα δύο είδη. Σύνολο: 2513⁵¹.

Ό μέσος όρος των μινωικών αυτών άποθέσεων σε όστα προβάτων και αιγών ίσοδυναμεί με το 88% έπί του συνόλου των εύρεθέντων όστων του δείγματος. Είναι άντικειμενικά ύψηλός. Η διαφορά γίνεται φανερή άκόμα και όταν συγκρίνουμε με γεωγραφικά μικρότερες περιοχές, έννοώντας με περιορισμένο έκ των πραγμάτων βióτοπο, όπως στις Κυκλάδες⁵² στις όποίες τα ποσοστά των συγκεκριμένων οικόσιτων ζώων είναι μικρότερα.

2. Με διατάραξη (πίν. 2 και έπιλογές στους 10α-γ, 11, 12α-γ) άλλα με κυρίαρχη μινωική κεραμική ένότητες: Έδω έχουμε 13 θραύσματα από αίγες, 14 από πρόβατα και 328, που θά μπορούσαν να προέρχονται από τα δύο είδη, ήτοι 355 όστα⁵³.

51. Τα ποσοστά των θραυσμάτων σε σχέση με το σύνολο των όστων άνα άνασκαφικές ομάδες - χρονικές περιόδους, σύμφωνα με την όμαδοποίηση που προτεινάμε στην ύποσημείωση 21, είναι: MM IA-YM IB: 87.48%, MM IB-YM IB: 88.83%, MM IB-MM III: 93.66%, MM IB-YM III: 85.3%, MM II-YM IB: 89.67%, MM II-YM I: 100%, MM II: 69.57%, MM III-YM IB: 93.04%, MM IIIB: 75%, YM IA: 94.7%, YM IB: 89.28%, YM IA-IB: 87.50%.

52. Στη MK και YK φάση της Φυλακωπής τα ποσοστά είναι 71.33% και 68% (Gamble 1985, 482- Reese 1995). Άντίστοιχα είναι και τα ποσοστά στο MK-YK και YK I Άκρωτήρι της Θήρας (Τρανταλίδου 2001, 194).

Τα ποσοτικά μεγέθη των καπρινών στην Πελοπόννησο σε σχέση με τα όστα των ύπολοίπων ειδών είναι κάτω από το 50% και πιό συγκεκριμένα: A. 30.0%, 40.1% και 24.3% στους όριζοντες Λέρνα V(ME), I (Ύστερη ME), VII (Ύστερη YE) στην Άργολίδα, και μάλιστα με τις αίγες να είναι περισσότερες στη ME φάση και με μικρότερα, σε μέγεθος, ζώα στην YE (Gejvall 1969).

B. 40.0%, 40.8%, 46.1%, 37.2%, 26.2% στις φάσεις YE IIIB1, YE IIIB2, YE IIIΓ -πρώιμη, τελική, ύστερη- στο σύνολο των 40994 όστων οικόσιτων ζώων, που προήλθαν από άνασκαφές στην Τίρυνθα (von den Driesch and Boessneck 1990, 93).

Γ. Κατά τη διάρκεια της Μεσοελλαδικής ό χοίρος και τα βοοειδή άποτελοϋσαν την κύρια πηγή πρωτεϊνών στα Νιχώρια στη Μεσσηνία

και καθώς οι αίγες ήταν άριθμητικά διπλάσιες των προβάτων, σε συνδυασμό με την ήλικία σφαγής των ζώων μπορούμε να ύποθέσουμε ότι τα γαλακτοκομικά προϊόντα ήταν ή κύρια πηγή ζωικών πρωτεϊνών. Το δαιτολόγιο τροποποιήθηκε κατά την YE I-YE IIIA1, όποτε οι χοίροι ύπερτεροϋσαν άριθμητικά των βοοειδών και τα πρόβατα ήταν ίσάριθμα των αιγών. Μόνο κατά την YE IIIB2 περίοδο, όποτε και πάλι οι αίγες ήταν περισσότερες των προβάτων, οι καπρίνες γίνονται σημαντική πηγή κρέατος (Sloan and Duncan 1978, 65-66).

Δ. Έξαίρεση άποτελοϋν τα κατάλοιπα της όρεινης κοινότητας του Χελμοϋ στο σπήλαιο Λιμνών στα Καλάβρυτα. Τα όστα των καπρινών φτάνουν στα 51.92% (MEX) και στα 67.39% (YEX), οι αίγες ύπερτεροϋν των προβάτων, άλλα το μέγεθος των δειγμάτων ήταν έξαιρετικά μικρό (54 και 46 προσδιορισθέντα όστα άντίστοιχα) (Τρανταλίδου 1997, 439) για να ύπάρχει άσφαλής εικόνα.

Πάντως από τα πιό πάνω παραδείγματα και τα έπίσημα δείπνα, που άναφέραμε σε προηγούμενα σχόλια, οι θέσεις της Πελοποννήσου φαίνεται ότι προσφέρονται λιγότερο για σύγκριση από ό,τι οι άντίστοιχες κρητικές.

53. Σε ποσοστά των θραυσμάτων κατανομονται ως εξής: MM I-YM I: 86.11%, MM IB-MM II: 70%, MM IB-YM I: 81.47%, MM II-YM IB: 85.45% MM IIIB: 80%, MM III-YM I: 83.64%, YM I: 82.05%.

3. Τὰ ὄστὰ ἀπὸ τὰ στρώματα μὲ μινωικὴ καὶ μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ σὲ ὑψηλὸ ποσοστὸ περιορίστηκαν σὲ 44 θραύσματα αἰγῶν, 54 πρόβρων καὶ 1288 αἰγῶν ἢ πρόβρων (1351 συνολικά).

Στὰ Κύθηρα, παρόλο ποὺ ὁ θρυμματισμὸς καὶ ἡ ποικιλομορφία τῶν εἰδῶν δυσκολεύουν τὸν σαφὴ διαχωρισμὸ τοῦ δείγματος σὲ αἴγες καὶ πρόβρατα, φαίνεται ὅτι τὰ ζῶα –ὅσον ἀφορᾷ στὸν ἀριθμὸ τῶν θραυσμάτων– ἄλλοῦ ἐξισώνονται σὲ ἀριθμοὺς καὶ ἄλλοῦ τὰ πρόβρατα ὑπερτεροῦν ἐλαφρά, κυρίως στὶς ἀνασκαφικὲς ἐνότητες, ποὺ τὰ ποσοστὰ τῆς μινωικῆς κεραμικῆς εἶναι ὑψηλά (πίν. 2α-δ). Στὶς ἐνότητες ποὺ ἔμοιαζαν ἀδιατάρακτες τὰ προσδιορισθέντα ὄστὰ ἦταν κατάλοιπα ἀπὸ 44 τουλάχιστον ζῶα (E.A.Z.), ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 11 ἦσαν αἴγες καὶ τὰ 12 πρόβρατα. Στὶς μινωικὲς στρώσεις μὲ περιορισμένη διατάραξη τὰ ὄστὰ προέρχονταν ἀπὸ 7 καπρίνες ἐκ τῶν ὁποίων 3 αἴγες καὶ 3 πρόβρατα, ἐνῶ στὶς ὁμάδες μὲ τὴ μινωικὴ καὶ τὴν, σχεδὸν κυρίαρχη, μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ ὑπῆρχαν τουλάχιστον 13 ζῶα, τὰ 4 ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν αἴγες καὶ τὰ 3 πρόβρατα (ἀναλυτικότερα στοὺς πίνακες 3α-γ, 4α-β, 5-8α-γ, 9α-δ, 10α-γ, 11, 12α-γ).

Συῖδες (πίν. 2α-δ, ἐπιλογὲς στοὺς πίν. 3ε, 5-8ε, 9ε, 10ε, 12ε). Χρονικά, ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ποσοστιαία κατανομὴ τῶν θραυσμάτων εἶναι:

1. Σχεδὸν ἀδιατάρακτες ἐνότητες: Ἀπὸ αὐτὲς προῆλθαν 83 ὄστὰ⁵⁴. Τὸ ποσοστὸ τῶν χοίρων, ὅλων των ὑποπεριόδων συμπεριλαμβανομένων, ἀντιστοιχεῖ στὸ 5.52% ἐπὶ τοῦ συνόλου τῶν συλλεγέντων ὀστών τῆς μινωικῆς περιόδου. Εἶναι χαμηλότερο τῶν οἰκισμένων χώρων τῆς Κρήτης καὶ τῆς Πελοποννήσου κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Εἶναι ὅμως ἀναμενόμενο, τὴ στιγμὴ ποὺ τὰ πρόβρατα καὶ οἱ αἴγες ἀποτελοῦν τὴν πλειονότητα τῶν καταλοίπων.

2. Μὲ στρωματογραφικὴ διατάραξη ἀλλὰ μὲ ἐνότητες στὶς ὁποῖες κυριαρχεῖ ἡ μινωικὴ κεραμικὴ. Συλλέχθηκαν 19 ὄστὰ⁵⁵.

3. Στὶς ἐνότητες μὲ σημαντικὴ διατάραξη βρέθηκαν 16 ὄστὰ.

Σύμφωνα μὲ τὶς ἐκτιμήσεις μας, τὰ ὄστὰ μπορεῖ νὰ προῆλθαν ἀπὸ τουλάχιστον 10 ζῶα (E.A.Z.) στὶς ἀδιατάρακτες ἀποθέσεις. Ἐνα τουλάχιστον ζῶο ἐντοπίστηκε στὶς διαταραγμένες μὲ κυρίαρχη μινωικὴ κεραμικὴ καὶ ἓνα σὲ ἐκεῖνες στὶς ὁποῖες ἡ πλειονότητα τῶν ὀστράκων εἶναι μεταβυζαντινά.

Βοοειδῆ (πίν. 2α-δ, ἐπιλογὲς στοὺς 3δ, 5-8δ, 9ε, 10δ, 12δ). Ἡ κατανομὴ τῶν ὀστών τῶν βοοειδῶν στὸν χρόνον εἶναι:

1. Οἱ σχεδὸν ἀδιατάρακτες ἐνότητες ἀπέδωσαν 46 ὄστὰ βοοειδῶν⁵⁶. Ὁ μέσος ὄρος, γιὰ ὅλη τὴ μινωικὴ περίοδο χρήσης τοῦ ἱεροῦ, εἶναι 2.13%, ἰδιαίτερα μικρὸ πο-

54. Ἡ ποσοστιαία κατανομὴ τῶν θραυσμάτων τῶν ὀστών τῶν χοίρων ἀνὰ χρονολογικὴ ὁμάδα εἶναι: MM IA-YM IB: 4.25%, MM IB-YM IB: 5.05%, MM IB-YM I: 1.22%, MM II-YM IB: 3.25%, MM II: 30.43%, MM III-YM IB: 2.21%, MM IIIB: 25%.

55. Κατανέμονται ὡς ἑξῆς: MM I-YM I: 5.56%, MM IB-YM I: 7.41%, MM II-YM IB: 1.82%, MM IIIB: 4.44%, YM I: 2.56%.

56. Τὰ θραύσματα τῶν ὀστών τῶν βοοειδῶν ποσοστιαῖα κατανέμονται ὡς ἑξῆς: MM IA

σοστό ἄν τὸ συγκρίνει κανεὶς μὲ τοὺς ὑπόλοιπους μινωικούς⁵⁷ καὶ μυκηναϊκοὺς οἰκισμούς⁵⁸.

2. Οἱ μὲ διατάραξη ἀλλὰ μὲ κυρίαρχη μινωικὴ κεραμικὴ ἐνόητες ἀπέδωσαν 11 ὄστᾶ⁵⁹.

3. Οἱ ἐνόητες ποὺ περιεῖχαν κυρίως μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ ἔδωσαν 13 ὄστᾶ.

Ἀναφορικὰ μὲ τὸν Ἐλάχιστο Ἀριθμὸ τῶν Ζώων, τὰ ὄστᾶ ἀπὸ τὰ μινωικὰ στρώματα, στὸ συγκεκριμένο τμήμα τοῦ ἱεροῦ, θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν προέλθει ἀπὸ 7 ζῶα καὶ ἀπὸ τὶς ἐνόητες ποὺ ἡ μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ ξεπερνοῦσε τὸ 50% τὰ κατάλοιπα τουλάχιστον ἑνὸς ζώου κείτονταν ἐκεῖ.

Ἐκτίμηση τῆς ἡλικίας θανάτου (θυσίας) τῶν τεσσάρων βασικῶν κατοικιδίων

Ἡ πλειονότητα τῶν ἐρευνητῶν ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν πανίδα τῆς μινωικῆς Κρήτης⁶⁰ ἀναφέρει ὅτι στοὺς οἰκισμοὺς, ποὺ ἀνθοῦσαν τὴ συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο, τὰ περισσότερα πρόβατα σφαγιάζονταν ὅταν ἦταν ἐνήλικα. Ἡ ἡλικία θνησιμότητας ἐπιβεβαιώνει τὴ σχετικὴ μακροβιότητα τῶν ζώων μὲ στόχο, τὴ γνωστὴ ἀπὸ τὶς πινακίδες, ἐκμετάλλευση τοῦ ἐρίου⁶¹. Ἀντίστοιχη διαχείριση τοῦ ζωικοῦ πλούτου φαίνεται ὅτι γινόταν καὶ στοὺς οἰκισμοὺς τῆς Πελοποννήσου ἀφοῦ τόσο στὴν Τίρυνθα ὅσο καὶ στὰ Νιχώρια σημαντικὸς ἀριθμὸς ζώων ἐπιβιώνει γιὰ περισσότερο ἀπὸ τέσσερα ἔτη⁶².

Ἀπὸ τὴν ἐπεξεργασία τῶν λίγων διαθέσιμων στοιχείων (ἀποτριβὴ τῆς μασητικῆς ἐπιφάνειας τῶν προγομφίων καὶ γομφίων, χρόνος συνοστέωσης τῶν ἐπιφύσεων τῶν μακρῶν ὀστέων αἰγῶν καὶ προβάτων (πίν. 13α-γ,στ-ζ, 14α-γ, ε-στ), ποὺ ἔχουμε ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Κορυφῆς στὸν Ἄγ. Γεώργιο, προκύπτει ὅτι στὴ 'θεόπητα' προσφέρονταν,

YM IB: 2.02%, MM IB-YM IB: 3.33%, MM IB-YM III: 1.60%, MM II-YM IB: 1.22%, MM III-YM IB: 6.50%, YM IA: 3.93%

57. Βλ. σημ. 45-48.

58. Στὴν Τίρυνθα κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὑποπεριόδων τῆς YE III τὸ ποσοστὸ τῶν θραυσμάτων τῶν ὀστέων τῶν βοοειδῶν κυμαίνεται ἀπὸ 26.4-41.2% (von den Driesch and Boessneck 1990, 93).

59. Ἡ ποσοστιαία κατανομὴ τῶν θραυσμάτων τῶν ὀστέων τῶν βοοειδῶν ἀνὰ χρονολογικὴ ὁμάδα εἶναι: MM III-YM I: 5.03% καὶ YM I: 7.69%.

60. Βλ. προηγούμενες ὑποσημειώσεις (46-49). Πρέπει πάντως νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ ἐκτιμήσεις αὐτὲς ἔχουν κατὰ κανόνα βασιστεῖ σὲ μι-

κοῦ μεγέθους ὀστεολογικὰ δείγματα.

61. Τζαχίλη 1997, 38-41· Grieg and Warren 1974, 13. Οἱ συγγραφεῖς σημειώνουν ὅτι, ἥδη ἀπὸ τὴν ΠΜ περίοδο, στὴ δυτικὴ Κρήτη οἱ ἡλικίες θανάτου προβάτων καὶ αἰγῶν κυμαίνονταν μεταξὺ 2 καὶ 5 ἐτῶν.

62. Στὴν Τίρυνθα τὸ 44.3% σφαγιάστηκε μεταξὺ 2-4 ἐτῶν καὶ τὸ 20.6% ἐπιβίωσε πέρα ἀπὸ τὰ 4 ἔτη (von den Driesch and Boessneck 1990, 97). Ὁ Reese, βασιζόμενος στὰ δεδομένα τῶν Sloan καὶ Duncan, ὑπολόγισε γιὰ τὶς αἴγες καὶ τὰ πρόβατα ὅτι στὶς φάσεις ME I-II, YE I-II καὶ YE III τὸ 60% 76.5% καὶ τὸ 45.5% τῶν τῶν ζώων ἀντίστοιχα ἐπιβίωσε γιὰ πάνω ἀπὸ 4 ἔτη (Reese 1995, 162· Sloan and Duncan 1978, 67).

εκτός εξαιρέσεων, ζώα νεώτερα των δύο ετών. Για την ακρίβεια όσες ανασκαφικές ενότητες περιείχαν κατάλοιπα ζώων άνω των δύο ετών, τὸ ποσοστὸ των ἐνήλικων ζώων κυμαινόταν μεταξύ 10-30%. Ἦταν δηλαδή λιγότερα ἀπὸ τὸ 1/3. Δὲν εἶναι σαφὲς ἐὰν αὐτὴ ἢ προτίμηση ἀντικατοπτρίζει τὴν οἰκονομία των Κυθήρων ὅπου ἡ διαχείριση τοῦ ζωικοῦ πλούτου θὰ μπορούσε νὰ ἦταν ἀντίστοιχη μὲ τὴν οἰκονομία των λιγότερο σημαντικῶν μινωικῶν κέντρων ἢ ὀρεινῶν οἰκισμῶν⁶³ ἢ πρόκειται γιὰ ἐπιλογή των προσκνητῶν νὰ προσφέρουν νεαρὰ ζῶα στὸ ἡστὰ Ἰερὰ Κορυφῆς⁶⁴.

Οἱ ἡλικίες θανάτου των χοίρων⁶⁵ καὶ των βοοειδῶν δὲν παρουσιάζουν ἰδιαίτερες ἀποκλίσεις ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἡλικία θνησιμότητας ἀπὸ τὴς ἐπικρατούσες συνθήκες διαχείρισης τοῦ ζωικοῦ κεφαλαίου στοὺς ἀγροτικούς οἰκισμοὺς ἢ τὰ ἀστικά κέντρα τοῦ ΝΑ. Αἰγαίου. Στὸν Ἄγ. Γεώργιο τὸ 36% των χοίρων θανατώθηκε μετὰ τὴν ἡλικία των τριάμισι ἕως τεσσάρων ἐτῶν ἐνῶ τὰ τμήματα των βοοειδῶν ποὺ βρέθηκαν προέρχονταν ὅλα ἀπὸ ἐνήλικα ζῶα.

63. Εἶναι πιθανὸν κάποιοι οἰκισμοὶ νὰ συνέχιζαν τὴ μορφή τῆς ἐκμετάλλευσης των κτηνοτροφικῶν προϊόντων ὅπως αὐτὴ εἶχε ἐδραιωθεῖ ἀπὸ τὰ νεολιθικὰ χρόνια (βλ. μελέτες γιὰ τὴν Κνωσὸ ὅπου τὸ 80%-90% των ζώων θανατώνονταν πρὶν φτάσουν στὸ 3 ἔτος; Jarman and Jarman 1968), πρακτικὴ ποὺ ἐντοπίστηκε στὴν πόλη Κομμὸς ὅπου τὸ 24.2% ἦταν πάνω ἀπὸ 2.5-3 ἔτη καὶ στὰ Βροντὰ, θέση στὴν ὁποία μόνο τὸ 1/3 των καπρινῶν ξεπερνοῦσε τὰ 2 ἔτη (Reese 1995, 170; Snyder and Klipper 1991, 292).

Ἐνδέχεται, ὀρισμένοι οἰκισμοὶ νὰ ἐστίαζαν περισσότερο στὴν παραγωγή κρέατος καὶ λιγότερο στὴ συλλογὴ ἐρίου ἢ καὶ γιδότριχας ποὺ συγκεντρώνονταν ἀπὸ τὰ ἀνακτορικά κέντρα μὲ στόχο τὴν ἀναδιανομὴ ὡς πρωτογενὴ ἢ τελικὰ προϊόντα. Ἡ πρόσφατη ἑλληνικὴ παραγωγή εἶχε ἀντίστοιχο προσανατολισμὸ (85% των ἀμνῶν καὶ ἐριφίων θανατώνονταν σὲ ἡλικία μικρότερη τοῦ 1 ἔτους; Reese 1995, 170; Ἑθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδας 1980).

64. Ἄν καὶ πολλὰ ζῶα ἀπὸ τὸ Ἰερὸ Κορυφῆς φέρουν τὴ νεογιλὴ ὀδοντοφυΐα καὶ οἱ ἐπιφύσεις σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις μαρτυροῦν ἡλικία μικρότερη των 6 καὶ 12 μηνῶν, φαίνεται ὅτι τὰ δεδομένα αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ κοντὰ στὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ Ἰερὸ Σύμης Βιάννου. Στὸ ἰερὸ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Δίκτης τὰ 2/3 των μικρῶν κερα-

σφόρων εἶχαν θυσιασθεῖ ὅταν ἦταν στὴν ἡλικία των 1.5-2 ἐτῶν καὶ τὸ 1/3 ὅταν εἶχε πλήρως ἐνηλικιωθεῖ (4-12 ἔτη) (Nobis 1988, 42-47). Ἐν τούτοις, πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ὅτι στὸ Ἰερὸ τῆς Σύμης τὰ κατάλοιπα καλύπτουν ἓνα εὐρύτερο χρονολογικὸ φάσμα.

65. Συνήθως οἱ χοῖροι, ἐπειδὴ εἶναι καθαρῶς κρεατοπαραγωγικὰ ζῶα, σφαγιάζονταν πρὶν τὴν ἡλικία των 2.5 ἐτῶν.

Γιὰ παράδειγμα οἱ χοῖροι στὴν πόλη-λιμάνι Κομμὸς, καθ' ὅλη τὴ διάρκεια των μινωικῶν χρόνων, σφαγιάζονταν βαθμιαῖα: 15.4% πρὶν φτάσουν στὸν πρῶτο χρόνο, τὰ περισσότερα (46.1%) πρὶν κλείσουν τὰ 2.5 χρόνια καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἕως τὸν τρίτο χρόνο ἀπὸ τὴ γέννησή τους (Reese 1995, 179).

Στὸ Ἄκρωτήρι τῆς Θήρας στὴν ΥΚ I περίοδο ἡ πλειονότητα των ζώων ἦταν 2 ἐτῶν περίπου. Λίγα κάλυπταν τὸ φάσμα 3 ἕως 3.5 ἔτη (Gamble 1978, 746-750).

Στὴν Τίρυνθα τὸ 68% των ὀστῶν προέρχονταν ἀπὸ χοίρους κάτω των 2 ἐτῶν (von den Driesch and Boessneck 1990, 93-107).

Τέλος στὰ Νιχώρια, ἀνεξαρτήτως περιόδου, τῆς Βυζαντινῆς συμπεριλαμβανομένης, μόνο τὸ 5% των ὀστῶν, στὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ ἡ ἡλικία, ἦταν ἄνω των 3 ἐτῶν (Sloan and Duncan 1978, 62-67).

Στοιχεῖα γιὰ τὴ μορφολογία τῶν τεσσάρων οἰκόσιτων ζῶων

Ἡ ἀποσπασματικὴ διαπήρηση τῶν ὀστῶν δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐξαχθοῦν συμπεράσματα ὡς πρὸς τὸ ὕψος στὸ ἀκρώμιο τῶν οἰκόσιτων θηλαστικῶν (βιομετρία, πίν. 17α-γ). Μὲ βάση τὶς διαστάσεις τῶν ὀστῶν, σὲ ὄσους ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες γιὰ σύγκριση οἰκισμοῦ⁶⁶ παρατίθενται στοιχεῖα βιομετρίας, φαίνεται ὅτι στὸν Ἄγ. Γεώργιο τὰ πρόβατα ἦταν μάλλον μικρότερα σὲ μέγεθος ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς πεδινῆς Πελοποννήσου⁶⁷ καὶ ἐνδεχομένως παραπλήσιου μεγέθους μὲ αὐτὰ ποὺ ἔβωσκαν στὴν ὄρεινὴ χώρα⁶⁸. Οἱ αἴγες ἦταν ἴσως παραπλήσιων διαστάσεων μὲ ἐκείνων τῆς Πελοποννήσου ἐνῶ γιὰ τὸν χοῖρο τὰ στοιχεῖα δὲν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ μιὰ ἐμπεριστατωμένη τεκμηρίωση.

Σκύλος (πίν. 2α). Ἐκπροσωπεῖται ἀπὸ τρία ὀστά, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀδιατάρακτες ἀποθέσεις καὶ τὶς χρονολογικὲς ἐνότητες MM IA-ΥM IB.

Ζῶα τῆς οἰκογένειας τῶν Ἐλαφιδῶν δὲν ἐντοπίσθηκαν⁶⁹.

Λαγόμορφα (πίν. 2α-δ, 3στ, 4γ, 5-8στ, 9ε, 10στ, 12στ, 17δ). Σὲ ὅλες τὶς μινωικὲς καὶ μυκηναϊκὲς θέσεις, ποὺ μέχρι σήμερα ἔχουν δημοσιευθεῖ, ἀπὸ τὴν τάξη τῶν λαγόμορφων καὶ τὴν οἰκογένεια τῶν λεποριδῶν ἀναφέρεται τὸ εἶδος *Lepus europaeus/Lepus capensis*, λαγός. Στὸ ὕλικό ὅμως τοῦ Ἄγ. Γεωργίου διακρίναμε καὶ λαγὸ καὶ κουνέλι⁷⁰. Φαίνεται, ὅμως ὅτι τὸ κουνέλι προερχόταν ἀπὸ τὶς διαταραγμένες ἐπιχώσεις μὲ μεγάλο ποσοστὸ μεταβυζαντινῆς κεραμικῆς.

Συνολικά, 55 ὀστὰ λαγομόρφων προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀδιατάρακτες ἀποθέσεις καὶ 16 ἀπὸ τὶς ἀποθέσεις μὲ διαταραγμένη στρωματογραφία ἀλλὰ μὲ σημαντικὴ ποσότητα μινωικῆς κεραμικῆς. Τὰ στρώματα μὲ μινωικὴ-μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ ἔδωσαν 56 ὀστά.

66. Σὲ πολὺ λίγες δημοσιεύσεις παρατίθενται ἀντίστοιχα στοιχεῖα βιομετρίας. Φρονοῦμε ὅμως, ὅτι ἀκόμα καὶ στὶς περιπτώσεις ποὺ οἱ συγκρίσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθοῦν, ἀπὸ ὅλες τὶς ἀνασκαφὲς δημιουργεῖται βαθμιαῖα μιὰ βάση δεδομένων.

67. Λέρνα στὴν Ἀργολίδα, Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ (Gejvall 1969, 75-79).

68. Περιοχὴ Καλαβρύτων, σπήλαιο Λιμνῶν (Τρανταλίδου 1997, 428-430).

69. Ἀξίζει ὅμως νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι σημειώνονται στὴν πλειστοκαινικὴ πανίδα τῆς νήσου (Θεοδωρόπουλος 1973, 29 μὲ σχετικὴ βιβλιογραφία). Ταυτόχρονα φαίνεται ὅτι συγκαταλέγονται στὰ ζωόμορφα εἰδῶλια ποὺ ἀνατέθηκαν σὲ τοῦτο τὸ ἔργο τῶν Κυθήρων (Μπάνου, *Κύθηρα* 2, 270-299) καθὼς διαβιοῦσαν σὲ ὅλη τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα καὶ τὴν Κρήτη.

70. Τὸ γένος *Oryctolagus* (*Oryctolagus lacosti* Pomel, 1853) ἔχει ἐντοπιστεῖ σὲ πλειοκαινικὴ πανίδα στὴν Ἑλλάδα (Ἀθανασίου 1998, 308-312).

Ἵστερότερα, στὴν πανίδα τῶν θέσεων τῆς παλαιολιθικῆς φαίνεται ὅτι συναντᾶται μόνον τὸ γένος *Lepus*. Τὸ *Oryctolagus cuniculus* θεωρεῖται εἶδος, τὸ ὁποῖο ἀπὸ τὸ Μαρόκο καὶ τὴν Ἰβηρικὴ χερσόνησο διαδόθηκε στὴν ὑπόλοιπη Εὐρώπη (Sloan and Duncan 1978, 70). Σήμερα ἀγριοκύνελα ὑπάρχουν σὲ ἄγρια κατάσταση στὰ νησιά Κῶς, Σίκινος (Καρδιώτισσα), Πάρος (Ἐβραϊόκαστρο), Δία καὶ Θεωροῦ Κρήτης (Ὀντριας 1967, 15). Γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τῶν εἰδῶν βασιστήκαμε στὸ σχῆμα τῆς μασητικῆς ἐπιφάνειας τοῦ P2, στὸ ὀλικὸ μῆκος γομφίων-προγομφίων καὶ σὲ ὀρισμένα χαρακτηριστικὰ τοῦ μετακρανικοῦ σκελετοῦ. Ἄλλωστε τὸ κρανίον δὲν διασωζόταν.

Τὰ ὅστὰ λαγομόρφων τῆς μινωικῆς περιόδου προέρχονται ἀπὸ 9 τουλάχιστον ζῶα, τῶν διαταραγμένων στρώσεων μὲ τὴν ὑψηλὴν ποσότητα μινωικῆς κεραμικῆς ἀπὸ ἓνα ζῶο καὶ τῶν μινωικῶν-μεταβυζαντινῶν ὁμάδων ἀπὸ 4 ζῶα.

Ἴκτιδες: Παρὰ τὴν εὐρεία κατανομὴ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς οἰκογένειας τῶν Ἴκτιδῶν (νυφίτσα, κουνάβια, ἀσβός, βίδρα) στὸν ἑλλαδικὸ καὶ νησιωτικὸ χῶρο⁷¹ καὶ τὴ βεβαιωμένη ποικίλη χρησιμοποίησή τους (θηρευτὲς τῶν μικρῶν τρωκτικῶν, συμπλήρωμα διατροφῆς, πρώτη βιοτεχνικὴ ὕλη στὴν ἔνδυση⁷²) ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο δυναμικὸ, ἡ παρουσία τῶν μικρῶν αὐτῶν σαρκοφάγων ζώων στὰ ἀνασκαφικὰ κατάλοιπα τῶν οἰκισμῶν εἶναι σχετικὰ περιορισμένη⁷³.

Στὸν Ἅγιο Γεώργιο, σὲ στρώματα ἀνάμεικτα στὰ ὁποῖα ἡ μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ εἶναι πάνω ἀπὸ 50% (πίν. 2δ), βρέθηκε τὸ κάτω τμήμα βραχίονα ἐνηλίκου ζώου, τὸ ὁποῖο σύμφωνα μὲ τὴ μορφολογία καὶ τὸ μέγεθός του προέρχεται τὸ εἶδος *Martes foina*⁷⁴.

Τὸ πετροκούναβο (*Martes foina Erxleben, 1977*), ποὺ φαίνεται ὅτι μᾶς ἀπασχολεῖ ἐδῶ, ἔχει εὐρεία ἐξάπλωση στὰ νησιὰ τῆς ἀνατολικῆς Μεσογείου, τῶν Κυθῆρων συμπεριλαμβανομένων⁷⁵. Κουνάβια ἔχουν ἐντοπισθεῖ σὲ 14 οἰκισμοὺς τῆς Νεολιθικῆς καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ, στὶς ὁποῖες συγκαταλέγονται ἡ Λέρνα καὶ ἡ Τίρυνθα στὴν Πελοπόννησο, ἡ Κνωσός, τὰ Μάλια καὶ ἡ Ἄγ. Τριάδα στὴν Κρήτη. Ἡ πλειονότητα τῶν δεδομένων προέρχεται ἀπὸ τὴν Ὑστερὴ Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ⁷⁶.

Στὸν Ἅγιο Γεώργιο ὅμως δὲν ἔχουμε κανένα στοιχεῖο ποὺ νὰ συσχετίζει τὴν παρουσία τοῦ κουναβιοῦ μὲ θηράματα σὲ οἰανδήποτε ἐποχὴ ἢ προσφορὲς (ζώου ἢ τμήματός του π.χ. γούνα) στὸ ἱερό. Συγκρατοῦμε ὡστόσο στὴ μνήμη μας ὅτι κάποια εἰδῶλια ποὺ οἱ πιστοὶ ἀφιέρωναν στὰ Ἱερὰ Κορυφῆς ἔχουν ἀναγνωρισθεῖ ὡς νυφίτσες, ὅτι ὅστὰ κουναβιοῦ καταγράφηκαν στὸ Ὑστεροελλαδικὸ IIIB Ἱερό τῆς Φυλα-

71. Οἱ Ἴκτιδες (*Mustelidae*) εἰσήχθησαν στὰ νησιὰ τῆς Μεσογείου ἀπὸ τὶς ἠπειρωτικὲς ἀκτὲς (Masetti 1995a, 25-28· 1995b· Ragni et alii 1999).

72. Ἡ παρουσία ἀβαθῶν παράλληλων ἐντομῶν ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἴχνη ἐκδορᾶς καὶ τεμαχισμοῦ συνηγορεῖ στὶς παραπάνω ἐρμηνεῖες. Παραδείγματα βρίσκονται στὴ διάθεσή μας ἀπὸ ἑλληνικὲς θέσεις, περισσότερα στοιχεῖα ὅμως ἔχουμε ἀπὸ τὴ Β. Εὐρώπη ὅπου ἀφθονοῦν τὰ φυλλοβόλα δάση καὶ ἡ ἀντίστοιχη πανίδα (Richter 2005, 1226-1227).

73. Τὰ ποσοστὰ εἶναι μάλλον ἀναμενόμενα καὶ ἀπὸ τὴν κατανομὴ τους στὴ φύση καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὰ ἀπορρίμματα, ποὺ ἀνασύρουμε ἀπὸ τὶς ἀνασκαφὲς εἶναι κατὰ κύριο λόγον

διατροφικὰ καὶ σπανιότερα βιοτεχνικὰ κατάλοιπα. Συγκέντρωση τῶν ζωολογικῶν δεδομένων ποὺ ἀφοροῦν σὲ σαρκοφάγα, μὴ οἰκόσιτα, θηλαστικὰ ἀπὸ ἀρχαιολογικὲς θέσεις στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Νεολιθικῆς καὶ τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἔδωσε ἡ Yannouli (2003, 169-192, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία).

74. Ἐλάχιστο πλάτος διάφυσης: 5.1 χιλ. Μέγιστο μῆκος κάτω ἄκρου: 14.1 χιλ. Τὸ ἐν λόγω θραῦσμα δὲν φέρει ἴχνη ἀπὸ αἰχμηρὸ ἀντικείμενο.

75. Masetti 1995, 20. Τὰ ἄλλα εἶδη δὲν ἀπαντοῦν, τουλάχιστον σήμερα, στὸ νησί.

76. Yannouli 2003, table 18.3.

κωπής και ότι στην κλασική Ελλάδα ή νυφίτσα συγκαταλεγόταν στα ζώα που θεωρούνταν σύμβολα της γονιμότητας⁷⁷.

B. ΠΤΗΝΑ

Στη μινωική και κυκλαδική τέχνη της Έποχής του Χαλκού (τοιχογραφίες, πήλινα και λίθινα αγγεία, σφραγιδόλιθοι) τα εικονιζόμενα πτηνά είναι: τα χελιδόνι των άγρων (*Hirundo rustica* L., 1758), πρασινοκέφαλη πάπια (*Anas platyrhynchos* L., 1758), άγριοπερίστερο (*Columba livia* Gmelin, 1789), τσαλαπετεινός (*Uruba erops* L. 1758), νησιωτική πέρδικα (*Alectoris chukar* J.E. Gray 1830), βουνοπέρδικα ή πετροπέρδικα (*Alectoris graeca* Meisner 1804), κοκκινομούτα καλιακούδα (*Pyrrhocorax pyrrhocorax* L., 1758) και κούκος (*Cunulus canorus* L., 1758)⁷⁸. Υπάρχουν απεικονίσεις και κάποιων άλλων πτηνών (χήνες, κορμοράνοι, πετεινός (:)) (εικ. 1), οι οποίες είναι λιγότερο ευανάγνωστες⁷⁹. Όπωςδήποτε, συνολικά αποτελούν μικρό αριθμό σε σχέση με τα 415 είδη άγριων φτερωτών, που απαντούν στην ελληνική ορνιθολογική βιβλιογραφία⁸⁰.

Έκτος από τη ζωγραφική και την ανάγλυφη/έγχάρακτη απεικόνιση της Έποχής του Χαλκού, στα Ίερα Κορυφής, μεταξύ των αφιερωμάτων των πιστών, υπήρχαν

77. Watrous 1996, 87. Για την τελευταία ένδειξη βασίζεται στο O. Keller, Die antique Tierwelt, I (Leipzig 1909).

78. Vickery 1936, 66-69· Masseti 1997· Pollard 1977, 141-148. Για τη διωνυμική απόδοση στην ελληνική γλώσσα: Muhle 1844· Bikelas 1879· αλλά κυρίως Κανέλλης and Bauer 1973· Όντριας 1993· Απαλόδημος 1993.

79. Μία από αυτές είναι πάνω σε ένα MM σφραγιδόλιθο από στεατίτη, που ο Evans αναγνώρισε ως κόκορα (Evans 1895, [342], 73, fig. 65). Στη μία πλευρά του σφραγιδόλιθου απεικονίζονται δύο αϊγαγροί και στην άλλη «apparently a cock and a uncertain object. This is the earliest evidence of the cock...» (εικ. 1). Φαίνεται πράγματι ότι υπάρχει πτηνό με λοφίο. Η παρατήρηση αναφέρεται και από τους Vickery (1936, 68) και Reese (1995, 201).

80. Στην περιοχή του Ταυγέτου στα αναπαράγόμενα είδη περιλαμβάνονται τα άρπακτικά σφηκιάρης, φίδαετός και χρυσαετός, στη νότια Μάνη και το άκρωτήριο Ταίναρο ο σπιζαετός, ο πετρίτης, ο μπουφος, ενώ τον χειμώνα

έμφανίζεται ο βασιλαετός. Το άκρωτήριο Ταίναρο αποτελεί χώρο ανάπαυσης για τα αποδημητικά πτηνά.

Σημαντική περιοχή για τα άρπακτικά φίδαετός, σπιζαετός, πετρίτης, μπουφος (και το καλοκαίρι μαυροπετρίτης) είναι η περιοχή της Μονεμβασιάς και τα γυμνά και άραια δασωμένα βουνά Γιδοβούνι, Χιονοβούνι, Γαϊδουροβούνι, Κορακιά, Καλογεροβούνι και Κουλοχέρα.

Το δέλτα του Εύρωτα είναι σημαντικός σταθμός για τα διερχόμενα είδη όπως ο κρυπτοτσικνιάς, ο λευκοτσικνιάς, ή χαλκόκοτα και κάποια από τα προαναφερθέντα άρπακτικά (Ελληνική Ορνιθολογική Έταιρεία 1994, 171-175, 264). Κανένα από αυτά τα είδη δεν φαίνεται να απαντά στο ανασκαμμένο όστεολογικό υλικό του Αγίου Γεωργίου, αλλά και κανένα συλλεγμένο όστεολογικό κατάλοιπο δεν φαίνεται να σχετίζεται με τις συσσωρεύσεις που κάνουν τα άρπακτικά στις γύρω από τις φωλιές τους περιοχές (έμπειρία από την Κορσική: Robert and Vigne 2002).

καὶ εἰδώλια πτηνῶν⁸¹. Τὰ πτηνὰ ἦταν ἐπακόλουθο τῆς συσχέτισης τῶν πτηνῶν μὲ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θεότητος, παράδοση ποὺ ὁ πυρήνας τῆς συνεχίστηκε καὶ στὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα⁸². Πλουσιότερες σὲ ζωολογικὰ δεδομένα εἶναι οἱ φιλολογικὲς πηγὲς τοῦ 8ου καὶ τοῦ 7ου αἰῶνα π.Χ. (τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ τὰ κείμενα τοῦ Ἡσιόδου)⁸³, οἱ ὁποῖες περιέχουν τὰ προηγούμενα εἶδη πλὴν τοῦ πετεινοῦ καὶ περισσότερα ἀρπακτικά (θηρευτές).

Στὸν Ἅγιο Γεώργιο καταγράφηκαν 92 ὄστα πτηνῶν (πίν. 2α-δ, εἰκ. 4α,β), ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἀνασκαφικῶν ἐνοτήτων. Ἀποτελοῦν τὸ 1.95% τοῦ συνόλου τῶν ὀστεολογικῶν καταλοίπων, ποὺ συλλέχθηκαν στὸν λόφο. 29.34% ἀπὸ τὰ ὄστα τῶν πτηνῶν προέρχονται ἀπὸ τὴν MM III-ΥΜ IB χρονολογικὴ ἐνότητα (ἀδιατάρακτες στρώσεις). Τὰ ὑπόλοιπα ὄστα ἔχουν μεγαλύτερη διασπορά. Γενικὰ 55 ὄστα προέρχονται ἀπὸ τὶς ἀδιατάρακτες ἀποθέσεις, 11 ἀπὸ τὶς διαταγμένες στρώσεις μὲ σημαντικὴ ποσότητα μινωικῆς κεραμικῆς καὶ 11 ἀπὸ ἀνασκαφικὲς ἐνότητες, ποὺ παρεῖχαν κυρίως μεταβυζαντινὴ κεραμικὴ.

Σημαντικότερες παρατηρήσεις

1. Δὲν ἐντοπίστηκε κανένα μεγάλο ἀρπακτικό. Ἀπουσίαζαν δηλαδὴ ἡμερόβια πτηνὰ τῆς τάξης τῶν ἀετόμορφων, καὶ τῶν ἱερακόμορφων, δὲν διαπιστώθηκε ἡ ὕπαρξη νυκτόβιων ἀρπακτικῶν (πτηνὰ τῆς τάξης τῶν γλαυκόμορφων) καὶ γενικὰ πτηνῶν μὲ μῆκος πάνω ἀπὸ 50 ἐκ. Παρὰ τὴ γειτνίαση μὲ τὴ θάλασσα δὲν ὑπῆρχαν γλάροι καὶ γενικότερα θαλασσοπούλια ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ ἓνα μικρὸ θραῦσμα ἐπιμήκους ὄστοῦ.

2. Πέρδικες καὶ περιστέρια. Μὲ σχετικὴ ἀσφάλεια προσδιορίστηκαν τρία εἶδη (76% τοῦ συνόλου τῶν ὀστῶν τῶν πτηνῶν, πίν. 15α-γ). Δύο ἀπὸ αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ἀπὸ

81. Jones 1999.

82. Watrous 1996, 84. Πτηνόμορφα ρυτὰ προέρχονται ἀπὸ οἰκισμοὺς καὶ τάφους τῆς ἰδίας ἐποχῆς (Watrous 1995, XLVII-XLVIII).

83. Groshans, *Prodromus*, 1839· Groshans 1846 (δεύτερη ἐκδοση μὲ τὸ σύνολο τοῦ προηγούμενου κειμένου, μεταφρασμένο στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα)· Βουλτσιάδου καὶ Τατόλας 2005 (μὲ νεότερη βιβλιογραφία).

Στὰ κείμενα τῆς ὀμηρικῆς ἐποχῆς ἀναφέρονται τὰ παρακάτω πτηνὰ: ἀηδῶν, αἰγυπιός (γυπαετός), αἰετὸς/μόρφνος/περκνός (ἀετός), ἄρπη (γεράκι), γέρανος (σταχτογερανός), γλαῦξ, γύψ, ἔρωδιός (νυχτοκόρακας), κίρκος/ἴριξ (πετρίτης), κίχλη (τσιόχλα), κόκκυξ (κοῦκος), κόραξ,

κολοιός (κάργα), κορώνη (κουρούνα), κορώνη εἰναλίη (μαυρόγλαρο), κύκνος, λάρος (γλάρος), πέλεια (ἀγριοπερίστερο), σκώψ (γκιώνης), στρουθός (σπουργίτης), φάσσα, φήνη (θαλασσαετός), χελιδῶν, χήν (χήνα), ψάρ/ψήρ (ψαρόνι).

Τὰ στοιχεῖα, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὶς γραπτὲς πηγὲς αὐξάνονται μὲ τὸ πέρασμα τῶν αἰώνων, γιατί οἱ μεταναστεύσεις καὶ τὸ κελάδημα τῶν πτηνῶν σχετίστηκαν μὲ τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους καὶ τὶς γεωργικὲς ἐργασίες, τὴ μεταφορὰ μηνυμάτων ἀπὸ τοὺς θεοὺς, τὴν ὀρνιθομαντεία. Πτηνὰ ἐκτρέφονταν στοὺς ἱεροὺς περιβόλους καὶ κάποια θυσιάζονταν στοὺς ναοὺς (Thompson 1936, 33-34· Pollard 1977, 141-148· Bodson 1978, 94-95).

την εικονογραφία και τις γραπτές μαρτυρίες, που αναφέραμε. Πρόκειται για την πετροπέρδικα -9 όστὰ- και τὸ ἀγριοπερίστερο -11 όστὰ (πίν. 15α). Ἡ πετροπέρδικα (τάξη Ὀρνιθόμορφα, οἰκογένεια Φασιανίδες), σπουδαῖο θήραμα, εἶναι ἓνα πτηνό, πὸν φτάνει σὲ μῆκος τὰ 33 ἑκ. μὲ γκριζοκάστανο τὸ πάνω μέρος τοῦ σώματός του καὶ πολλές λεπτές ραβδώσεις στὰ πλευρά.

Τὸ ἀγριοπερίστερο (τάξη Περιστερόμορφα, οἰκογένεια Περιστερίδες), εἶναι ἐπιδημητικὸ πουλὶ τοῦ ἰδίου μεγέθους μὲ τὴν πετροπέρδικα. Φωλιάζει σὲ σχισμὲς καὶ κοιλώματα βράχων, ἔχει λευκὸ οὐροπύγιο, δύο πλατιὲς μαῦρες ραβδώσεις στὶς φτεροῦγες, γκριζογάλαζο πτέρωμα, πράσινες καὶ μενεξεδένιες ἀνταύγειες στὰ πλάγια τοῦ λαιμοῦ. Τόσο ἡ βουνίσια πέρδικα ὅσο καὶ τὸ περιστέρι ἀπαντοῦν στὰ ἀνασκαφικὰ σύνολα τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ⁸⁴ μεταξύ τῶν ὁποίων στὴ Λέρνα (ΠΕ III, ΜΕ, ΥΕ III)⁸⁵, τὴν Τίρυνθα (ΜΕ, ΥΕ IIIΒ, ΥΕ IIIΓ)⁸⁶ καὶ τὸν Κομμό (ΜΜ II ἕως ΥΜ IIIΒ)⁸⁷.

3. Ὅσα θραύσματα ὁστῶν δὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ προσδιοριστοῦν προέρχονταν ἀπὸ *μικρότερα πτηνά, μεγέθους 15-20 ἑκ* περίπου⁸⁸.

4. Ὀρνιθες. Τὰ περισσότερα ὁστὰ (50 θραύσματα) εἶναι κατάλοιπα ἑνὸς μεγαλύτερου εἴδους, τῆς οἰκόσιπης ὄρνιθας (πίν. 15β-γ). Ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά:

I. Δύο ὁστὰ ἔφεραν ἴχνη τεμαχισμοῦ (διαμελισμοῦ) τῆς ὄρνιθας.

II. Σὲ δύο ταρσομετατάρσια προσδιορίστηκε τὸ φύλο μὲ τὴ μέθοδο τῆς παρουσίας -ἀπουσίας πλήκτρο⁸⁹ (πίν. 16), πὸν θεωρεῖται γνώρισμα ἀρσενικοῦ πτηνοῦ, μολοντὶ ὑπάρχουν συχνὰ ἀποκλίσεις ὅταν στὰ θηλυκὰ ἐμφανίζονται ὁρμονικὲς διαταραχές⁹⁰. Σὲ ἄλλα δύο θραύσματα μηριαίου τῆς ΜΜ IIIΒ-ΥΜ I, ἀναγνωρίζεται,

84. Στὴν πραγματικότητα τὰ διάφορα εἶδη (*A. chukar*, *A. graeca*, *C. livia*, *C. palumbus*, *Streptopelia turtur* L., 1758) τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἀνατολικὸ-μεσογειακοῦ χώρου, ἀνάλογα μὲ τὸν ἰδιαιτέρου βίότοπο κάθε θέσης ἀπαντοῦν ἤδη ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Παλαιολιθικῆς ἐποχῆς (π.χ. σπηλιὰ τοῦ Κίτσου στὴν Ἀττική; Mourer-Chauviré 1981) σὲ ἀρκετὰ ἀνασκαφικὰ σύνολα.

Πέρδικες καὶ περιστέρια ἀναφέρονται πᾶντα ὡς ἐδώδιμα (Pollard 1977, 104-109).

85. Gejvall 1969, 47-49.

86. von den Driesch and Boessneck 1990, 115.

87. Reese et alii 1995, 194-200.

88. Μεταξὺ τῶν καταλοίπων, κατὰ πάσα πιθανότητα, ὑπάρχουν ὁστὰ ἀπὸ τὴν τάξη τῶν Στρουθιόμορφων (οἰκογένειες Στρουθιδῶν (*Passer domesticus*) καὶ Ψαριδῶν (*Stumus vulgaris*).

89. Στὸ ὀπίσθιο ἄκρο τῶν ἀρσενικῶν πτηνῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ 4 δάκτυλα, φέρει ἓνα εἶδος

μεγάλου ὁστίνου νυχιοῦ, τὸ πλήκτρο -ἀναφέρεται καὶ στὸ Λεξικὸ τοῦ Ἡσύχιου-, πὸν βρίσκεται λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸ πίσω δάκτυλο ἐπὶ τοῦ ταρσομεταταρσικοῦ ὁστοῦ, καὶ τὸ ὁποῖο ὁ πετεινὸς τὸ χρησιμοποιεῖ, ὅταν ἐπιτίθεται. Στὰ νεαρὰ ἀρσενικὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει τὸ σημάδι ἑναρξῆς δημιουργίας τοῦ πλήκτρο.

90. Σὲ γενικὲς γραμμὲς δὲν ὑπάρχει πλήκτρο στὰ θηλυκὰ. Ὡστόσο, στὶς κότες μπορεῖ νὰ δημιουργηθεῖ πλήκτρο σὲ ὅσες βρίσκονται στὸ τέλος τῆς λειτουργίας τοῦ ἀναπαραγωγικοῦ τους κύκλου, σὲ ἐκείνες πὸν δὲν γεννοῦν αὐγὰ καὶ σὲ ἐκείνες πὸν γεννοῦν σὲ ἀκανόνιστα χρονικὰ διαστήματα. Γιὰ τοῦτο τὸν λόγο οἱ βιολόγοι σὲ πρόσφατες μελέτες συνυπολόγισαν τὴν ἐποχικὴ ἑναπόθεση ἀσβεστίου στὴ μυελικὴ κοιλότητα τῶν μακρῶν ὁστῶν (ὠλένη, μηρός, ταρσοκνήμη) τῆς πουλάδας, τὸ ὁποῖο θὰ χρησιμοποιοῦσε

μὲ κάθε ἐπιφύλαξη, μακροσκοπικὰ⁹¹ ἢ ἐναπόθεση ἀσβεστίου στὴ μυελική κοιλότητα, δεῖγμα ὑπαρξης ὠτοκόων ὀρνίθων. Ἄν λάβουμε ὑπόψη ὅτι στὴ δυτική Εὐρώπη οἱ ἐλευθέρας βοσκῆς ὀρνίθες δὲν γεννοῦν ἀυγὰ τὸ θέρος (μεγάλη ζέστη) καὶ τὸν χειμῶνα (πολὺ κρύο), ὅτι ἡ περίοδος ὠτοκίας ἐμφανίζεται τὴν ἀνοιξη καὶ ὅτι στὰ ὀστά, ποὺ βρέθηκαν στὸν Ἅγιο Γεώργιο τὰ τοιχώματα σχεδὸν πάντα ἦταν λεπτά, ἴσως νὰ ἔχουμε μιὰ ἔνδειξη τῆς περιόδου ἔλευσης τῶν πιστῶν στὸ βουνό. Μήπως τὰ προσκυήματα γίνονταν τὸ καλοκαίρι;

III. Τὸ τρίτο χαρακτηριστικὸ ἀφορᾷ στὸ μέγεθος τῆς ὀρνίθας. Ὑπάρχουν δύο δυσκολίες. Ἀφενὸς τὸ δεῖγμα εἶναι μικρὸ γιὰ συγκρίσεις τῶν ὀστῶν μεταξὺ τῶν περιόδων καὶ ἀφετέρου δὲν διέθετα συγκριτικὰ στοιχεῖα βιομετρίας τῆς ἰδίας περιόδου. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ δεῖ ὅτι τὰ ὀστά, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ στρώματα μὲ τὴν ἔντονη παρουσία τῆς μεταβυζαντινῆς κεραμικῆς σχετίζονται μὲ λίγο μεγαλύτερα σὲ μέγεθος ἄτομα ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ διαφορὰ ἐντοπίζεται σὲ 2-3 ὀστά καὶ δὲν λαμβάνεται ὑπόψη ὁ φυλετικὸς διμορφισμός.

Γεγονὸς εἶναι πάντως ὅτι τὸ σύνολο τῶν ὀστῶν ἐντάσσεται στὴς μεγαλύτερες τιμὲς τῶν διαστάσεων, ποὺ προέρχονται ἀπὸ οἰκόσιτα πτηνὰ τῆς Αἰγύπτου⁹² καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τῶν 1ου-6ου μ.Χ. αἰώνων.

κατὰ τὴ διάρκεια τῆς περιόδου, ποὺ γεννᾷ ἀυγά. Ἡ μορφή αὐτῶν τῶν στιβάδων διαφέρει ἀπὸ τὴ δομὴ τοῦ περισσέτου, δὲν σχετίζεται μὲ τὴ μηχανικὴ λειτουργία τοῦ ὄστου καὶ λειτουργεῖ μόνο ὡς ἀποθήκη ἀσβεστίου. Δημιουργεῖται 7-14 ἡμέρες πρὶν τὴ γέννηση τοῦ πρώτου ἀυγοῦ καὶ ἀπορροφᾶται πλήρως 1-3 βδομάδες μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὠτοκίας (Lentacker and Van Neer, 1996, 488-496).

Ἀρχαιολογικὰ κατάλοιπα χωρὶς αὐτὲς τὶς στιβάδες τοῦ ὀστίτη ἱστοῦ δὲν εἶναι ἀπαραίτητως ἀπὸ πετεινοῦς. Θὰ μπορούσαν νὰ προέρχονται καὶ ἀπὸ κότες, οἱ ὁποῖες δὲν βρίσκονται σὲ περίοδο παραγωγῆς ἀυγῶν. Κατὰ τὴ μελέτη τῆς ὀρνιθοπανίδας δύο θέσεων στὴν Αἴγυπτο ἐπὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας τῆς Abu Sha'ar (4ος - 6ος αἰ., 55 ὀστά προσδιορισμένα) καὶ Βερενίκης (3ος-6ος μ.Χ. αἰ., 186 ὀστά προσδιορισμένα ἀπὸ τὰ ὁποῖα 161 ἦταν οἰκόσιτες κότες) προέκυψε ὅτι οἱ κότες σφαγιάζονταν στὸ τέλος τῆς ἐποχῆς τῆς ὠτοκίας, ὅταν ἦταν πολὺ γέρικες καὶ λιγότερο παραγωγικές (Lentacker and Van Neer 1996, 494).

Ἡ διττὴ μέθοδος διερεύνησης τοῦ φύλου (παρουσία πλήκτρου καὶ ἐναπόθεση ἀσβεστίου στὴ μυελική κοιλότητα) σὲ οἰκόσιτα πτηνὰ ἐφαρμόστηκε στὰ ὀστά, ποὺ προέρχονταν ἀπὸ τὴν πόλη Sagalassos, 110 χιλ. βορείως τῆς Ἀτάλειας (Μ. Ἀσία). Ἐνα μεγάλο δεῖγμα ἀπὸ τὰ 30000 ὀστά πτηνῶν (1ος-7ος μ.Χ. αἰ.) προέρχονταν ἀπὸ τὴν οἰκόσιτη ὀρνίθα, τὴ νησιωτικὴ πέρδικα καὶ τὸ περιστέρι. Οἱ ἐρευνητὲς ἐστίασαν κυρίως στὸ ὕλκ μῖς ἔπαυλης τοῦ 7ου αἰῶνα καὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ὑπαρξη τοῦ πλήκτρου δὲν εἶναι πάντα τὸ καλύτερο κριτήριον γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν ἀρσενικῶν ζώων. Τὸ νύχι αὐτὸ ἀπαντοῦσε καὶ στὰ θηλυκὰ μῖς μικρόσωμης ποικιλίας ὀρνίθας (De Cupere et alii 2002, 1587-1797).

91. Οἱ ἱστολογικὲς ἀναλύσεις, ποὺ γίνονται σὲ λεπτεῖς τομὲς ὀστῶν προσφέρουν λεπτομερέστερες καὶ ὀρθότερες παρατηρήσεις: Van Neer et alii 2002, 123-134. Ἔχουν γίνε καὶ προσπάθειες ἐντοπισμοῦ μὲ ἀκτινογραφίες (Serjeantson 1998, 27).

92. Ἡ ἔρευνα στὴν ἀνατολικὴ ἔρημο στὴν Αἴγυπτο (ἐγκατάσταση στὸ ὄρος Claudianus)

5. Τὸ γεγονός ὅτι στὶς *εἰκονογραφικὲς*⁹³ καὶ *φιλολογικὲς μαρτυρίες* τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπόμενους αἰῶνες δὲν εἰκονίζεται (ἐκτὸς ἴσως ἀπὸ μίᾶ φορά) ἢ δὲν ἀναφέρεται ἡ ὑπαρξὴ τῆς ὄρνιθας δυσκόλεψε τὴν ἐρμηνεία τοῦ εὐρήματος.

Ὁ ἀλεκτρυὼν, πτηνὸ μὲ ἀποτροπαϊκὲς ιδιότητες⁹⁴, θεωροῦνταν ὅτι εἶχε εἰσαχθεῖ ἀπὸ τὴν Περσία⁹⁵ καὶ παρόλο ποὺ εἰκονίζεται στὴν Πρωτοκορινθιακὴ κεραμικὴ τοῦ δεύτερου μισοῦ τοῦ 8ου αἰῶνα⁹⁶, ἐρευνητὲς ζωολόγοι, ἱστορικοὶ τῆς τέχνης καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θρησκείας μέχρι πρόσφατα πίστευαν ὅτι ἐνσωματώθηκε στὴν

ὑπὸ ρωμαϊοκρατία ἀπέδειξε ὅτι ἡ πλειονότητα τῶν ὀστῶν τῶν πτηνῶν ἦταν ὄρνιθες μᾶλλον μικροῦ μεγέθους σὲ ἴδιο ἀριθμὸ ἀρσενικῶν καὶ θηλυκῶν ζώων. Τὰ ὑπόλοιπα εἶδη ἦταν χῆνες, περιστέρια, πέρδικες, κοράκια, πελαργοὶ καὶ μελεαγρίδες τῆς περιοχῆς (Hamilton-Dyer 1997, 326-329). Τὰ μεγέθη τῶν πτηνῶν ἐδῶ σχετίζονται μὲ ἐκεῖνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου.

Ἀντίθετα ὅσα κατάλοιπα προέρχονται ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ κατάλυμα Abu Sha'ar καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο λιμάνι τῆς Βερενίκης ἦταν πολὺ μικρότερου μεγέθους (Lentacker and Wim Van Neer 1996, table 2).

Στὴν κλίμακα τῶν ὑψηλοτέρων τιμῶν τῆς Sagalassos (Bea de Cupere 2001, table 8), ποὺ σὲ κάποιες περιπτώσεις τὴν ξεπερνοῦν εἶναι τὰ ὀστὰ ἀπὸ τὸ Ἱερὸ Κορυφῆς στὰ Κύθηρα.

93. Ὑπενθυμίζουμε ὅτι οἱ ἐρευνητὲς A. Evans (1895), Glotz (1923), Vickery (1936), Wace (1949, 106), Vermeule (1964, 204 –σὲ σχόλιο γιὰ τὴ μυκηναϊκὴ εἰκονογραφία λίγο μετὰ τὸ 1400 π.Χ.–) καὶ Shaw (1978, 243) διατύπωσαν τὴν ἄποψη πὼς, οἱ Μινωῖτες καὶ οἱ Μυκηναῖοι γνώριζαν τὴν ὄρνιθα.

Ὁ Hood (1971, 91, 157) ὑποστηρίζει ὅτι, ἀκόμα καὶ ἐὰν ὑπῆρχε τὸ πτηνὸ στὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ, θὰ εἶχε ἐκλείψει γιὰ κάμποσο διάστημα, ἕως ὅτου νὰ ἐπανεμφανισθεῖ σὲ μεταγενέστερη περίοδο.

94. Ὁ πετεινός, ἐκτὸς ἀπὸ ἐρωτικὸ σύμβολο, σύμβολο γονιμότητος καὶ ὑγείας (ἀλεκτρυόνες ἐθύοντο στὸν Ἀσκληπιό: Πλάτων, Φαῖδρος, 66E· Κεραμόπουλλος 1921, 94) καθὼς καὶ δῶρο ἀγάπης (Ἀριστοφάνης, *Ὀρνιθες*, 705-707· Boardman 1975, 215 εἰκονογράφηση στὰ ἐρυθρόμορφα ἀττικά ἀγγεῖα), σχετιζόταν μὲ χθόνιες

ιδιότητες καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ μὲ ταφικὰ ἔθιμα (δῶρο στοὺς νεκρούς, σύμβολο ἀποτρόπαιον). Ὅπως καὶ στὸ πτηνὸ, τὸ αὐτὸ καὶ στὸ πρὸς ἐκκόλαψη αὐγὸ, προσδίδονται ἀντίστοιχες ιδιότητες ἀπὸ τὴν Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ ἕως τὶς ἡμέρες μας καὶ γι' αὐτὸ τὸν λόγο ἀνευρίσκονται σὲ τάφους (ἀπὸ τὰ πρωιμότερα σχόλια στὴ βιβλιογραφία: Nilsson 1902· Κεραμόπουλλος 1921, 99 ὑποσ. 1).

95. Ἡ ἀναφορὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀριστοφάνη (*Ὀρνιθες* 483, 707, 833· Θηλυκὸ: ἀλεκτρυάνα: *Νεφέλες* 666). Ὁ Κρατίνος ὀνομάζει τὸ πτηνὸν «περσικὸν ὄρνιν» (Ἀθήναιος 9, 374).

Οἱ περιοχὲς τοῦ Κασμίρ καὶ τῆς κοιλάδας τοῦ Ἰνδοῦ μέχρι τὴν Ἰνδονησία συγκαταλέγονται στὶς περιοχὲς ποὺ ζοῦσαν τὰ εἶδη καὶ οἱ ποικιλίες τῆς ἄγριας ὄρνιθας (Κεραμόπουλλος 1921, 96-97· Zeuner 1963 καὶ οἱ δύο μὲ τὶς σχετικὲς πηγές).

Ὁ Zeuner ὅμως σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν Κεραμόπουλλο (ποὺ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι τὸ πτηνὸν ἀπεικονίζεται σὲ βαβυλωνιακοὺς κυλίνδρους τοῦ 7ου-6ου αἰῶνα) ἐκτιμοῦσε ὅτι ὁ πετεινὸς εἶχε πλήρως ἐξημερωθεῖ πρὶν τὸ 2000 π.Χ., ὅποτε ἀπαντᾷ καὶ στὴ γλώσσα τῶν Σουμερίων (Zeuner 1963, 443-444). Βαθμιαῖα ἐξαπλώθηκε στὴν Περσία, τὴ Μεσοποταμία καὶ τὴν Αἴγυπτο.

96. Ἡ χρονολόγηση αὐτὴ ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ τὸν Κεραμόπουλλο (ὁ ὁποῖος μὲ ἀναφορὰ σὲ δημοσίευση κορινθιακοῦ ἀγγείου, ὅπου ὁ ἀλεκτρυὼν εἶναι ἐπίσημα ἀσπίδος, ἀπὸ τὸν Weickert στὸ *Athen. Mitt.* 1905) θεώρησε ὅτι τὸ ἀγγεῖο δὲν ἦταν παλαιότερο τοῦ 600 π.Χ. (Κεραμόπουλλος, ὁ.π.)

έλληνική ὀρνιθοπανίδα λίγο πρὶν τὸ τέλος τοῦ 6ου αἰ. π.Χ.⁹⁷. Γινόταν δηλαδή ἔμμεσος συσχετισμὸς τῆς διάδοσης τοῦ εἴδους μὲ τὴν ἐξάπλωση τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς τοῦ Περσικοῦ κράτους⁹⁸.

Πρέπει, παρὸλα αὐτὰ νὰ σημειωθεῖ ὅτι σύμφωνα μὲ νεώτερες ἀρχαιοζωολογικὲς ἔρευνες ὑπάρχουν βεβαιωμένα τεκμήρια τῆς παρουσίας τῆς ὄρνιθας στὴν περιοχή τοῦ Εὐφράτη καὶ τοὺς Χετταίους ἤδη ἀπὸ τὸ τέλος τῆς 3ης χιλιετίας⁹⁹ ἐνῶ κάποια εἰκονογραφικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο¹⁰⁰ πιθανολογοῦν τὴν ὑπαρξή του στὰ μέσα τῆς 2ης χιλιετίας (εἰκ. 2). Σὲ ἐκεῖνες τὶς χιλιετίες καὶ τοὺς μετέπειτα αἰῶνες, σὲ

97. Dumbatin 1948· Zeuner 1963, 446· Bodson 1978, 100, μὲ ἀναφορὲς στὴ μελέτη τοῦ Cumont Fr. (1942), «Le coq blanc des Mazdéens et des Pythagoriciens», *Comptes rendus de l'Académie des Inscriptions des Belles-Lettres*, 284-300. Στὴν ἑλληνικὴ γραμματεία ἀναφέρεται ἀρχικὰ ἀπὸ τοὺς Θεόγνι τὸν Μεγαρέα (ἐλεγειακὸς ποιητής, 544 π.Χ.) καὶ Ἡρόδοτο (ἱστορικός, 443 π.Χ.) (Κεραμόπουλλος 1921, 97· Thompson 1936, 33-34).

98. Ὁ Κεραμόπουλλος θεώρησε τὴ διάδοση τοῦ πτηνοῦ παλαιότερη τῆς ἐπέκτασης τοῦ κράτους τοῦ Κύρου, δεχόμενος ὅτι Λυδοὶ ἔμποροι ἐκόμισαν καὶ διέδωσαν τὸ ἱερὸ οἰκόσιτο ζῶον (Κεραμόπουλλος 1921, ὅ.π.). Ὁ ἴδιος βρῆκε φλοιοὺς αὐγῶν σὲ μυκηναϊκὸ τάφο τοῦ 14ου αἰῶνα (Κεραμόπουλλος 1921, 98-99· τοῦ ἰδίου 1917, 196) καὶ τοὺς προσδιόρισε ὡς ὠὰ χηνὸς μὲ βάση τὸ πάχος καὶ τὴν καμπυλότητα τοῦ κελύφους.

99. Σὲ σύγχρονες ἔρευνες στὴ Συρία, στὴν κοιλάδα τοῦ Εὐφράτη οἱ θέσεις Sweyhat (2400-2200 π.Χ.) καὶ Tell Hadidi (1900-1350 π.Χ.) ἔδωσαν ὅστὰ ὄρνιθας, -1-2 στὰ πρῶιμα στρώματα, περισσότερα στὰ ὑστερότερα- (Buitenhuis 1983, 140-141· Reese 1995, 202).

Ἀντίστοιχες διαπιστώσεις ἔγιναν καὶ στὸν ἄνω ροῦ τοῦ Εὐφράτη καὶ στὴν Κεντρικὴ Ἀνατολία (Lidar Höyük· Yarikkaya· Korucutepre, αὐτοκρατορία τῶν Χετταίων, σημερινὴ Τουρκία). Ἄν καὶ σὲ μερικὲς περιπτώσεις τῆς Π.Ε.Χ. θεωρεῖται ὅτι τὰ ὅστὰ ὄρνιθας ἔχουν παρεισφρήσει, μὲ βεβαιότητα ἀναγνωρίζονται καὶ πληθαίνουν στὴν Υ.Ε.Χ καὶ γενικὰ σὲ στρώματα, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1500-1200 π.Χ. (Boessneck and von den Driesch 1974, 109, 112· Mourer-Chauviré

1981, 601· von den Driesch and Boessneck 1990, 114-115· Reese 1995, 202).

100. Στὴν Αἴγυπτο τὸ πτηνὸ *Gallus ferrugineus* σκιαγραφεῖται σὲ δόμο ναοῦ κοντὰ στὶς Θῆβες, ποὺ χρονολογεῖται στὸ Μεσαῖο Βασίλειο (2134-1785 καὶ συγκεκριμένα στὰ 1840 π.Χ.), τὸ κεφάλι του ἐμφανίζεται ὡς διακόσμηση μεταλλικοῦ ἀγγείου, ποὺ προσέφεραν οἱ Κεφτιοὶ σὲ τοιχογραφία τοῦ τάφου Ρεκχμάρα στὶς Θῆβες (περίοδος τοῦ Τούθμωση III (1504-1450 π.Χ.), ἀλλὰ καὶ σὲ ἀσημένια φιάλη τῆς περιόδου τοῦ Σέθθ II (1200-1194 π.Χ.). Ἀναφέρεται κατὰ πάσα πιθανότητα σὲ κείμενο τοῦ Τούθμωση III (1504-1450 π.Χ.) ὡς δῶρο, ποὺ δέχθηκε ἀπὸ τὴ Συρία.

Καθοριστικῆς ὅμως σημασίας ἦταν ἡ εὐρεση, ἀνάμεσα σὲ δύο τάφους τῆς κοιλάδας τῶν Βασιλέων, γραπτοῦ ὄστράκου (εἰκ. 2) μὲ πλήρη ἀπεικόνιση τοῦ πτηνοῦ, ποὺ χρονολογήθηκε ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα τοῦ τάφου τοῦ Τουταγχαμῶν πρὶν τὴν 20ῃ δυναστεία τοῦ Νέου Βασιλείου (1567-1085 π.Χ. καὶ εἰδικότερα γύρω στὸ 1350) (Carter 1923, 1· Lowe 1934, Zeuner 1963, 444-445· Thompson 1936, 33-44· Coltherd 1966, 219· Crawford 1984, 301· Janssen and Janssen 1989, 48· von den Driesch and Boessneck 1990, 114-115· Reese 1995, 201 (σύνοψη τῶν δεδομένων)· Germond and Livet 2001, 66). Κατὰ τὸν Zeuner τὸ πτηνὸ στὴ συνέχεια ἐξαφανίζεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο καὶ δὲν ἐμφανίζεται παρὰ μὲ τὴν ἔλευση τῶν Ἑλλήνων στὴν Πτολεμαϊκὴ Αἴγυπτο.

Ἄν τὰ ὀστεολογικὰ δεδομένα δὲν ἀλλάζουν τὰ μέχρι τώρα στοιχεῖα, ὁ κόκορας στὴν ἐποχὴ ποὺ συζητᾶμε μοιάζει νὰ εἶναι στὴν Αἴγυπτο οἰκόσιτο μὲν, ἀλλὰ ἐξωτικὸ πουλί.

πολλές θρησκευτικές της Μεσογείου αποδόθηκε στην ὄρνιθα ἱερὸς χαρακτήρας καὶ δὲν ἦταν λίγες οἱ φορὲς ποὺ τὸ πτηνὸ θυσιαζόταν σὲ ἑλληνικὰ ἱερά¹⁰¹.

Γνωρίζοντας τὰ φιλολογικὰ καὶ εἰκονογραφικὰ δεδομένα, οἱ ἀρχαιοζωολόγοι στὶς λίγες φορὲς ποὺ ἀπαντοῦσαν θραύσματα ὀστέων ὄρνιθας στὶς θέσεις τῆς νοτίου Ἑλλάδας¹⁰², τὰ ἀντιμετώπιζαν μὲ ἐπιφύλαξη, θεωρώντας ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ διεισδυση ὑλικοῦ ἀπὸ ἀνώτερα στρώματα καὶ δὲν ἀποκλείεται νὰ ἦταν ἔτσι πράγματι¹⁰³. Ὅστεολογικὰ τὸ πρῶτο θραῦσμα ὄρνιθας, ποὺ προσδιορίστηκε μὲ σχετικὴ βεβαιότητα προερχόταν ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα Λέρνα V καὶ θεωρήθηκε ἡ ἀρχαιότερη παρουσία τοῦ πτηνοῦ στὴν Εὐρώπη¹⁰⁴. Στὸν Κομμὸ βρέθηκαν δύο ὀστά ὄρνιθας ἀπὸ τὴ ΜΜ III

101. Σύμφωνα μὲ τὶς ἐπιγραφὲς στὴν Ἄφροδίτη προσφέρονταν κοκὸρία (Κῶς, 3ος αἰ. π.Χ.), περιστέρια (Ἀθήνα, 3ος αἰ. π.Χ.), χῆνες (ὡς τὸν 6ο αἰ. μ.Χ.), πέρδικες (ἕως τὸν 6ο αἰ. μ.Χ.) καὶ τσίχλες (Λέσβος, 7ος αἰ. π.Χ.). Κόκορες θυσιάζονταν στὴν Ἄρτεμη, τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Ἄρη (Ἐπίδαυρος, Ἀθήνα καὶ Σπάρτη τὸν 5ο αἰ. π.Χ., τὸν 1ο καὶ 2ο αἰ. μ.Χ. ἀντίστοιχα). Τέλος στὸν Διόνυσο ἀφιέρωναν κίσσες (Foster 1984, 77· Bodson 1978, 99 ἀποδελτιώνοντας τοὺς ἱεροὺς Νόμους τῶν Ἑλληνικῶν Πόλεων).

102. Δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις γιὰ τὴ Βόρειο Ἑλλάδα. Σὲ ἀρχαιοζωολογικὴ ἔρευνα στὴν ὄρνιθοπανίδα 28 θέσεων στὴν περιοχὴ τῆς σύγχρονης Βουλγαρίας, ποὺ χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν Πρώιμη Νεολιθικὴ περίοδο (6000 περίπου π.Χ.) ἕως τὸν Μεσαίωνα (14-15ο αἰ. μ.Χ.) ἐπισημάνθηκε ὅτι οἱ τάξεις τῶν ἄγριων Ὀρνιθόμορφων (οἰκογένειες Τετραονιδῶν –ἀγριόκουρκος, λυροπετεινὸς– καὶ Φασιανιδῶν –πετροπέρδικα, νησιωτικὴ πέρδικα, ὀρτύκι, φασιανὸς–) καὶ τῶν Γερανόμορφων (οἰκογένειες Γερανιδῶν γερανός, Ὠτιδιδῶν –ἀγριόγαλος, χαμωτίδα– καὶ Ραλλιδῶν –ὀρτυκομάνα, φαλαρίδα) ἀντιπροσώπευαν τὸ 87.5% καὶ τὸ 45.5% ἀντίστοιχα τῶν πτηνῶν τῆς Ὀλοκαίνου, ποὺ εἶχαν προσδιορισθεῖ. Τὰ παραπάνω εἶδη εἶχαν πολὺ εὐρύτερη γεωγραφικὴ κατανομὴ σὲ σύγκριση μὲ τὸ σήμερα. Ταυτόχρονα ἀποτελοῦσαν μίαν βασικὴ πηγὴ ζωικῶν πρωτεϊνῶν γιὰ τὴν ἀκόμα καὶ στὰ βυζαντινὰ χρόνια ἢ ἐκτροφὴ οἰκόσιτων πουλικῶν ἔμοιαζε συγκριτικὰ περιορισμένη (Boev 1997, 430-439).

103. Α. Ἡ ὄρνιθα βρέθηκε σὲ ἀφθονία στὰ κλασικὰ καὶ διαταραγμένα στρώματα τῆς σπηλιάς τοῦ Κίτσου στὴν Ἀττικὴ καὶ ἀναφέρεται μὲ ἐρωτηματικὰ στὴν Τελικὴ Νεολιθικὴ δεδομένου ὅτι ἡ ἐξημέρωσή της στὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ θεωροῦνταν ἀπὸ τὴ συγγραφέα πολὺ πρὸ πρόσφατη ἀπὸ τὸ 2000 π.Χ. (Mourer-Chauviré 1981, 601). Ἡ ἴδια ἡ συγγραφέας ἀναγνώρισε ἕνα ἄνω θραῦσμα μηροῦ σὲ ἴχνη κοπῆς σὲ μίαν ἀπόθεση μὲ ΜΕ I, ΥΕ IIIA καὶ βυζαντινὰ ὄστρακα (Ἅγιος Στέφανος: Reese 1995, 202).

Β. Στὰ ἀνώτερα στρώματα (φάση II/ III) ἀλλὰ καὶ στὴ φάση I (Νεώτερη Νεολιθικὴ) τοῦ σπηλαίου Καλυθῆς στὴ Ρόδο, ἡ Coy προσδιόρισε ὀστά ὄρνιθας, ἀλλὰ στοὺς συγκεκριμένους ὀρίζοντες ὑπῆρξε διατάραξη ἀπὸ τὴν Κλασικὴ ἕως τὴ σύγχρονη περίοδο (Halstead and Jones 1987, 140-141).

Γ. Ὀρνιθες ἀναφέρονται καὶ στὰ στρώματα τοῦ τέλους τῆς Νεολιθικῆς-ΜΜ περίοδο στὸ σπήλαιο Τράπεζα στὸ Λασιθί. Ὡστόσο δὲν δίνονται στρωματογραφικὰ στοιχεῖα καὶ παρόλο ποὺ γενικὰ σημειώνονται ὅτι τὰ κατάλοιπα τῶν μεταγενέστερων περιόδων εἶναι ἀμελητέα, οἱ διεισδύσεις δὲν μποροῦν νὰ ἀποκλειστοῦν (Pendlebury et al. 1935-36, 131· Hood 1971, 201).

104. Gejvall 1969, 49, 58· Τοῦ ἰδίου, 1973. Ἡ πετροπέρδικα, ὁ ἀγριόγαλος, τὸ περιστέρι καὶ ὑδρόβια πτηνὰ ἦταν ἡ φτερωτὴ πανίδα τῆς ἴδιας χρονολογικῆς περιόδου. Ὑπῆρχε πάντως ἡ ἀμφιβολία ἐὰν τὰ στρώματα ἦταν διαταραγμένα στὸ σημεῖο εὗρεσης τοῦ ὄστοῦ (Mourer-Chauviré 1981, 601 ἀναφερόμενη στὴν ἐργασία

υποπερίοδο, αλλά δεν αποκλείεται και εκεί μεταγενέστερη επιμόλυνση¹⁰⁵. Τέλος, στην Τίρυνθα, στην οποία τὸ φάσμα τῆς ὀρνιθοπανίδας ποὺ συλλέχθηκε στὶς ἀνασκαφές εἶναι πολὺ μικρὸ (91 θραύσματα σὲ σύνολο 60192 ὀστῶν) τὸ πτηνὸ *Gallus gallus domesticus* ἐμφανίζεται μὲ τὴν ἐξῆς συχνότητα: 1 τὴν ΠΕ II (~2400 π.Χ.), 2 τὴν ΠΕ III (~1900 π.Χ.), 1 μεταξὺ τοῦ 16ου-14ου αἰ. (τὸ ἀντίστοιχο τῆς Λέρνας V), 9 τὴν ΥΕ III B2 (1240/30-1200 π.Χ.), 1 τὴν ὥριμη ΥΕ III (~1200 π.Χ.), 6 τὴν ὕστερη ΥΕ III (1050 π.Χ.)¹⁰⁶. Δὲν ὑπάρχει κανένας λόγος νὰ θεωρήσουμε ὅτι καὶ τὰ 20 αὐτὰ ὀστά ἀνάγονται σὲ ἀνασκαφικὰ λάθη ἢ ἀπορρέουν ἀπὸ διαταραγμένα στρώματα, ὅπως εἶναι ἡ συνηθισμένη κριτικὴ σὲ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις. Θὰ πρέπει νὰ σκεφτοῦμε τὸ ἐνδεχόμενο ἡ οἰκόσιτη ὀρνιθα νὰ ἦταν γνωστὴ, ἔστω καὶ περιορισμένα, στοὺς Μινωίτες καὶ τοὺς Μυκηναίους, νὰ ἀτόνησε βαθμιαῖα ἡ παρουσία τῆς¹⁰⁷(;) καὶ νὰ εἰσήχθη ἐκ νέου κάπως ἀργότερα.

6. Εἶναι σαφές ὅτι στὸ ὀστεολογικὸ δεῖγμα δὲν ἐμφανίζονται πτηνά, ἀλλὰ καὶ γενικότερα ζῶα, ποὺ κατέληξαν ἀπὸ φυσικὲς αἰτίες ἢ ἔγιναν θηράματα μεγαλύτερων ζώων, ἀλλὰ διαφαίνεται συγκεκριμένη ἀνθρώπινη ἐπιλογή. Οἱ ὅποιες ἐξαιρέσεις ἀπλῶς ἐπιβεβαιώνουν τὴ γενικὴ εἰκόνα.

Γ. ΙΧΘΥΣ

Τὰ ὀστά ποὺ διασώθηκαν προέρχονταν ἀπὸ ψάρια, ποὺ ὅταν ἀλιεύθηκαν θὰ ζύγιζαν 250-350 γρ. ἕως 1-3 κιλά. Σπόνδυλοι καὶ κεφαλικὸς σκελετὸς πλησιάζουν τὶς 5 δεκάδες (πίν. 2α-δ): 15 ὀστά προέρχονται ἀπὸ τὶς 'ἀδιατάρακτες' ἀποθέσεις, 14 ἀπὸ τὶς ἀποθέσεις μὲ περιορισμένη διατάραξη, 20 ἀπὸ τὶς στρώσεις μὲ σημαντικὸ ποσοστὸ μεταγενέστερης κεραμικῆς. Τὰ κατάλοιπα εἶναι ἀπὸ μεσαίου καὶ μεγάλου μεγέθους ὀστεῖχθύες. Δὲν γνωρίζουμε ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀπουσία τοῦ ἐσωτερικοῦ σκελετοῦ τῶν μικρῶν ἰχθύων (σὲ ἐπιλογή τῶν προσκυνητῶν, σὲ γεωλογικὲς παραμέτρους ἢ στὴν ἀνασκαφικὴ τεχνικὴ) δεδομένου ὅτι οἱ παράκτιοι οἰκισμοὶ αὐτῆς τῆς περιόδου ἔχουν καὶ, ἂν ὄχι κυρίως, μικρὰ ψάρια. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ὁ κεφαλικὸς καὶ ὁ ἀξονικὸς σκελετὸς τῶν ψαριῶν προέρχονται κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ ἀλιεύματα τῶν

Thesing R. (1977), «Die Grössenentwicklung des Haushuns in vor- und frühgeschichtlicher Zeit». Inaug. Dissert., München, Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin der Universität München. Μικρὴ ἀναφορά στὸ Caskey 1968, 316.

105. Reese 1995, 200.

106. von den Driesch and Boessneck 1990, 114-116.

107. Hood 1971, 91· von den Driesch and Boessneck 1990, 115· Reese 1995, 202. Σὲ ἑλληνικὰ ἱερά, στὴν Κρήτη, τὴν Ἐποχὴ τοῦ Σιδήρου, ἡ ὀρνιθα ἀπαντᾷ στὰ ἀρχαιοζωολογικὰ σύνολα (Reese 1997, 560-570). Τὴν ἴδια περίοδο ἀναφέρεται καὶ στὴν Πελοπόννησο (Ἀκρόπολη τῆς Μιδέας) ὡς τὸ συνηθέστερο τῶν πτηνῶν σὲ οἰκιστικὰ κατάλοιπα (Reese 1998, 278).

οικογενειῶν Sparidae, Coryphaenidae, Zeidae, Mugilidae¹⁰⁸. Ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο, ἀνάμεσα στὰ διάφορα εἶδη, ψάρια ἀντίστοιχων οικογενειῶν (Sparidae, Mugilidae) ἀλιεύονταν στὴ Μινωικὴ Ψεῖρα¹⁰⁹, στὴν Ἀργολίδα (Τίρυνθα)¹¹⁰, τὰ Πευκάκια¹¹¹ (Sparidae) στὸ Παλαίκαστρο τῆς Ἀνατολικῆς Κρήτης¹¹², τὴ Λέρνα¹¹³ ἢ τὸ Ἄκρωτήρι Θήρας¹¹⁴.

Δ. ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Τὸ δείγμα τῶν ὀστέων ποῦ ἦρθε στὰ χέρια μας περιεῖχε 5 ὀστὰ ἄκρων καὶ πλευρῶν (πίν. 16) προφανῶς ἀπὸ μεταγενέστερη ταφὴ στὸ προαύλιο τῶν χριστιανικῶν ναῶν.

Συμπεράσματα

Οἱ θέσεις ποῦ ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ γιὰ ἱεροτελεστίες ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τὰ κινητὰ εὐρήματα καί, συχνά, ἀπὸ τὰ ὀστεολογικὰ κατάλοιπα.

Ἡ μελέτη τοῦ ὀστεολογικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸν Ἅγιο Γεώργιο καὶ οἱ συγκρίσεις μὲ οἰκισμένους χώρους τῆς ἰδίας περιόδου ἢ ἱεροῦς τόπους, μεταγενέστερους χρονικά, ἀποδεικνύει ὅτι τὰ ἱερὰ Κορυφῆς διαφέρουν ὄχι τόσο ὡς πρὸς τὰ εἶδη τῶν καταναλωθέντων/θυσιασθέντων ζώων, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν προτιμηθεῖσα ἡλικία τῶν ζώων, τὰ ποσοστὰ τῶν θραυσμάτων καὶ τὸ βαθμὸ ἀλλοίωσης/διάβρωσης τῶν ὀστέων ἐξαιτίας τῆς διαρκοῦς ἐκθεσῆς τους στὶς καιρικὲς συνθῆκες¹¹⁵. Ἡ πλειονότητα τοῦ ὑλικοῦ μοιάζει νὰ εἶναι συσσωρευμένη στὰ ἀνώτερα σημεῖα τοῦ λόφου.

108. Κάποια ὀστὰ θὰ μπορούσαν νὰ προέρχονται ἀπὸ τὰ παρακάτω εἶδη: *Sparus aurata*, *Lithognathus mormurus*, *Zeus faber*, *Coryphaena hippurus*.

109. Ὑστερη Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ (Rose 1996, 136; Rose 1998, 146).

110. Von den Driesch and Boessneck 1990, 118.

111. Μέση Ἐποχὴ Χαλκοῦ (Hinz 1979, 101; Stratouli 1996, tab. 3; Powell 1996, 56). Σὲ αὐτὸ τὸ βιβλίο ἀλλὰ καὶ στὸ ἐπόμενο (Riley 1999) εἶναι συγκεντρωμένο τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς βιβλιογραφίας, ποῦ ἀφορᾷ σὲ θέσεις τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν Προϊστορία, τὶς εἰκονογραφικὲς μαρτυρίες, τὰ σύγχρονα ἀλιευτικὰ πεδία καὶ τὶς ποσότητες κατὰ εἶδος βασισμένο σὲ ποικίλους ὀργανισμούς (Ἑλληνικὴ Ζωολογικὴ Ἑταιρεία (*Fauna Graeciae*), Ἑθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία, Τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη (FAO) κλπ.).

112. Μέση καὶ Ὑστερη Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ

(Riley 1999, 80, table 21). Στὸν πίνακα 20 (Riley, ὅ.π.) δίνονται τὰ ἀλιεύματα τοῦ Αἰγαίου (ἐνδιαίτημα, ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ) καὶ οἱ ἀναφορὲς τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος. Στὸ ἴδιο βιβλίο καὶ σὲ ἐκεῖνο τῆς Powell (1996) εἶναι συγκεντρωμένο τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς βιβλιογραφίας, ποῦ ἀφορᾷ σὲ θέσεις τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν Προϊστορία, τὶς εἰκονογραφικὲς μαρτυρίες, τὰ σύγχρονα ἀλιευτικὰ πεδία καὶ τὶς ποσότητες κατὰ εἶδος ἀπὸ τὴν Ἑθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία ἢ Τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη (FAO).

113. Λέρνα V- Μεσοελλαδικὴ περίοδος (Gejvall 1969, 49-50).

114. Trantalidou 2000, fig. 5a-b; Μυλωνᾶ 2001, 189; Τρανταλίδου 2001, εἰκ. 3.

115. Προφανῶς καὶ οἱ ἀπώλειες εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποῦ δὲν ὑπῆρξε φροντίδα γιὰ τὴν ἀπόθεση καὶ τὸν ἐνταφιασμό τους.

Στὸ Ἴερὸ Κορυφῆς στὰ Κύθηρα, ποὺ λειτουργεῖ κατὰ κύριο λόγο τῆ ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο, ἡ πλειονότητα τῶν καταλοίπων προέρχονται ἀπὸ τὰ τέσσερα κύρια οἰκόσιτα ζῶα (αἶγα, πρόβατο, χοῖρο καὶ βοῦ), τὸν λαγὸ καὶ τὴν ὄρνιθα. Ἡ τελευταία ἐκπροσωπεῖ τὸ μεγαλύτερο τμήμα ἀπὸ τὸ μικρὸ ποσοστὸ θραυσμάτων, ποὺ σχετίζεται μὲ τὰ πτηνά.

Τὰ εἶδη τῶν ζώων ποὺ ἀπαριθμήσαμε εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντανακλοῦν τὴν παλαιοοικονομία τοῦ νησιοῦ. Ὑπὸ αὐτὴ τὴν ἔννοια, ἡ κτηνοτροφία τῆς μικρᾶς καὶ ὄρεινῆς νήσου τῶν Κυθῆρων ἐντάσσεται στὴν εἰκόνα γιὰ τὸν ζωικὸ πλοῦτο, ποὺ ἔχουμε γιὰ τὴ νότιο Ἑλλάδα καὶ εἰδικότερα γιὰ τὴν Κρήτη, τὴ συγκεκριμένη χρονικὴ περίοδο. Θὰ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε ὅτι τὰ προσφερθέντα ζῶα ἦταν προϊόντα τῆς τοπικῆς ζωοτεχνίας καὶ δὲν εἶχαν μεταφερθεῖ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἢ τὴν Κρήτη.

Στὸ δείγμα ποὺ ἐξετάστηκε τὰ ὅσα ἦταν κατάλοιπα ἀπὸ συνολικὰ 58 ζῶα τῆς οἰκογένειας τῶν καπρινῶν (Ἐλάχιστος Ἀριθμὸς Προσφερθέντων Ζώων) ἐκ τῶν ὁποίων 18 ἦταν αἶγες καὶ 18 πρόβατα¹¹⁶. Τὰ ὅσα τῶν χοίρων προῆλθαν ἀπὸ 12 τουλάχιστον σφαιασθέντα ζῶα, τὰ ὅσα τῶν βοοειδῶν ἀπὸ τουλάχιστον 8-9 ἄτομα, μὲ τὴ διαφορά ὅτι ἐδῶ ἀπουσιάζουν τμήματα τοῦ σκελετοῦ, τὰ ὅσα τῶν λαγῶν ἀπὸ 14 τουλάχιστον ζῶα, τὰ ὅσα τῆς ὄρνιθας ἀπὸ 5 πτηνά. Ἡ συντριπτικὴ πλειονότητα τῶν εἰδωλίων ἀναπαριστοῦν βοοειδῆ¹¹⁷, δείγμα τῆς συμβολικῆς καὶ οἰκονομικῆς σημασίας τοῦ ζώου διαχρονικά, προσφορὰ περισσότερο προσιτὴ στὸν ἀναθέτη.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ταφονομία, τὸ 0.44% τοῦ συνόλου τῶν περισυλλεγόντων ὀστέων φέρουν ἴχνη κοφτεροῦ ἐργαλείου καὶ μόλις τὸ 2.67% τῶν θραυσμάτων ἔχουν ἀπανθρακωθεῖ, ἀποκλείοντας τὴν ὕπαρξη παρατεταμένων πυρῶν καὶ τὴν ὀλοκαύτωση τοῦ ὅλου σφάγιου ἢ μεγάλου μέρους τοῦ ζώου.

Ἐπιπλέον ἰδιαίτερος φαίνεται νὰ εἶναι ὁ ρόλος τῆς ὄρνιθας. Ἐὰν δεχθοῦμε ὅτι τὰ Ἴερά Κορυφῆς ἰδρύονται γύρω στὸ 2100-1900 π.Χ., τὴν περίοδο ποὺ ὀνομάζουμε ΜΜ ΙΑ, ὅτι στὴν ἀνατολικὴ Μεσόγειο μετὰ τὸ 2000 π.Χ. παγιώνονται οἱ κοινωνικὲς συνθήκες καὶ τὸ ἐμπόριο ἐκατέρωθεν τῶν ἁκτῶν ἀκμάζει, καθὼς καὶ ὅτι μέσω τῶν θαλασσιῶν ὁδῶν στὴν Κρήτη φτάνουν μιὰ σειρὰ ἀπὸ πολύτιμα ἀντικείμενα (ἀγγεῖα, σφραγιδόλιθοι, σκαραβαῖοι, ἐλεφαντοστοῦν, αὐγὰ στρουθοκαμήλου, χαλκός, κλπ.), γιὰ νὰ μὴ σκεφτοῦμε ὅτι καὶ τὸ ἐξημερωμένο πουλὶ τῆς ζούγκλας συγκαταλέγονταν σὲ αὐτά; Ἴσως ἡ ὕφεση στὶς συναλλαγές, ποὺ ἀκολουθεῖ μετὰ τὴν παρακμὴ τῶν κέντρων τοῦ ἐμπορίου ἐπηρεάζοντας τὰ εἰσαγόμενα προϊόντα, νὰ συνέβαλε στὸ νὰ

116. Πρόκειται γιὰ τὸν μεγαλύτερο ἀριθμὸ καπρινῶν ποὺ ἔχει καταγραφεῖ μέχρι στιγμῆς σὲ θέση τοῦ Αἰγαίου, γι' αὐτὴ τὴν περίοδο. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ εἶναι μόνο ἐνδεικτικὰ γιὰ τὴν πέρα ἀπὸ τοὺς παλαιοοικονομικοὺς καὶ παλαιοπερι-

βαλλοντικοὺς δείκτες, ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν ἔκταση τῶν ἐρευνηθέντων χώρων, τὸ πάχος τῶν ἐπιχώσεων καὶ τὸ μέγεθος τοῦ δείγματος.

117. Μπάνου, Ζωόμορφα εἰδώλια, *Κύθηρα* 2, 270-299, μὲ εὐχαριστίες γιὰ τὴ συνεργασία.

εἶναι ἄγνωστη ἢ ὄρνιθα στοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους. Σὲ σχέση μετὰ τὶς μέχρι σήμερα ἀνασκαφές καὶ τὴν προϋπόθεση ὅτι ἔγινε σωστὸς προσδιορισμὸς τοῦ ὕλικου, τὰ ὅσα ὄρνιθας στὸν Ἄγ. Γεώργιο ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερο ἀρχαῖο-ὄρνιθολογικὸ σύνολο τῆς Ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ¹¹⁸. Ἀπὸ τὶς δύο περιπτώσεις ἢ μία: ἢ ὅλα τὰ στρώματα ἦταν ἀνάμεικτα ἢ θὰ πρέπει νὰ συνταχθοῦμε μετὰ τὴ θεωρία τοῦ Γιάννη Σακελλαράκη σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία τὸ Ἱερὸ Κορυφῆς στὰ Κύθηρα δὲν τὸ ἐπισκέπτονταν ἀπλοὶ βοσκοί, ἀλλὰ εὐπορότερες ὁμάδες ἐμπόρων καὶ ναυτικῶν ποὺ μαζὶ μετὰ τὰ ἐξεζητημένα ἀφιερώματα¹¹⁹ θυσίαζαν ἐνίοτε καὶ ὄρνιθες, ἀπόδειξη καὶ αὐτὲς τοῦ δικτύου ἀνταλλαγῶν.

Μὲ βάση τὶς ἐπικρατοῦσες κλιματικὲς συνθήκες στὸ νησιὸν ἀλλὰ καὶ τὴ μακροσκοπικὴ ἐξέταση τῶν ὀστῶν τῆς ὄρνιθας θεωροῦμε ὅτι ἔχουμε μιὰ ἔνδειξη γιὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἔτους, ποὺ οἱ προσκυνητὲς ἀνέβαιναν στὸ Ἱερὸ καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ θέρος.

Ἐπομένως, τὸ ζῶο ὡς ἀντικείμενο τῆς θυσίας, ὡς βασικὸς σύνδεσμος ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὴ θεότητα, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ γνωρίσουμε καλύτερα τὶς συνήθειες τῶν προγόνων μας. Ὅπως γράφει ὁ ποιητής:

Ὁ ἄγγελος πῆγε στὸ σπίτι.

Ὁ Ἰσαὰκ πῆγε στὸ σπίτι.

Ὁ Ἀβραὰμ καὶ ὁ Θεὸς εἶχαν φύγει πολὺ πρὶν.

Ἀλλὰ ὁ πραγματικὸς ἥρωας στὴν ἱστορία τοῦ Ἰσαὰκ ἦταν ὁ κριός¹²⁰ (εἰκ. 3).

118. Τὸ 2011 ἔγιναν τρεῖς δοκιμαστικὲς τομὲς στὸ σπηλαιοβάραθρο Καταφυγάδι ποὺ βρισκεται στὴν ὄροσειρὰ τοῦ Μεργηγκάρι, σὲ ὑψόμετρο 465 μ. Ἀπὸ τὴν εἴσοδο τοῦ σπηλαίου ὁ διαβάτης διακρίνει στὸν ὀρίζοντα, στὰ ἀνατολικά, τὸ Βουνὸ καὶ τὸν Ἄγ. Γεώργιο. Τὰ ὕλικά κατάλοιπα καὶ ἰδίως ἡ κεραμικὴ σηματοδοτοῦν διαχρονικὰ σποραδικὴ παρουσία καὶ ἐνταφιασμοὺς (ἂν καὶ κανεὶς σκελετὸς δὲν βρέθηκε σὲ συνάφεια) κυρίως κατὰ τὴν Υ.Ε.Χ., τὰ μεταβυζαντινὰ καὶ τὰ νεώτερα χρόνια.

Κατὰ τὴν ἀρχαιολόγο Β. Μηλιδάκη, στὶς ἑκατονταετίες τῆς Υ.Ε.Χ. διακρίνονται δύο διαδοχικὲς πολιτισμικὲς παραδόσεις, ἀφενὸς τῆς Κρήτης (ὁμοιότητες τῆς κεραμικῆς μετὰ ἐκεῖνη τῆς ΥΜ ΙΒ /ΙΙΑ περιόδου) καὶ ἀφετέρου τῆς Πελο-

ποννήσου (ὁμοιότητες τῶν ὀστράκων μετὰ τὴν κεραμικὴ τῆς ΥΕ ΙΙΒ/Γ περιόδου). Ὡστόσο, μολονότι ἔγινε ὑγρὸ κοσκίνισμα στὸ σύνολο τῶν ἐπιχώσεων, σὲ 3800 καταγεγραμμένα ὅσα βρέθηκαν μόνο δύο ἀπὸ πτηνά. Τὸ ὑπόλοιπο ἀρχαιολογικὸ ὕλικὸ προερχόταν, κυρίως, ἀπὸ αἴγες καὶ πρόβατα τῶν ὁποίων ἡ ἡλικία θανάτου τοὺς κάλυπτε ὅλο τὸ ἡλικιακὸ φάσμα ζωῆς τῶν οἰκόσιτων κοπαδιῶν (ἀνασκαφὴ τῆς ΕΠΣΝΕ, ὑπεύθυνη τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τοῦ ὀστεολογικοῦ ὕλικου: Κ. Τρανταλίδου).

119. Sakellarakis 1996, 88-90.

120. Horwitz 1999, 68: Στίχοι τοῦ ποιητῆ Yehunda Amichai (Würzburg 1924-Ἱεροσόλυμα 2000). Ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ Κ. Τρανταλίδου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Άθανασίου 1998 Άθ. Άθανασίου, Συμβολή στη μελέτη τῶν ἀπολιθωμένων Θηλαστικῶν τῆς Θεσσαλίας, *Γαῖα* 5 (Αθήνα) Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.
- Ἄπαλόδημος 1993 Ντ. Ἄπαλόδημος, *Περιγραφικὸ Λεξικὸ τῶν πουλιῶν τῆς Ἑλλάδος* (Αθήνα) Μουσεῖο Γουλανδρῆ Φυσικῆς Ἱστορίας.
- Barone 1976 R. Barone, *Anatomie comparée des mammifères domestiques*, Tome I, *Ostéologie* (Paris) Vigot Frères.
- Bedwin 1984 O. Bedwin, The animal bones, στὸ *The Minoan unexplored mansion at Knossos*, ἐπιμ. Μ.Ρ. Popham, *BSA*, Suppl. Vol. 17, 307-308.
- Bikélas 1879 M.D. Bikélas, *Sur la nomenclature de la faune Grecque* (Paris) Maison neuve.
- Blinkeberg 1931 Chr. Blinkeberg, *Lindos, fouilles de l'acropole 1902-1914* (Berlin) W. de Gruyter.
- Boardman 1975 J. Boardman, *Athenian Red Figure Vases. The Archaic Period* (London) Thames and Hudson.
- Bodson 1978 L. Bodson, *Ἐρὰ Ζῶια. Contribution à l'étude de la place de l'animal dans la religion grecque ancienne* (Bruxelles), Palais des Académies Mémoires de la classe des Lettres, LXIII, 2.
- Boessneck and von den Driesch 1974 J. Boessneck and von den Driesch, The excavations at Korucutepe, Turkey, 1968-70: Preliminary Report, Part IX, The Animal Remains, *Journal of Near Eastern Studies* 33/1, 109-112.
- Boessneck and von den Driesch 1988 J. Boessneck and von den Driesch, *Knochenabfall von Opfermahlen und Weihgaben aus dem Heraion von Samos* (München) Institut für Paläoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin.
- Boev 1997 Z. Boev, Wild Galliform and Gruiform Birds (Aves, Galliformes and Gruiformes) in the Archaeological Record of Bulgaria, *International Journal of Osteoarchaeology* 7, 430-493.
- Bookidis, Hansen, Snyder and Goldberg 1999 N. Bookidis, J. Hansen, L. Snyder and P. Goldberg, Dining in the Sanctuary of Demeter and Kore, *Hesperia* 68,1, 1-54.
- Βουλτσιάδου καὶ Τατόλας 2005 Ἐλ. Βουλτσιάδου καὶ Ἄπ. Τατόλας, *Τὰ ζῶα στὴν Ὀμηρικὴ Ἐποχὴ* (Θεσσαλονίκη) Ἐρωδιός.
- Buitenhuis 1983 H. Buitenhuis, The Animal Remains from Tell Sweyhat, Syria, *Palaeohistoria* 25, 131-144.
- Carter 1923 H. Carter, An Ostrakon Depicting a Red-jungle-Fowl, *Journal of Egyptian Archaeology* 9, 1-4.

- Caskey 1968 J.L. Caskey, Lerna in the Early Bronze Age. The transition from Lerna IV to Lerna V, *AJA* 72, 313-316.
- Chenal-Velarde 2001 I. Chenal-Velarde, Des festins à l'entrée du temple? Sacrifices et consommation des animaux à l'époque géométrique dans le sanctuaire d'Apollon à Erétrie, Grèce, *Archaeofauna* 10, 25-35.
- Chenal-Velarde and Studer 2003 I. Chenal-Velarde and J. Studer, Archaeozoology in a ritual context: the case of a sacrificial altar in Geometric Eretria, στó: *Zooarchaeology in Greece. Recent Advances*, έπιμ. E. Kotjabopoulou, Y. Hamilakis, P. Halstead, Cl. Gamble and P. Elefanti (London) *BSA* 9, 217-219.
- Courtils des et Pariente 1996 J. Courtils des et A. Pariente, Sacrifices d'animaux à l'Hérakleion de Thasos, Présentation, *BCH* 120, 799-800.
- Δαβάρας 1974 K. Δαβάρας, Άνασκαφή ΜΜ Άεροϋ Κορυφής Βρύσινας Ρεθύμνης, *AAA* 7, 210-213.
- Dabney , Halstead and Thomas 2004 M.K. Dabney, P. Halstead and P. Thomas, Mycenaean Feasting on Tsoungiza at Ancient Nemea στò *The Mycenaean Feast*, έπιμ. Wright J.C., *Hesperia* 73, 2,197-215.
- De Cupere 2001 B. De Cupere, Animals at Ancient Sagalassos. Evidence of the faunal Remains, *Studies in Eastern Mediterranean Archaeology* Turnhout) Brepols Publishers.
- De Cupere, Van Neer, Monchot, Rijmenants, Udrescu, Waelkens 2005 B. De Cupere, W. Van Neer, H. Monchot, El. Rijmenants, M. Udrescu, M. Waelkens, Ancient breeds of domestic fowl (*Gallus gallus* f. domestica) distinguished on the basis of traditional observations combined with mixture analysis, *Journal of Archaeological Science* 32, 1587-1597.
- Driesch (von den) and Boessneck 1990 A. Driesch (von den) and J. Boessneck, Die Tierreste von der Mykenischen Burg Tiryns bei Nauplion/Peloponnes στò *Tiryns* XI, έπιμ. H.J. Weisshaar, I.W. Hiden, A. von den Driesch, J. Boessneck, A. Rieger and W. Böser, Deutsches Archaeologisches Institut (Athen) 87-129.
- Dumbabin 1948 T.J. Dumbabin, The Early History of Corinth, *Journal of Hellenic Studies* 68, 59-68.
- Έλληνική Όρνιθολογική Έταιρεία 1994 *Σημαντικές περιοχές για τὰ πουλιὰ τῆς Έλλάδας* (Άθήνα) (έμπλουτισμένη μετάφραση τών R.F.A. Grimmet and T.A. Jones, *Important Bird Areas in Europe*), Δεσποτόπουλος.
- Evans 1895 A.J. Evans, *Cretan Pictographs and prae-phoenician Script with an account of a sepulchral deposit at Hagios Onuphrios near Phaestos in its relation to primitive Cretan and Aegean Culture* (London) B. Quaritch.
- Faure 1972 P. Faure, Cultes populaires dans la Grèce antique, *BCH* 96, 389-426.
- Forstenpointer 2003 G. Forstenpointer, Promethean legacy: investigations into the ritual

- procedure of 'Olympian' sacrifice στὸ *Zooarchaeology in Greece. Recent Advances*, ἐπιμ., E. Kotjabopoulou, Y. Hamilakis, P. Halstead, Cl. Gamble and P. Elefanti (London) *BSA* 9, 203-213.
- Foster 1984 G.V. Foster, The Bones from the Altar West of the Painted Stoa, *Hesperia* 53, 73-82.
- Halstead and Jones 1987 P. Halstead and Gl. Jones, Bioarchaeological Remains from Kalythies cave, Rhodes στὸ *Ἡ Νεολιθικὴ περίοδος στὰ Δωδεκάνησα*, ἐπιμ. Ἄδ. Σάμψων, Αθήνα, ΑΔ 35, 135-152.
- Hamilakis and Konsolaki 2004 Y. Hamilakis and E. Konsolaki, Pigs for the Gods: Burnt Animal Sacrifices as Embodied Rituals at a Mycenaen Sanctuary, *OJA* 23, 135-151.
- Hamilton-Dyer 1997 Sh. Hamilton-Dyer, The Domestic Fowl and Other Birds from the Roman Site of Mons Claudianus, Egypt, *International Journal of Osteoarchaeology* 7, 326-329.
- Hinz 1979 G. Hinz, *Neue Tierknochenfunde aus der Magula Pevkakia in Thessalien I: Die Nichtwiederkäuer*, Diss. Univ. München.
- Hood 1971 S. Hood, *The Minoans. Crete in the Bronze Age* (London) Thames and Hudson.
- Horwitz L.K. 1999 The contribution of archaeozoology to the identification of ritual rites, *The Practical Impact of Science on the Near Eastern and Aegean Archaeology*, ed. Sc. Pike and S. Gitin, Wiener Laboratory 3, London, Achetype Publications, 63-69.
- Gamble 1978 C.S. Gamble, The Bronze Age animal economy from Akrotiri: a preliminary analysis στὸ *Thera and the Aegean World I*, ἐπιμ. C. Doumas (London) The Thera Foundation, 745-753.
- Gamble 1985 C.S. Gamble, Formation processes and the animal bones from the sanctuary at Phylakopi, στὸ *The Archaeology of Cult. The Sanctuary at Phylakopi*, *BSA Suppl.* vol. 18, 479-482.
- Gardeisen 1996 A. Gardeisen, Etude archéozoologique στὸ Courtils J. S. des et A. Pariente (1996), Sacrifices d'animaux à l'Hérakleion de Thasos, Présentation, *BCH* 120, 801-819.
- Germond and Livet 2001 Ph. Germond and J. Livet, *Bestiaire Egyptien* (Paris) Citadelles & Mazenod.
- Gejvall 1969 N.G. Gejvall, *Lerna. A preclassical site in the Argolid. I. The Fauna* (Princeton) ASCS.
- Gejvall 1973 N.G. Gejvall, Prehistoric environmental destruction, Lerna (Greece), *Unescos Quarterly Review* XXV, 1-2.
- Glantz 1923 G. Glantz, La civilisation égéenne, *Evolution de l'humanité*, v. 9 (Paris) Renaissance du livre.
- Grieg and Warren 1974 J.R.A. Grieg and P. Warren, Early Bronze Age Agriculture in Western Crete, *Antiquity* 48, 130-132.

- Groshans, Prodrumus 1839 G.P.F. Groshans, Prodrumus, Faunae Homeri et Hesiodi, *Journal of Nat. Hist. and Physiol.* (Leiden) 1-39.
- Groshans 1846 G.P.F. Groshans, The Zoology of Homer and Hesiod (translated by W. B. Macdonald), *Naturalia Antiqua, Classical Museum XX*, 2-16.
- Jarman and Jarman 1968 M.R. Jarman and H.N. Jarman, The fauna and economy of Early Neolithic Knossos στὸ *Knossos Neolithic*, ἐπιμ. P.M. Warren, M.R. Jarman, H.N. Jarman, N.J. Shackleton, J.D. Evans, *BSA* 63, 239-276.
- Jameson 1988 M.H. Jameson, Sacrifice and animal husbandry in Classical Greece, στὸ *Pastoral Economies in Classical Greece*, ed. C. R. Whittaker, *Cambridge Philological Society, Suppl. Vol. 14*, 87-119.
- Janssen and Janssen 1989 R. Janssen and J. Janssen, *Egyptian Household Animals*, Shire Publications, Aylesbury.
- Jones 1999 D.W. Jones, *Peak Sanctuaries and Sacred Caves in Minoan Crete, Comparison of Artifacts* (Jonsered) Paul Eströms Förlag.
- Jones 1979 G. Jones, Appendix A: the Animal Bones στὸ *Knossos 1975. Middle Minoan III and Late Minoan I Houses by the Acropolis*, eds. E.A. Catling, H.W. Catling and D. Smyth, *BSA* 74, 78-79.
- Θεοδωρόπουλος 1973 Δ. Θεοδωρόπουλος, *Φυσικὴ γεωγραφία τῆς νήσου τῶν Κυθήρων* (Ἀθήναι) Διατριβὴ ἐπὶ Ὑφηγεσίᾳ.
- Isaakidou, Halstead, Davis and Stocker 2002 V. Isaakidou, P. Halstead, J. Davis and Sh. Stocker, Burnt animal sacrifice at the Mycenaean 'Palace of Nestor', Pylos, *Antiquity* 76, 86-92.
- Κανέλλης and Bauer 1973 Ἄντ. Κανέλλης and W. Bauer, *Τὰ ὀνόματα τῶν πουλιῶν τῆς Ἑλλάδος* (Ἀθήναι) Ε.Ο.Σ.
- Καρέτσου 1977 Α. Καρέτσου, Τὸ ἱερὸ Κορυφῆς τοῦ Γιούχτα, *ΠΑΕ* 1975, 330-342.
- Καρέτσου 1979 Α. Καρέτσου, Τὸ ἱερὸ Κορυφῆς τοῦ Γιούχτα, *ΠΑΕ* 1976, 408-418.
- Κεραμόπουλλος 1917 Α.Δ. Κεραμόπουλλος, Ἀνασκαφαὶ ἐν Θήβαις: Μυκηναϊκοὶ τάφοι Κολωνακίου, *ΑΔ* 3, 1917, 2-252.
- Κεραμόπουλλος 1921 Α.Δ. Κεραμόπουλλος Μυκηναϊκὰ: Ὀρνίθων ἱστορία, *ΑΔ* 4, 1918, 88-101.
- Λεμπέση 1985 Ἄγγ. Λεμπέση, *Τὸ ἱερὸ τοῦ Ἑρμῆ καὶ τῆς Ἀφροδίτης στὴ Σύμη Βιάννου. I. Χάλκινα Κρητικὰ Τορεύματα* (Ἀθήνα) Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία 102.
- Lentacker and Van Neer 1996 An. Lentacker and W. Van Neer, Bird Remains from Two Sites on the Red Sea Coast and some Observations on Medullary Bone, *International Journal of Osteoarchaeology* 6, 488-496.
- Lowe 1934 P.R. Lowe, A Further Note Bearing on the Date when the domestic fowl was First Known to the Ancient Egyptians, *Ibis* 4/2, 378-382.
- Marinatos 1986 N. Marinatos, Minoan Sacrificial Ritual. Cult Practice and Symbolism, *Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae* 8, IX (Stockholm) Paul Åströms Förlag.

- Masseti 1995 M. Masseti, Quaternary Biogeography of the Mustelidae Family on the Mediterranean Islands, *Hystrix* 7 (1-2), 17-34.
- Masseti 1995 M. Masseti, Presence and Distribution of the Stone marten *Martes foina* Erxleben, 1777, on the Island of Crete (Greece), *Hystrix* 7 (1-2), 73-78.
- Masseti 1997 M. Masseti, Representations of Birds in Minoan art, *International Journal of Osteoarchaeology* 7, 354-363.
- Mourer-Chauviré 1981 C. Mourer-Chauviré, Les oiseaux de la grotte de Kitsos στο *La grotte préhistorique de Kitsos (Attique)*, II, επιμ. N. Lambert, Athènes, E.F.A., *Recherches sur les grandes civilisations* 7, 595-606.
- Mühle von der 1844 H. Gr. Mühle von der, *Beiträge zur Ornithologie Griechenlands* (Leipzig) Ern. Fleischer.
- Μυλωνᾶ 2001 Δ. Μυλωνᾶ, Μία ἀρχαιολογική ἀναζήτηση τῶν ψαράδων τῆς ἀρχαίας Σαντορίνης καὶ τῆς ψαριᾶς τους στο *Σαντορίνη, Θῆρα, Θηρασιά, Ἀσπρονήσι, ἠφαίστεια*, ἐκδ. Μ. Δανέζης (Ἀθήνα) 189-192.
- Myres 1902-1903 J. L. Myres, Excavations at Palaikastro. II. The Sanctuary – site of Petsofa, *BSA* 9, 356-387.
- Nilsson 1902 M.P. Nilsson, Das Ei im Totenkultus der Griechen, *Fran Filologiska Föreningen i Lund, Sprakliga uppsatser* II, 1-12.
- Nobis 1988 G. Nobis, Die Haus- und Wildtiere aus dem Berheiligtum Kato Syme/SO Kreta-Grabungen 1972 bis 1984, *Tier und Museum* 1/2, 42-47.
- Ὀντριας 1967 I. Χρ. Ὀντριας, *Ἡ πανὶς τῶν Θηλαστικῶν τῆς Ἑλλάδος* (Ἀθήνα).
- Ὀντριας 1993 I. Χρ. Ὀντριας, *Πανίδα τῆς Ἑλλάδος. Πτηνά* (Ἀθήνα) Ἀθανασόπουλος-Παπαδάμης.
- Παπαδάκις 1919 N. Παπαδάκις, Ἀνασκαφὴ τῆς Ἰπυρᾶς τῆς Οἴτης, *ΑΔ* 5, Παράρτημα, 25-33.
- Peatfield 1983 A.A.D. Peatfield, Minoan Peak Sanctuaries: History and Society, *OpAth* 18, 117-131.
- Peatfield 1992 A.A.D. Peatfield, Rural Ritual in Bronze Age Crete: The Peak Sanctuary at Atsipadhes, *Cambridge Archaeological Journal* 2, 59-87.
- Pendlebury, Pendlebury and Money Coutts 1935-1936 H.D. Pendlebury, J.D.S. Pendlebury and M.B. Money Coutts, Excavations in the Plain of Lasithi I, The Cave of Trapeza, *BSA* 36, 5-131.
- Πλάτων 1951 N. Πλάτων, Τὸ ἱερὸν Μαζᾶ (Καλοῦ Χωρίου Πεδιάδος) καὶ τὰ μινωικὰ ἱερὰ κορυφῆς, *Κρητικὰ Χρονικὰ* 5, 96-160.
- Pollard 1977 J. Pollard, *Birds in greek life and myth* (Plymouth) Thames and Hudson.
- Powell 1996 J. Powell, *Fishing in the Prehistoric Aegean* (Jonsered) Paul Åströms Förlag.

- Ragni, Masseti, Roussos, Belardinelli and Cicconi 1999 B. Ragni, M. Masseti, T. Roussos, A. Belardinelli and P. Cicconi, The Carnivores on the Island of Crete, Greece, *Contributions to the Zoogeography and Ecology of the Eastern Mediterranean Region* 1, 117-123.
- Reese 1984 D. Reese, Faunal remains from the Kommos temples Crete, *AJA* 88, 257.
- Reese 1989 D. Reese, Faunal remains from the altar of Aphrodite Ourania, Athens, *Hesperia* 58, 63-70.
- Reese 1998 D. Reese, Appendix II. Faunal Remains στο *Excavations on the Acropolis of Midea. Results of the Greek-Swedish Excavations*. Vol. I:1, Text, *The Excavations on the Lower Terraces 1985-1991*, επιμ. G. Walberg, Stockholm, *Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae*, Series 40, XLIX:I:1, 277-291.
- Reese, Rose and Payne 1995 D. Reese, M.J. Rose and S. Payne, The Minoan Fauna στο *Kommos I. The Kommos Region and the Houses of the Minoan Town*. 1. *The Kommos Region, Ecology and Minoan Industries*, eds. J.W. Shaw and M.C. Shaw, Princeton University Press, 163-239.
- Reese, Rose and Ruscillo 1997 D. Reese, M.J. Rose and D. Ruscillo, The Iron Age Fauna στο *Kommos IV. The Greek Sanctuary*, επιμ. J.W. Shaw and M.C. Shaw, Princeton University Press, 560-570.
- Rose 1996 M. Rose, Fishing at Minoan Pseira: Formation of a Bronze Age fish assemblage from Crete, *Archaeofauna* 5, 135-140.
- Rose 1998 M. Rose, The Fish Bones στο *Pseira III, The Plateia Building*, επιμ., Ch. R. Floyd, Ph. P. Betancourt and C. Davaras, The University Museum, University of Pennsylvania, 146-148.
- Richter 2005 J. Richter, Selective hunting of pine marten, *Martes martes* στο Late Mesolithic Denmark, *Journal of Archaeological Science* 32, 1223-1231.
- Riley 1999 F.R. Riley, *The Role of the Traditional Mediterranean Diet in the Development of Minoan Crete. Archaeological, Nutritional and Biochemical Evidence* (Oxford) BAR Int. S. 810.
- Robert and Vigne 2002 I. Robert and J.-D. Vigne, The Bearded Vulture (*Gypaetus barbatus*) as an Accumulator of Archaeological Bones. Late Glacial Assemblages and Present-day Reference Data in Corsica (Western Mediterranean), *Journal of Archaeological Science* 29, 763-777.
- Ruscillo 1996 D. Ruscillo, The Secret Rites of Lesbos: A Faunal Reconstruction, *AJA* 101, 362.
- Rutkowski 1986 B. Rutkowski, *The Cult Places of the Aegean* (New Haven) Yale University Press.
- Sakellarakis 1970 J.A. Sakellarakis, Das Kuppelgrab A von Archanes und das kretisch-mykenische Tieropferitual, *Prähistorische Zeitschrift* 45, 135-219.
- Sakellarakis 1996 J.A. Sakellarakis, Minoan Religious Influence in the Aegean: The case of Kythera, *BSA* 91, 81-99.

- Schürmann 1996 W. Schürmann, *Τὸ ἱερό τοῦ Ἑρμῆ καὶ τῆς Ἀφροδίτης στὴ Σύμη Βιάννου*. II. *Τὰ μετάλλινα Ζώδια* (Ἀθήνα) Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία 159.
- Serjeantson 1998 D. Serjeantson, Birds: a Seasonal Resource, *Environmental Archaeology* 3, 23-33.
- Sloan and Duncan 1978 R.E. Sloan and M.A. Duncan, Zooarchaeology of Nichoria στὸ *Excavations at Nichoria in Southwest Greece*. I. *Site, Environs and Techniques*, eds. G. Rapp and S. E. Aschenbrenner (Minneapolis) The University of Minnesota Press, 60-77.
- Stratouli 1996 G. Stratouli, Die Fischerei in der Ägäis während des Neolithikums zur Technik und zum potentiellen Ertrag, *PZ* 71, 1-27.
- Stocker and Davis 2004 Sh. R. Stocker and J. L. Davis, Animal sacrifice, archives, and feasting at the Palace of Nestor στὸ Wright J.C. (ἐπιμ.), *The Mycenaean Feast, Hesperia*, 73, 2, 179-195.
- Thompson Parendou 1895 (1936) D' A. Wentworth Thompson, *A glossary of Greek birds* (Oxford) Clarendon Press.
- Τζαχίλη 1997 Ἰ. Τζαχίλη, Ὑφαντικὴ καὶ Ὑφάντρες στὸ Προϊστορικὸ Αἰγαῖο 2000-1000 π.Χ. (Ἡράκλειο), Πανεπιστημιακὲς Ἐκδόσεις Κρήτης.
- Τρανταλίδου 1997 K. Τρανταλίδου, Θηράματα καὶ οἰκόσιτα ζῶα ἀπὸ τὸ σπήλαιο τῶν Λιμνῶν στὸ *Τὸ σπήλαιο τῶν Λιμνῶν στὰ Καστριά Καλαβρύτων*. Μιὰ προϊστορικὴ θέση στὴν ὄρεινὴ Πελοπόννησο, ἐπιμ. Ἀδ. Σάμψων (Ἀθήνα) Ἑταιρεία Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν 7, 415-455.
- Trantalidou 2000 K. Trantalidou, Animal Bones and Animal Representations at Late Bronze Age Akrotiri στὸ *The wall Paintings of Thera*, vol. II, *Proceedings of the First International Symposium*, 30/08-04/09/97, ἐπιμ. S. Sherratt (Athens) 709-735.
- Τρανταλίδου 2001 K. Τρανταλίδου, Ζωοτεχνία καὶ Οἰκονομία στὸ Ἀκρωτήρι στὸ *Σαντορίνη, Θήρα, Θηρασιά, Ἀσπρονήσι, ἠφαιόστεια*, ἐκδ. Μ. Δανέζης (Ἀθήνα) 193-204.
- Τρανταλίδου 2008 K. Τρανταλίδου, "Κρέα δαίετο καὶ νέμε μοίρας". Ἡ κατάκτηση τοῦ σφάγιου στὴν Ἑποχὴ τοῦ Χαλκοῦ στὸ Ἀκρωτήρι, *30 χρόνια ἔρευνας 1967-1997*, ἐπιμ. Χρ. Ντούμας, Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, 257, (Ἀθήνα) 105-126.
- Van Leuven 1981 J.C. Van Leuven, Problems and Methods of Prehellenic Naology στὸ *Sanctuaries and Cults in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the First International Symposium at the Swedish Institute in Athens*, 12-13/05/1980, ἐπιμ. R. Hägg and N. Marinatos, *Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae*, 4, XXVIII, Paul Åströms Förlag, 11-26.
- Van Neer, Noyen, De Cupere, Beuls 2002 W. Van Neer, K. Noyen, B. De Cupere, I. Beuls, On the use of endosteal layers and medullary bone from domestic fowl in zooarchaeological studies, *Journal of Archaeological Science* 29, 123-134.

- Vermeule 1964 E. Vermeule, *Greece in the Bronze Age* (Chicago) The University of Chicago Press.
- Vickery 1936 K.F. Vickery, *Food in Early Greece* (Chicago, Illinois) Ares Publishers.
- Vila 2000 E. Vila, Bone Remains from Sacrificial Places: the temples of Athena Alea at Tegea and Asea on Agios Elias (the Peloponnese, Greece) στο *Archaeozoology of the Near East IVB, Proceedings of the 4th International Symposium on the Archaeozoology of the Southwestern Asia and adjacent areas*, έπιμ. M. Mashkour, A.M. Choyke, H. Buitenhuis and F. Poplin (Gronigen), ARC, 197-205.
- Wace 1949 A.J.B. Wace, *Mycenae. An archaeological and historical guide* (Princeton) Princeton University Press.
- Watrous 1994 L.V. Watrous, Some observations on Minoan Peak Sanctuaries στο *AEGAEUM 12, Politeia. Society and State in the Aegean Bronze Age*, έπιμ. R. Laffineur and W.-D. Niemeier, Université de Liège, 393-402.
- Watrous 1996 L.V. Watrous, The cave Sanctuary of Zeus at Psychro. A Study of extra-urban Sanctuaries in Minoan and Early Iron Age Crete, *AEGAEUM 15*, Université de Liège.
- Wilkins 1996 B. Wilkins, I resti faunistici di Haghia Triada (Creta) in Età Neo e Postpalaziale. Nota Preliminare στο *Atti e Memorie del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia*, έπιμ. E. de Moro, L. Godart, A. Sacconi (Roma), Gruppo ed. Internazionale, 1511-1520.
- Wright 2004 J.C. Wright (έπιμ.), The Mycenaean Feast, *Hesperia* 73, 2.
- Yannouli 2003 Eft. Yannouli, Non-domestic carnivores in Greek prehistory: a review στο *Zooarchaeology in Greece. Recent Advances*, στο E. Kotjabopoulou, Y. Hamilakis, P. Halstead, Cl. Gamble and P. Elefanti (έπιμ.) (London) *BSA* 9, 169-192.
- Zeuner 1963 F. E. Zeuner, *A History of Domesticated Animals* (London) Hutchinson.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικ. 1. Κνωσός. Σφραγιδόλιθος από στεατίτη με παράσταση πτηνού με λοφίο (Evans 1895, fig. 65). Το πτηνὸ ἐρμηνεύτηκε ὡς πετεινός.

Εικ. 2. Αἴγυπτος. Κοιλὰδα τῶν Βασιλέων. Μέσα τοῦ 14ου αἰ. π.Χ. Γραπτὸ ὄστρακο με παράσταση πετεινοῦ (Carter 1923, 1).

Εικ. 3. Ἴσπανία (1635-1640). Agnus Dei. Francisco de Zurbaran. Museo del Prado.

Εικ. 4α, β. Ὄστα πτηνῶν. Διακρίνεται ἡ διάβρωση ἀπὸ τὰ ἴχνη ριζῶν λόγω τοῦ μικροῦ πάχους τῆς ἐπίχωσης.

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡ. ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Άδιατάρακτες Στρώσεις-Πρωτογενείς Άποθέσεις		
MM IB-MM IIIA	1	0.04%
MM IB-ΥΜ I	29	1.06%
MM IA-ΥΜ IA	79	2.88%
MM IA-ΥΜ IB	92	3.35%
MM I-ΥΜ IB	143	5.17%
MM IB-ΥΜ IA	56	2.04%
MM IB-ΥΜ IB	501	18.26%
MM IB-ΥΜ I	61	2.22%
MM IB-ΥΜ	21	0.77%
MM II	23	0.84%
MM II-ΥΜ I	7	0.26%
MM II-ΥΜ IA	10	0.36%
MM II-ΥΜ IB	61	2.22%
MM II-ΥΜ I	53	1.93%
MM II-ΥΜ IB	3	0.11%
MM IIIB	4	0.15%
MM III-ΥΜ IA	28	1.02%
MM III-ΥΜ IB	37	1.35%
MM IIIB-ΥΜ IB	146	5.32%
MM III-ΥΜ I	1118	40.74%
ΥΜ IA	227	8.27%
ΥΜ IB	28	1.02%
ΥΜ IA-IB	16	0.58%
ΣΥΝΟΛΟ	244	100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 1α. Κύθηρα, Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώσεις με αποκλειστικά μινωική κεραμική και πρωτογενείς άποθέσεις. Κατανομή του οστεολογικού υλικού με βάση τη χρονική αλληλουχία που προτείνεται από την κεραμική. Η μεγαλύτερη συγκέντρωση παρατηρείται κατά τη MM III-ΥΜ I πολιτισμική φάση.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΡ. ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ %
Άποθέσεις με: 1. περιορισμένη διατάραξη, 2. με σημαντικό ποσοστό μεταγενέστερης κεραμικής		
MM I-YM IA	1	0.05%
MM I-YM IB	21	1.07%
MM I-YM I	14	0.71%
MM IB-MM II	10	0.51%
MM IB-YM I	28	1.43%
MM II-YM IB	116	5.92%
MM III-YM IA	39	1.99%
MM III-YM I	9	0.46%
MM IIIB	51	2.60%
MM IIIB-YM IA	14	0.71%
MM IIIB-YM I	98	5%
YM IA	24	1.23%
YM I	15	0.77%
MM I - Μεταβυζαντινά	4	0.20%
MM II - Μεταβυζαντινά	1	0.05%
MM IIIB - Μεταβυζαντινά	6	0.31%
YM IA - Μεταβυζαντινά	1	0.05%
YM I - Μεταβυζαντινά	3	0.15%
Μινωικά - Μεταβυζαντινά	1496	76.37%
Σύγχρονα	8	0.41%
ΣΥΝΟΛΟ	1959	100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 1β. Κύθηρα, Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Κατανομή του οστεολογικού υλικού στις αποθέσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη και τις αποθέσεις με σημαντικό ποσοστό μεταγενέστερης κεραμικής. Η ομαδοποίηση αυτή βασίστηκε τόσο στην κεραμική όσο και στα οστεολογικά κατάλοιπα οσάκιας, αν και σπανίως, ή εξωτερική επιφάνεια είχε έντελως διαφορετική ύψη (πατίνα) και διατήρηση.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ ΖΩΩΝ		ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ: ΔΙΔΙΑΡΑΚΤΑ / ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΑΠΟΘΕΣΙΣ																	
		ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ			ΜΜ ΙΒ-ΜΜ ΙΙΙ			ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ			ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι			ΜΜ ΙΙ			ΜΜ ΙΙ-ΜΜ ΙΙΙΒ		
		ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.
Οικόσιτα ζώα																			
Βοῦς	10	2.16%	2.02%	1	3.33%	3.33%	6	1.66%	1.60%	1	1.39%	1.22%							
Χοῖρος	21	4.55%	4.25%				19	5.26%	5.05%	1	1.39%	1.22%	7	30.43%	30.43%				
Κατρίνες	399	86.36%	80.77%	27	90%	90%	315	87.26%	83.78%	66	91.67%	80.49%	16	69.57%	69.57%	7	100%	100%	
Αἴγα	13	2.81%	2.63%	1	3.33%	3.33%	14	3.88%	3.72%	2	2.78%	2.44%							
Πρόβατο	18	3.90%	3.64%	1	3.30%	3.33%	5	1.39%	1.33%	2	2.78%	2.44%							
Σκύλος	1	0.22%	0.20%				2	0.55%	0.53%										
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Α	462	100%	93.51%	30			361	100%	96.01%	72	100%	87.81%	23	100%	100%	7	100%		
Θηρέματα																			
Λαγόμορφα	17	53.13%	3.44%				6	40%	1.60%	3	30%	3.66%							
Πτηνά	12	37.50%	2.43%				6	40%	1.60%	7	70%	8.54%							
Ἰχθύες	3	9.38%	0.62%				3	20%	0.80%										
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Β	32	100%	6.49%				15	100%	4.00%	10	100%	12.20%							
Παρεϊσφύρανα ζώα																			
Τρωκτικά							1	100%											
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Γ							1	100%											
ΣΥΝΟΛΟ	494		100%	30	100%	377	100%	82	100%	23	100%	100%	7	100%	100%	7	100%		100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2α. Κύθρα, Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων όστων ανά ταξινομική βαθμίδα ζώων και ανά χρονική περίοδο σε αδιατάρακτες, κατά τεκμήριον, αποθέσεις.

ΟΙΚΟΤΕΝΕΙΣ ΖΩΩΝ		ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ: ΑΔΙΑΤΑΡΑΚΤΑ / ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΑΠΟΘΕΣΙΣ																		
		ΜΜ Ι-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ Ι-ΥΜ Ι		ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΙΙΒ		ΥΜ ΙΑ		ΥΜ ΙΒ		ΥΜ ΙΑ-ΙΒ						
		ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	
Οικόσιτα ζώα																				
Βούς		8	7.08%	6.50%		11	0.84%	0.81%				9	3.96%	3.93%						
Χοίρος		4	3.54%	3.25%		30	2.30%	2.21%	1	25%	25%	1	0.44%	0.44%						
Κατρίνες		97	85.84%	78.86%	3	100%	1146	87.82%	84.45%	2	50%	199	87.67%	86.90%	24	96%	85.71%	14	100%	87.50%
Αΐνα		1	0.88%	0.81%		47	3.60%	3.36%	1	25%	25%	8	3.52%	3.39%	1	4%	3.57%			
Πρόβατο		3	2.95%	2.44%		71	5.44%	5.23%				10	4.41%	4.37%						
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Α	113	100%	91.86%	3	100%	1305	100%	96.06%	4	100%	100%	227	100%	99.03%	25	100%	89.28%	14	100%	87.50%
Θηράματα																				
Λαγόμορφα		2	20%	1.63%		22	42.31%	1.62%				1	50%	0.44%	2	66.57%	7.14%	2	100%	12.50%
Πτηνά		3	30%	2.44%		27	51.92%	1.99%				1			1	33.33%	3.57%			
Ίχθύες		5	50%	4.07%		3	5.77%	0.22%				1	50%	0.44%						
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Β	10	100%	8.14%			52	100%	3.83%				2	100%	0.88%	3	100%	10.71%	2	100%	12.50%
Παρεισφρησάντα ζώα																				
Τρωκτικά						1	100%													
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Γ						1	100%													
ΣΥΝΟΛΟ	123		100%	3	100%	1358	100%	4	100%	229	100%	28	100%	100%	16	100%	100%	100%	16	100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2β. Κύθηρα, Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Κατανόμη και συχνότητα των προσδιορισθέντων όστων ανά είδος/ οικογένεια ή όμοιαζία ζώων και ανά χρονική περίοδο σε αδιατάρακτες, κατά τεκμήριον, αποθέσεις.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΙΣ ΜΕ ΜΙΝΩΙΚΑ ΟΣΤΡΑΚΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΗ ΔΙΑΤΡΑΞΗ																								
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ ΖΩΩΝ	ΜΜ Ι-ΥΜ Ι			ΜΜ ΙΒ-ΜΜ ΙΙ			ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι			ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ			ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ Ι			ΜΜ ΙΙΙΒ			ΥΜ Ι					
	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ ΘΗΡ.			
Άνθρωπος																				1				
Οικόστος ζώα																								
Βούς																								
Χοίρος	2	6.06%	5.56%				2	8.33%	7.41%				8	5.30%	5.03%							3	8.33%	7.69%
Κατρίνες	24	72.72%	66.67%	7	100%	70%	20	83.33%	74.07%	94	97.92%	85.45%	120	79.47%	75.47%	34	89.47%	75.56%				29	80.56%	74.36%
Αἴγα	3	9.09%	8.33%				1	4.17%	3.70%				7	4.64%	4.40%							2	5.56%	5.13%
Πρόβατο	4	12.12%	11.11%				1	4.17%	3.70%				6	3.97%	3.77%	2	5.26%	4.44%				1	2.78%	2.56%
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Α	33	100%	91.67%	7	100%	70%	24	100%	88.88%	96	100%	87.27%	151	100%	94.96%	38	100%	84.44%				36	100%	92.30%
Θηράματα																								
Λαγόμορφα	2	66.67%	5.56%	2	66.67%	20%	3	100%	11.11%	7	50%	6.36%				1	14.29%	2.22%				1	33.33%	2.56%
Πτηνά				1	33.33%	10%				5	35.71%	4.55%	3	37.50%	3.77%	2	28.57%	4.44%						
Ύθιυες	1	33.33%	2.78%							2	14.29%	1.82%	5	62.50%	3.14%	4	57.14%	8.89%				2	66.67%	5.13%
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Β	3	100%	8.34%	3	100%	30%	3	100%	11.11%	14	100%	12.73%	8	100%	6.91%	7	100%	15.55%				3	100%	7.69%
Παρειοφρήσαντα ζώα																								
Τροκτικά							1	100%		1	100%											5	100%	
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Γ							1	100%		1	100%											5	100%	
ΣΥΝΟΛΟ	36		100%	10		100%	28		100%	111		100%	159		100%	51		100%				39		100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2γ. Κίθιρα, Άγ. Εωόργιος στὸ Βουνό. Κατανομή καὶ συχρότητα τῶν προσδιορισθέντων ὀστέων ἀνά ταξινομηκὴ βεθμίδα ζώου καὶ ἀνά χρονικὴ περίοδο σὲ ἀποθέσεις μὲ περιορισμένη διατήραση.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΣ ΖΩΩΝ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: ΑΠΟΦΕΙΣ ΜΕ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΠΟΣΟΣΤΟ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΚΕΡΑΜΙΚΗΣ														
	ΜΜ Ι-Μεταβυζαντινά		ΜΜ ΙΙ-Μεταβυζαντινά		ΜΜ ΙΙΙΒ-Μεταβυζαντινά		ΥΜ Ι-Μεταβυζαντινά		Μινωικά-Μεταβυζαντινά		Σύγχρονα				
	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.	ΑΡ.	%	ΠΟΣΟΣΤΟ % ΕΠΙ ΣΥΝ. ΟΙΚ./ΘΗΡ.
Άνθρωπος													6		
Οικόσιτα ζώα															
Βοδς									13	0.95%					0.90%
Χοίρος									16	1.17%					1.10%
Κατρίνες	1	100%	25%	1	100%	100%	4	100%	1244	90.74%	100%				85.85%
Αίγα									44	3.21%					3.04%
Πρόβατο									54	3.94%					3.73%
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Α	1	100%	25%	1	100%	100%	4	100%	1371	100%	100%				94.62%
Θηρόσιμα															
Λαγόμορφα	2	66.67%	50%						54	55.10%					3.73%
Πτηνά									25	25.51%					1.73%
Ίχθύες	1	33.33%	25%						19	19.39%					1.31
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Β	3	100%	75%						98	100%					6.67%
Παρειοφρήσαντα ζώα															
Τρωκτικά									14	93%			8	100%	
Σαρκοφάγα									1	6.67%					
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ Γ									15	100%			8	100%	
ΣΥΝΟΛΟ	4		100%	1		100%	4		1490	100%	100%		8	100%	100%

ΠΙΝΑΚΑΣ 2δ. Κύθηρα, Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων όστων ανά ταξινομική βαθμίδα ζώου και ανά χρονική περίοδο σε άποθέσεις με σημαντικό ποσοστό μεταγενέστερης κεραμικής:

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1			1		1		
ΑΞΟΝΑΣ	1		1					
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1					1	
ΠΤΕΡΝΑ	1		1		1			1
ΣΥΝΟΛΟ	4	1	2	1	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Αίγας κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ: Άπροσδιόριστη

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΚΟΦΤ. ΕΡΓΑΛΕΙΟ	ΕΑΖ	
		1/5	5/5	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1		1	1				
ΑΤΛΑΣ	1		1			1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1			1			
ΣΥΝΟΛΟ	3	1	2	1	1	1	1	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Προβάτου κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ: Άπροσδιόριστη

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)												
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΔΟΝΤΙΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΚΡΑΝΙΟ	2	2										
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	5	5							5			
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘ.	1					1		1				
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘ.	1					1	1					
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	5	5										
ΑΞΟΝΑΣ	1	1								1		
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	6	4			2					1		
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	10	7		2	1							
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ	8	5	2		1					2		
ΠΛΕΥΡΕΣ	58	35	18	5								
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	10	10					2	2	6			
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	2	1	1						2			
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	5	4		1			1		4		1	
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,δ	1	1					1					
ΩΛΕΝΗ,α	1		1				1					1
ΩΛΕΝΗ,δ	3	1	2				1	1	1			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	9	8	1					2	7			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1							1			
ΑΝΩΝΥΜΟ	5	5							5			
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1		1					1				1
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	3	3							3			
ΚΝΗΜΗ,δ	23	21		2			2	1	20			
ΚΝΗΜΗ,κ	1				1				1			
ΠΤΕΡΝΑ	1	1									1	
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	5	5							5			
ΣΥΝΟΛΟ	168	125	26	10	5	2	9	8	60	4	2	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (από κατά τεκμήριον άδιατάρακτες στρώσεις). * Άπρ = Άπροσδιόριστη. α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική επιφάνεια.

Σε όλες τις πολιτισμικές ενότητες με τη μινωική κεραμική είναι χαρακτηριστική ή άπουσία των άπολήξεων των κάτω άκρων και ιδίως της τρίτης φάλαγγας. Το δεδομένο αυτό θα μπορούσε να όφειλεται στην άνασκαφή γιατί τα όστα έχουν μικρό μέγεθος και δέν είναι πάντα όρατά, στα συστατικά του εδάφους που διαβρώνουν εύκολότερα τα εύθρυπτα όστα ή στην άρχική άπομάκρυνσή τους μαζί με το δέρμα ή την προβιά του ζώου.

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ		ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΕΑΖ
		1/5	2/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΠΡ*		
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	1	1						
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	2	2						
ΠΛΕΥΡΕΣ	2	1	1					
ΣΤΕΡΝΟ	1	1					1	
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1			1		1	1
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1				1		
ΤΑΡΣΙΚΑ	1			1				
ΣΥΝΟΛΟ	9	7	1	1	1	1	2	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Βοοειδών κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)				
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ
		4/5	ΑΠΡ*	
ΠΕΡΟΝΗ,κ	1	1	1	
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Χοίρου κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)				
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ
		3/5	ΑΡ	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1	1	1
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 3στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Λεποριδών κατά την ΥΜ ΙΑ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)			
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΕΑΖ
		5/5	
ΦΑΛΑΓΓΑ ΙΙ	1	1	
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Αίγας κατά την ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)							
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
		1/5	2/5	5/5	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΣ	1	1			1		
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	1	1				1	
ΠΛΕΥΡΕΣ	3		3				
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1				1	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	5	5				5	
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1		1			1	
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1	1				1	
ΩΛΕΝΗ,α	1		1		1		1
ΚΑΡΠΙΚΑ	1			1			
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	1	1				1	
ΚΝΗΜΗ,δ	5	3	2			5	
ΚΝΗΜΗ,κ	1	1			1		1
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	1	1				1	
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	15	15					
ΣΥΝΟΛΟ	38	30	7	1	3	16	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά την ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ: Άπροσδιόριστη.

ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)							
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΩΛΕΝΗ,α	1	1		1	1		
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1		1			
ΚΝΗΜΗ,δ	1		1	1			
ΚΝΗΜΗ,κ	1	1			1		
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,δ	1	1			1		
ΣΥΝΟΛΟ	4	2	1	1	2	2	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 4γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Λεποριδών κατά την ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ: Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	2			1	1	1	1		
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1	1					1		1
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1						1	
ΚΝΗΜΗ,δ	1		1					1	
ΠΤΕΡΝΑ	1			1		1			
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2				2		2		2
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ	1		1					1	
ΣΥΝΟΛΟ	9	2	2	1	2	1	3	3	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 5α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Αίγας κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	2				1	1	1	1			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	1	1						1			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	3	1	1	1			1	2		1	2
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1	1		1				1	1		1
ΠΤΕΡΝΑ	1	1					1				1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1		1						1		
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,κ	1			1					1		
ΦΑΛΛΓΑ Ι	4				3	1					
ΣΥΝΟΛΟ	14	4	2	3	4	2	3	4	4	1	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 5β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Προβάτου κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)										
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΡΑΝΙΟ	5	5								
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	9	2	1	1	2	3	4	3	2	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	11	2	2	1	3	3	2	2	7	2
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	5	5								
ΑΥΧΕΝΙΚΟΣ	1	1								
ΘΩΡΑΚΙΚΟΣ	1	1								
ΠΛΕΥΡΕΣ	22	16	4	2						
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	7	6	1				1		6	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,α	1	1						1		1
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	39	39						1	38	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	2	2							2	
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1		1						1	
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	26	25	1					1	25	
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1	1							1	
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,κ	1		1						1	
ΩΛΕΝΗ,δ	2	2							2	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	3	3							3	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1	1							1	
ΑΝΩΝΥΜΟ	4	4							4	
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1							1	
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	11	11							11	
ΚΝΗΜΗ,α	1	1							1	
ΚΝΗΜΗ,δ	39	37	2						39	
ΚΝΗΜΗ,κ	1		1						1	
ΠΤΕΡΝΑ	2	2								
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2		1			1		1		1
ΤΑΡΣΙΚΑ	3	1		1		1			3	
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	3	3							3	
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1	1							1	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	2	1	1							
ΦΑΛΛΑΓΓΑ ΙΙ	1					1				
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	72	72								
ΣΥΝΟΛΟ	281	246	16	5	5	9	7	9	153	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 5γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα)

* Άπρ : Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική επιφάνεια

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)									
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1				1	1			
ΘΩΡΑΚΙΚΟΣ	1	1							
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1					1		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ	1	1					1		
ΚΝΗΜΗ	1	1					1		
ΠΤΕΡΝΑ	2		1	1		1		1	1
ΣΥΝΟΛΟ	7	4	1	1	1	1	1	4	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 56. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Βοοειδών κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)									
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	1	1					1		
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	3	1	1	1		1	1		
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	2		2			1		1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1		1					1	
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1						1	
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	1	1						1	
ΠΕΡΟΝΗ	2	2						2	
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1		1					1	
ΦΑΛΛΑΓΤΑ Ι	3		1		2				
ΣΥΝΟΛΟ	15	6	6	1	2	2	2	7	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 5ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Χοίρου κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)									
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΠΛΕΥΡΕΣ	2		2						
ΒΡΑΧΙΟΝΑΣ,δ	1		1				1		
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	2		2					2	
ΚΑΡΠΙΚΑ	2	2						2	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	2	1	1			1		1	1
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1						1	
ΠΤΕΡΝΑ	1				1		1		1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1				1			1	
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1			1				1	
ΦΑΛΛΑΓΤΑ Ι	1				1				
ΦΑΛΛΑΓΤΑ ΙΙ	1				1				
ΣΥΝΟΛΟ	15	4	6	1	4	1	2	8	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 5στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Λεποριδών κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1			1		1		
ΠΤΕΡΝΑ	2	1	1		1	1		1
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	3	1	1	1	2		1	2
ΦΑΛΛΑΓΤΑ Ι	3		1	2				
ΣΥΝΟΛΟ	8	1	3	4	3	2		2

ΠΙΝΑΚΑΣ 6α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Αϊγας κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ						
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
		3/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1	1			1	
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2		2		2	2
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1		1	1		1
ΣΥΝΟΛΟ	4	1	3	1	3	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 6β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Προβάτου κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)												
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΚΑΜΕΝΑ 300-350°C	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΚΡΑΝΙΟ	4	4										
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	3	3							3			
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	3	1	1			1	1		2			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	6	2		3	1		2	1	3			
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	6	6										
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	1	1										
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	2	2										
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ	3	1	2									
ΠΛΕΥΡΕΣ	19	15	1	3								
ΣΤΕΡΝΟ	1		1									
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	7	7							7			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	33	33							33			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1							1			
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	2	1	1				1		1			1
ΚΕΡΚΙΔΑ	15	13	2				1		3			
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,α	1		1				1		1	1		1
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,κ	1	1							1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1	1							1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	4	3		1					4			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	2	2							2			
ΑΝΩΝΥΜΟ	5	5							5			
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	2	2							2			
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	6	5	1						6			
ΚΝΗΜΗ	45	43	2						45			
ΠΤΕΡΝΑ	2	1		1				1	1			1
ΤΑΡΣΙΚΑ	1					1						
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ	2	1	1						2			
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	1	1							1		1	
ΦΑΛΛΓΑ Ι	2	2										
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	66	66										
ΣΥΝΟΛΟ	247	223	13	8	1	2	6	2	124		1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 6γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Απρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	3/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	1			1	1			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	2			2		1	1	
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	1	1						
ΩΛΕΝΗ	1		1				1	
ΚΝΗΜΗ	1	1					1	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	1		1					
ΣΥΝΟΛΟ	7	2	2	3	1	1	3	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 6δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Βοοειδών κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Απρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)									
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΣ	1	1						1	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	7	3	2		7	2	1	4	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	2			2				2	
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	2			2				1	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ ΙΙ	2			1	1				
ΣΥΝΟΛΟ	14	4	2	5	8	2	1	8	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 6ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Χοίρου κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Απρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)					
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ
		2/5	3/5	ΑΡ	
ΠΛΕΥΡΑ	1		1		
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1		1	1	1
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1	1		1	1
ΩΛΕΝΗ	1		1	1	1
ΑΝΩΝΥΜΟ	1		1	1	1
ΣΥΝΟΛΟ	5	1	4	4	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 6στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Λεπτοριδών κατά τη ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)				
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΕΑΖ
		1/5	ΠΛΕΥΡΑ ΑΠΡ*	
ΠΤΕΡΝΑ	1	1	1	
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Αίγας κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Απρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)						
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
		1/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1		1	1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	1	1			1	1
ΣΥΝΟΛΟ	2	1	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Προβάτου κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)												
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΚΑΜΕΝΑ 300-350°C	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	1	1							1			
ΚΡΑΝΙΟ	3	3										
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	1	1							1			
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	4	1	1		1	1	1	1	2			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	10	6	1	1	1	1	1	2	7			
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	3	3										
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	3	2	1									
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	4	3	1							1		
ΠΛΕΥΡΕΣ	15	11	4								3	
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	5	5							5			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	12	11	1				1		11		1	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1							1			
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	7	7							7			
ΩΛΕΝΗ,δ	3	2	1				1		2	1		
ΩΛΕΝΗ,α	1		1				1					1
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ	1	1							1			
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	2	2							2			
ΚΝΗΜΗ,δ	19	18	1						19			
ΚΝΗΜΗ,κ	1	1							1			
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	22	22										
ΣΥΝΟΛΟ	118	101	12	1	2	2	5	3	60	2	4	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Απρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)					
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	ΑΠΡ*	
ΠΛΕΥΡΕΣ	6	5	1		
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1		1	
ΣΥΝΟΛΟ	7	6	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Βοοειδών κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)								
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	4	3	1		1	1	2	
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	1	1						
ΟΣΦΥΙΚΟΙ	2	2						
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1		1				1	
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	1	1					1	
ΠΕΡΟΝΗ	1		1				1	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	1			1				
ΣΥΝΟΛΟ	11	7	3	1	1	1	5	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Χοίρου κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΙ-ΥΜ (άδιατάρακτα)			
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΕΑΖ
		5/5	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	2	2	
ΣΥΝΟΛΟ	2	2	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 7στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Λεποριδών κατά τη ΜΜ ΙΙ-ΥΜ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)												
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ	ΚΑΜΕΝΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	300°-350°C	
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	4	1	3					1	3			
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	1					1	1					
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	7	2			1	4	3	3	1			
ΑΞΟΝΑΣ	1		1									
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	4	4					2	1	1			2
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1		1					1				1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1		1						1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	1	1							1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1	1							1			
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	2	2						1	1			1
ΚΝΗΜΗ,κ	1		1				1					1
ΠΤΕΡΝΑ	5			2	2	1	3	2				3
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	2	2							2			
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	3					3		3		1	1	3
ΦΑΛΛΓΤΑ Ι	3				1	2						
ΦΑΛΛΓΤΑ ΙΙ	4					4						
ΣΥΝΟΛΟ	41	13	7	2	4	15	10	12	11	1	1	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 8α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Αϊγας κατά τη ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτες στρώσεις)											
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ	
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	3					3	2	1			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	9				1	1	7	6	3		
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	6		3	3			2	4			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	5		3	2			2	2	1		2
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	3		2		1		2	1			2
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,α	1					1	1				1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	4			2	2			1	3		1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	2		1	1					2		
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	2		2				1		1		1
ΚΝΗΜΗ,κ	3		1	1	1		1	2			2
ΠΤΕΡΝΑ	3			1	1	1	1	2			2
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	7					1	6	5	2		5
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	3		1	1	1					3	
ΦΑΛΛΓΤΑ Ι	4					2	2				
ΦΑΛΛΓΤΑ ΙΙ	1					1					
ΣΥΝΟΛΟ	56		13	11	7	6	19	23	18	10	5

ΠΙΝΑΚΑΣ 8β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Προβάτου κατά τη ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)													
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΚΑΜΕΝΑ		ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		300°-350°C	500°C	
ΚΡΑΝΙΟ	17	17								1			
ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΣ	10	10							10				
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	16	16							16				
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	31	4	6	3	3	15	11	13	7				6
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	31	16	10	2		3	4	6	12				
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	32	32											
ΑΤΛΑΣ	1	1											
ΑΞΟΝΑΣ	1	1											
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	9	4	1	3	1					1			
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	25	21	1	3									
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ	14	9	3	2						1			
ΙΕΡΟΝ ΟΣΤΟΥΝ	1	1								1			
ΠΛΕΥΡΕΣ	132	72	23	1									
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	30	28	1		1		3	1	26				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,α	4	3	1					1	3				1
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	105	105						3	102		1		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	4	4					1	1	2				1
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	4	3	1				1	1	2				1
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	32	28	2	2				2	17				
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	5	3	1	1			1	2	2				2
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,δ	2		2				2						
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,κ	2		1	1			1	1					1
ΩΛΕΝΗ,α	1	1						1					1
ΩΛΕΝΗ,δ	7	7						1	6				
ΚΑΡΠΙΚΑ	2				1	1							
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	2	1			1				2				
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	2	2							2				
ΑΝΩΝΥΜΟ	17	17					1	2	14				
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	7	6	1				1	3	3				3
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	21	21							21				
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	1	1					1			1			1
ΚΝΗΜΗ,α	4	3	1					2	2				2
ΚΝΗΜΗ,δ	126	116	9	1			1	2	123				
ΚΝΗΜΗ,κ	9	9							9				
ΠΤΕΡΝΑ	2	2							2				
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2		1	1			1	1					1
ΤΑΡΣΙΚΑ	4					4							
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1	1							1				
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,δ	5	4	1						5				
ΜΑΤΑΤΑΡΣΙΟ,κ	1	1							1				
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	3	3							3				
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1	1							1				
ΦΑΛΛΓΑ I	4	1		1	2							1	
ΦΑΛΛΓΑ II	4	1	1		1	1							
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	220	220									1		
ΣΥΝΟΛΟ	954	796	67	21	10	24	29	43	394	5	2	1	6

ΠΙΝΑΚΑΣ 8γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Καπρινών κατά τη MM III-ΥΜ IB περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική επιφάνεια.

ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)										
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		
ΟΔΟΝ ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	1				1	1				
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	1			1				1		
ΠΛΕΥΡΕΣ	2		1	1						
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1						1		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	2	2						2		
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1						1		
ΠΤΕΡΝΑ	1		1				1		1	1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1	1						1		
ΦΑΛΛΓΑ ΙΙ	1				1					
ΣΥΝΟΛΟ	11	5	2	2	2	1	1	6	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 8δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Βοοειδών κατά τη ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)										
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΡΑΝΙΟ	1	1								
ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΣ	2	2						1	1	
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	3		1		1	1	2	1		
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	8	3	2	1	1	1	1	1	6	
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	2	2						1	1	
ΒΡΑΧΙΟΝΑΣ,κ	1	1						1		1
ΩΛΕΝΗ,α	1	1							1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1				1				1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1		1						1	
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1						1		
ΚΝΗΜΗ,α	1	1							1	
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1	1							1	
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1		1						1	
ΦΑΛΛΓΑ Ι	2	1		1						
ΦΑΛΛΓΑ ΙΙΙ	1				1					
ΣΥΝΟΛΟ	27	14	5	2	4	2	3	6	14	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 8ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Χοίρου κατά τη ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)										
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	1		1							
ΠΛΕΥΡΕΣ	1	1								
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1		1				1			
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	1	1					1			
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1			1				1		1
ΩΛΕΝΗ,δ	1	1							1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1		1							
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1							1	
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	1	1							1	
ΚΝΗΜΗ,δ	2	2							2	
ΠΤΕΡΝΑ	1				1			1		1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	4	1	1	1		1				
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	1					1				
ΦΑΛΛΑΓΓΑ ΙΙ	1					1				
ΣΥΝΟΛΟ	18	8	4	2	1	3	2	2	5	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 8στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Λεποριδιών κατά τη ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άδιατάρακτο στρώμα).

* Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ				ΜΜ ΙΒ-ΥΜΙΒ				ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ				ΥΜ ΙΑ			
	ΑΡ. ΘΡ.*	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ		5/5	ΔΕΞ			5/5	ΔΕΞ				3/5	ΑΠΡ				
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	1	1	1	1	1	1	2									
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘ.																
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ																
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΟΔΟΝΗ,α					1	1	1									
ΜΕΤΑΚΑΡΤΙΟ,α																
ΜΕΤΑΚΑΡΤΙΟ,κ																
ΚΝΗΜΗ,κ					2	1	1	1	1	1	1	1				
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1	1	6	2	3	3	1	1	2	1	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 9α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Αϊγας κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ, ΥΜ ΙΑ (όπό κατά τεκμήριο αδιασάρακτες έπιχώσεις)

*ΑΡ.ΘΡ.= ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ * Άπρ: Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

Χρον. περίοδος	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ				ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ				ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ				ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ				ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ				ΥΜ ΙΑ				
	ΑΡ. ΘΡ.*	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖ. ΤΜ.	ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΖ	
																									1/5
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘ.																									
ΑΓΓΑΣ					1	1	1																		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ					1	1	1	1																	
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1	1	1																					
ΚΝΗΜΗ,κ																									
ΠΤΕΡΝΑ,α																									
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ					1	1	1	1																	
ΜΕΤΑΡΣΙΟ,α																									
ΦΑΛΑΓΓΑ Ι																									
ΦΑΛΑΓΓΑ ΙΙΙ																									
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 9β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Προβάτου κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ, ΥΜ ΙΑ (όπό κατά τεκμήριο αδιασάρακτες έπιχώσεις)

*ΑΡ.ΘΡ.= ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ * Άπρ: Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ						ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ						ΜΜ ΙΒ-ΥΜ						ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι																
	ΑΡ. ΘΡ.*	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΛΣ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΛΣ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΛΣ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΛΣ											
		1/5	2/5	3/5	4/5			5/5	ΔΕΞ	ΑΠΡ	ΔΕΞ			ΑΠΡ	ΔΕΞ	ΑΠΡ	ΔΕΞ			ΑΠΡ	ΔΕΞ	ΑΠΡ	ΔΕΞ		ΑΠΡ	ΔΕΞ	ΑΠΡ								
ΚΡΑΝΙΟ	1	1											1	1																					
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	3	3				3	2	2					3	3																					
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘ.	1			1		1	6		1	5	2	2	3																						
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘ.	2	1		1	1	1	5	3		2	1	4	5	1	4	1	2	3																	
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	2	2					3	3					1	1										1	1										
ΑΥΧΗΝΙΚΟΙ	1	1					1	1																											
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	2	1	1										1	1																					
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ													1	1																					
ΙΕΡΟΝ ΟΣΤΟΥΝ							1	1																											
ΠΛΕΥΡΕΣ	13	5	6	1	1		7	7					8	4										6	3	3									
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	3	3				3	2	2					1	1	1									1	1										
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟα							1	1																											
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟδ	14	14			1	13	6	6					1	5	1	4							4	5	5										
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟκ							1	1					1	1	1								1	1	1	1									
ΚΕΡΚΙΔΑδ	2	2				2	5	4	1				1	4	1								1	6	5	1									
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟα	1	1				1																													
ΑΝΩΝΥΜΟ	4	3	1			4	3	2	1				1	2	1									1	1	1									
ΜΗΡΙΑΙΟδ	3	3				3	2	2					4	3	1								4	3	3	3									
ΜΗΡΙΑΙΟκ	1	1				1																													
ΚΝΗΜΗ	11	11				11	10	7	3				1	1									1	9	8	1									
ΠΤΕΡΝΑ							1			1																									
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟα																									1	1	1								
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ																									1	1	1								
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	25	25				25	9	9					9											13	13	13									
ΣΥΝΟΛΟ	89	76	9	1	1	2	2	1	67	1	65	50	6	1	1	7	8	2	44	1	31	20	1	1	9	1	2	17	1	48	41	7	1	40	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 9η. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Καπρινών κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι (άπό κατά τεκμήριο οδιστάρακτες έπιχώσεις). * Άρ. Θρ = Άριθμός Θραυσμάτων. * Άπρ = Άπροσδίοριστη. α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιφάνεια.

Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ				ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ								ΥΜ ΙΑ						
	ΑΡ. ΘΡ.*	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ	ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ	ΑΡ. ΘΡ.	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ				
			1/5	ΑΠΡ*			1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΕ	ΑΡ	ΑΠΡ					
ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ																			
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ						4	4												
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ						1	1												
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ						2	2												
ΟΣΦΥΚΟΙ						2	1	1											
ΠΛΕΥΡΕΣ						19	10	7	2										
ΩΜΟΠΛΑΤΗ						1	1						1						
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ						9	9						9						
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ						3	2	1					3						
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ						1	1	1					1						
ΩΛΕΝΗ						1	1						1						
ΑΝΩΝΥΜΟ						3	3						1	2	1				
ΜΗΡΙΑΙΟ,α																			
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ						1	1												
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	1	1	1			1	1												
ΚΝΗΜΗ						5	4	1					2	3	2	1			
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α						2	1						1						
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,δ						1	1												
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ						1	1												
ΦΑΛΑΓΓΑ Ι						3	1		1	1									
ΘΡ.Μ.ΟΣΤ.ΤΩΝ	5	5	5	5		5	5												
ΣΥΝΟΛΟ	6	6	6	6	1	65	48	11	4	2	1	1	1	2	31	2	27	1	8

ΠΙΝΑΚΑΣ 96. Κύθηρα. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα Καπρινών κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΥΜ ΙΑ (όδιστάρακες επιχώσεις). * Άρ. Θρ. = Άριθμός Θραυσμάτων
* Άπρ = Άπροσδιόριστοι, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική έπιδράση.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ				ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	1	1						1	
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	3			1	2	1	2		
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	2	1	1					2	
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1					1		1
ΚΝΗΜΗ,κ	1			1			1		1
ΠΤΕΡΝΑ	5	1		3	1	3	1	1	3
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1	1						1	
ΦΑΛΛΓΤΑ Ι	2			2					
ΦΑΛΛΓΤΑ ΙΙ	2			1	1				
ΣΥΝΟΛΟ	18	5	1	8	4	4	5	5	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 10α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στὸ Βουνό. Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστὰ Αἴγας.

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓΑΛ.	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		
ΑΤΛΑΣ	1				1						
ΑΞΟΝΑΣ	1				1						
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	4	2	2				3	1		1	1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	1	1							1		
ΚΝΗΜΗ,κ	3	1		2			3				3
ΠΤΕΡΝΑ	3			1	2		3				3
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	3				1	2	2	1			1
ΦΑΛΛΓΤΑ Ι	3				1	2					
ΦΑΛΛΓΤΑ ΙΙ	1					1					
ΣΥΝΟΛΟ	20	4	2	3	6	5	11	2	1	1	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 10β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στὸ Βουνό. Στρώματα με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστὰ Προβάτου.

* Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓΑΛ.	ΚΑΜΕΝΑ 300°-350°C	ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΔΟΝΤΙΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*				
ΚΡΑΝΙΟ	1	1											
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	6	6						1	5				
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	6	1	1	2		2	2	1	3				
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	3	1		1		1	1		2				
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	6	6											
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	3		1	2									
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	13	6	1	1	5								
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ	6	3		1	2					1			
ΠΛΕΥΡΕΣ	70	39	23	5	3								
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	13	11	2						13				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,α	1			1			1						1
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	42	41	1				1	1	40				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1							1				
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1	1							1				
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	19	19						1	18				
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	4	1	2		1			1	3			1	1
ΩΛΕΝΗ,δ	1	1							1				
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	5	4	1						5				
ΑΝΩΝΥΜΟ	6	6							6		1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	2	1	1				1	1					1
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	13	13							13				
ΚΝΗΜΗ,α	2	2							2				
ΚΝΗΜΗ,δ	59	56	1	2				1	58	1			
ΚΝΗΜΗ,κ	1	1							1			1	
ΠΤΕΡΝΑ	1	1							1				
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2		2				1		1				1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,δ	2	2							2				
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	2	2							2				
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	2	2											
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	64	64											
ΣΥΝΟΛΟ	357	292	36	15	11	3	7	7	178	2	1	2	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 10γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώματα με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστα ζώων πής υποοικογένειας τών Καπρινών. * Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρωση.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
	ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	1/5	2/5	ΑΡ.	ΑΠΡ*	
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	1	1				
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	1		1	1		
ΠΛΕΥΡΕΣ	3	2	1			
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1			1	
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	1	1			1	
ΚΝΗΜΗ,δ	5	5			5	
ΣΥΝΟΛΟ	12	10	2	1	7	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 10δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώματα με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όσα ζώων τῆς οικογένειας τῶν βοοειδῶν. * Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΡΑΝΙΟ	2	2						
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	3	3			1		2	
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	2		1	1	1	1		
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	2	1		1			2	
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1			1			
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1	1				1		1
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1					1	
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1					1	
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	1		1		1			1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1	1					1	
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	1	1					1	
ΦΑΛΑΓΓΑ I	1		1					
ΦΑΛΑΓΓΑ II	2	1		1				
ΣΥΝΟΛΟ	19	13	3	3	4	2	8	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 10ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώματα με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όσα Χοίρου. * Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	1				1		1			
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	2					2	1	1		
ΠΛΕΥΡΕΣ	1	1								
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	1		1						1	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1				1		1			1
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	2			1	1				2	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	1	1							1	
ΑΝΩΝΥΜΟ	1		1					1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	1		1						1	
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1							1	
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1							1	
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	3					3				
ΣΥΝΟΛΟ	16	4	3	1	3	5	3	2	7	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 10στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώματα με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όσα ζώων της οικογένειας των Λεποριδών. * Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ		ΠΛΕΥΡΑ		ΕΑΖ
		1/5	2/5	ΔΕΞ	ΑΡ	
ΠΛΕΥΡΕΣ	4	4				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	4	4			4	
ΚΝΗΜΗ,δ	2	1	1	1		
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	2	2				
ΣΥΝΟΛΟ	12	11	1	1	4	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώματα με μεταβυζαντινή κεραμική. Όσα ζώων της υποοικογένειας των Καπρινών. * Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΔΟΝΤΙΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	4		2	1	1		2	2				
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	3				2	1	2	1				
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	9			1	2	7	3	6				2
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	2		1	1			2					
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	1	1					1					
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	2	1	1					2				2
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1	1						11				1
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,α	1	1					1					1
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,κ	1			1			1					1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	3		1		2			1	2		1	1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	1			1					1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	3	2	1						3			
ΠΤΕΡΝΑ	8	1		1	6		3	4	1			4
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	2					2	1	1		1		1
ΦΑΛΛΑΓΤΑ I	2				1	1						
ΦΑΛΛΑΓΤΑ III	1			1								
ΣΥΝΟΛΟ	44	7	6	7	14	11	16	28	7	1	1	4

ΠΙΝΑΚΑΣ 12α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία σε σημαντικό ποσοστό. Όσα Αίγας. * Απρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΔΟΝΤΙΑ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*			
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	1	1							1			
ΟΔΟΝ ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	1					1		1				
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	5					5		3	2			
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	2	1	1					2				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	2	1		1			1	1				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	3	2	1				1	2		1	1	2
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1				1			1				1
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	3		2		1			3				
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,κ	2			1	1		1	1				1
ΩΛΕΝΗ,α	1			1				1				1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1		1				1					1
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	3	2		1					3			
ΑΝΩΝΥΜΟ	1		1				1					
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1	1							1			
ΚΝΗΜΗ,κ	5	3	1	1			2	3				3
ΠΤΕΡΝΑ	2				1	1	1	1				1
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	6					6	3	3		1	1	3
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	4	1		2		1		1	3			1
ΦΑΛΛΑΓΤΑ I	4			1	1	2						
ΦΑΛΛΑΓΤΑ III	3			1	1	1						
ΣΥΝΟΛΟ	51	12	7	9	6	17	11	23	10	2	2	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 12β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία σε σημαντικό ποσοστό. Όσα Προβάτου. Άπρ = Άπροσδιόριστη, α = άνω, δ = διάφυση, κ = κάτω άρθρική επιφάνεια.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΚΑΜΕΝΑ 300°-350°C	ΙΧΝΗ ΑΠΟ ΡΙΖΕΣ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*				
ΠΥΡΗΝΑΣ ΚΕΡΑΤΟΥ	2	1	1						2				
ΚΡΑΝΙΟ	20	20								1			
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	15	15					3	2	10	1			
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	31	4	3	2	4	18	16	9	6				5
ΟΔΟΝ. ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΥ	9	2	2		2	3	3	1	5				
ΣΠΟΝΔΥΛΟΙ	20	19		1								1	
ΑΤΛΑΣ	2	1	1										
ΑΞΟΝΑΣ	4	3		1									
ΑΥΧΕΝΙΚΟΙ	16	11		3	2								
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	36	23	2	5	6								
ΟΣΦΥΙΚΟΙ	25	19	1	3	2					1			
ΙΕΡΟΝ ΟΣΤΟΥΝ	1	1											
ΣΤΕΡΝΟ	3	3											
ΠΛΕΥΡΕΣ	292	173	84	28	7					2		2	
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	41	34	6	1			1	3	37				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,α	4	1	2	1				4					4
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	125	118	6	2			5	7	114				
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	5	3	1	1			2	2	1				2
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	3	2			1			1	2				1
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	57	50	7				3	1	53	1			
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	3	2	1				1	1	1				1
ΚΕΡΚΙΔΑ/ΩΛΕΝΗ,δ	3	2	1				1		2				
ΩΛΕΝΗ,α	3	2		1			2		1				2
ΩΛΕΝΗ,δ	10	9	1				1	2	7				
ΚΑΡΠΙΚΑ	1					1							
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	2	1	1						2				
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,δ	4	3	1						4				
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	3	2	1						3				
ΑΝΩΝΥΜΟ	32	26	6				3	7	22	2			
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	3	1	1	1			2		1				2
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	35	32	2	1					35				
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	5	2	3				1	2	2				2
ΚΝΗΜΗ,α	6	3	2	1			2	3	1			1	3
ΚΝΗΜΗ,δ	167	152	14	1			2	1	164				
ΚΝΗΜΗ,κ	10	5	3	2			2	3	5				3
ΠΤΕΡΝΑ	5	1		3	1		2	1	1				2
ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	1				1		1						1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	7	6		1				1	6				1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,δ	3	3							3				
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ	7	7							7		1		
ΦΑΛΑΓΓΑ Ι	4		1	1	2								
ΘΡ.Μ.ΟΣΤΩΝ	170	170											
ΣΥΝΟΛΟ	1195	932	154	60	28	22	53	51	497	8	1	4	4

ΠΙΝΑΚΑΣ 12γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία οε σημαντικό ποσοστό. Όσα ζώων της υποοικογένειας των Καπρινών. Άπρ = Άπροσδιόριση.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ		ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ	ΕΑΖ
		1/5	2/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΠΡ*		
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	2			2	1	1		
ΙΕΡΟΝ ΟΣΤΟΥΝ	1	1						
ΠΛΕΥΡΕΣ	1		1					
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	1	1				1		
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1	1			1			1
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1		1			1		
ΑΝΩΝΥΜΟ	1	1				1	1	
ΚΝΗΜΗ,δ	4	4				4		
ΦΑΛΛΑΓΤΑ Ι	1			1				
ΣΥΝΟΛΟ	13	8	2	3	2	8	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 12δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία σέ σημαντικό ποσοστό. Όσα ζών τής οικογένειας τών βοοειδών. Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*	
ΚΡΑΝΙΟ	1	1								
ΟΣΦΥΙΚΟΙ	1			1						
ΟΔΟΝ. ΑΝΩ ΓΝΑΘΟΥ	5		1	1	1	2	1	3	1	
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1	1							1	
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	1	1							1	
ΚΕΡΚΙΔΑ,α	1								1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,α	1				1				1	
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ,κ	2	1			1				2	
ΚΝΗΜΗ,δ	1	1					1			
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1		1						1	
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,κ	1	1							1	
ΣΥΝΟΛΟ	16	6	2	2	3	2	2	3	9	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 12ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία σέ σημαντικό ποσοστό. Όσα Χοίρων. Άπρ = Άπροσδιόριστη.

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ					ΠΛΕΥΡΑ			ΙΧΝΗ ΚΟΦΤ. ΕΡΓ.	ΕΑΖ
		1/5	2/5	3/5	4/5	5/5	ΔΕΞ	ΑΡ	ΑΠΡ*		
ΚΑΤΩ ΓΝΑΘΟΣ	1		1				1				
ΟΔΟΝΤΕΣ	3					3	1	1	1		
ΘΩΡΑΚΙΚΟΙ	2	2									
ΟΣΦΥΓΙΚΟΙ	1				1						
ΠΛΕΥΡΕΣ	1			1							
ΩΜΟΠΛΑΤΗ	1			1					1		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,α	1	1						1			1
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,δ	4	1	3						4		
ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ,κ	3	2		1			2	1			2
ΚΕΡΚΙΔΑ,δ	2	1	1						2		
ΚΕΡΚΙΔΑ,κ	1		1						1		
ΩΛΕΝΗ,α	1		1						1		
ΩΛΕΝΗ,δ	1			1					1		
ΑΝΩΝΥΜΟ	2		1	1			1	1			
ΜΗΡΙΑΙΟ,α	1			1					1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,δ	1	1							1		
ΜΗΡΙΑΙΟ,κ	3		1	1	1		1	1	1	1	1
ΚΝΗΜΗ,α	3			3			2		1		2
ΚΝΗΜΗ,δ	2	2							2		
ΚΝΗΜΗ,κ	1			1					1		
ΚΝΗΜΗ/ΠΕΡΟΝΗ,α	1				1		1				1
ΚΝΗΜΗ/ΠΕΡΟΝΗ,δ	2	1		1					2		
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ,α	1				1						
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,α	1			1					1		
ΜΕΤΑΠΟΔΙΟ,δ	2	2							2		
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	3			1		2					
ΣΥΝΟΛΟ	45	13	9	14	4	5	9	5	23	1	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 12στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Ή τελευταία οε σημαντικό ποσοστό. Όσα ζών της οικογένειας των Λεπτιδών. Άπρ = Άπροσδιόριστη.

χρονική περίοδος		MM IB-ΥM IB	MM IB-ΥM I	ΥM IA
ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Περίοδος Συνοστέωσης σε μήνες	Με συνοστέωση	Χωρίς συνοστέωση	Με συνοστέωση
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18 μ.		1	1
Κνήμη, κ	12-18 μ.	2		
Κερκίδα, κ	23-30 μ.			1
Ωλένη, α	25-35 μ.	1		

ΠΙΝΑΚΑΣ 13α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Έκτιμηση της ηλικίας θανάτου της Αίγας με βάση το χρόνο συνοστέωσης των επιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987, κατά τις περιόδους MM IB-ΥM IB, MM IB-ΥM III, ΥM IA (πρωτογενείς κατά βάση αποθέσεις).

χρονική περίοδος		MM IA-ΥM IB	MM IB-ΥM IB	MM IB-III B	MM III -ΥM IB	ΥM IA	
ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Περίοδος Συνοστέωσης σε μήνες	Χωρίς συν-οστέωση	Με συν-οστέωση	Με συν-οστέωση	Χωρίς συνοστέωση	Με συν-οστέωση	Χωρίς συνοστέωση
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6 μ.			1		1	
Φάλαγγα I, α	7-10 μ.					1	
Μετακαρπικό, κ / Μεταταρσικό, κ	6-18 μ.				1	1	
Κνήμη, κ	12-18 μ.						
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26 μ.	1			1		1
Πτέρνα	36 μ.				1		
Σπόνδυλοι	48-60 μ.		1				

ΠΙΝΑΚΑΣ 13β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Έκτιμηση της ηλικίας θανάτου του Προβάτου με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των επιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IA-ΥM IB, MM IB-ΥM IB, MM IB-III B, MM III-ΥM IB, ΥM IA περιόδων (αδιατάρακτες κατά βάση στρώσεις).

Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΒ-ΙΙΒ		ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι		ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ		ΥΜ ΙΑ	
	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση
ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Περίοδος Συνοστέωσης σε μήνες													
Κερκίδα,α/ Βραχιόνιο,κ					1		1							
Ώμοπλάτη/ Άνωμυο/ Φάλαγγα ΙΙ, α	3		1										1	
Φάλαγγα Ι, α												2		
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α														1
Μηριαίο, κ		1								1			1	
Κερκίδα, κ													1	
Σπόνδυλοι	1	1		2				1				1	4	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 13γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση πής ηλικίας θανάτου των Καπρινών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των Καπρινών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των μετακρανιακού ύλικού, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι, ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΥΜ ΙΑ περιόδων (άδιατάρακτες, κατά βάση στρώσεις).

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Χρονική περίοδος		ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ		ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	
	Περίοδος Συνοστέωσης σε μήνες	Μέ συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση	Μέ συν-οστέωση	Χωρίς συν-οστέωση
Ώμοπλάτη / Βραχιόνιο, κ/ Κερκίδα, α / Φάλαγγα ΙΙ, α / Άνωμυο / Φάλαγγα Ι, α	12-13 μ.	1								
Μετακαρπικό, κ / Μεταταρσικό, κ/ Κνήμη, κ	24 μ.			1		1			1	
Βραχιόνιο, α/ Κερκίδα, κ/ Ωλένη, α/ Μηριαίο, κ/ Κνήμη, α/ Περώνη, α/ Περώνη, κ	42 μ.	2					1			
Σπόνδυλοι	48-84 μ.	1								

ΠΙΝΑΚΑΣ 13δ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση πής ηλικίας θανάτου του Χοίρου με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των επιφύσεων του μετακρανιακού ύλικού, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτες, κατά βάση αποθέσεις).

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Περίοδος συνοστέ- ωσης σε μήνες	MM IA-YM IB		MM IB-YM IB		MM II-YM I		MM III-YM IB		YM IA		YM IA-YM IB	
		Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.	Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.	Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.	Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.	Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.	Χωρίς συνοσ.	Με συνοσ.
ΑΙΓΕΣ													
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6μ.		1					1	4		1		
Ώμοπλάτη / Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8μ.								4				1
Φάλαγγα I, α	7-10μ.				3			1	2				
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18μ.							3					
Κνήμη, κ	12-18μ.								1				
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26μ.	1							2				
Πτέρνα	36μ.		1		1	1		1	2	1			
Σπόνδυλοι	48-60μ.									1			
ΠΡΟΒΑΤΑ													
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6μ.		3				1		8				
Ώμοπλάτη /Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8μ.								7				
Φάλαγγα I, α	7-10μ.	2	2					1	3				
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18μ.		1		1				2				
Κνήμη, κ	12-18μ.								3				
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26μ.							1	1				
Μηριαίο, κ	18-26μ.									1			
Ώλένη, α	25-35μ.								1				
Πτέρνα	36μ.	1											
Σπόνδυλοι	48-60μ.									1			
ΚΑΠΡΙΝΕΣ													
Κερκίδα, α / Βραχιόνιο, κ	3-6μ.		3	1	2		1	3	7	2	1		1
Ώμοπλάτη / Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8μ.	3	5	2	1			5	6	1	1		
Φάλαγγα I, α	7-10μ.		1					1	1				
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18μ.	2						3					
Κνήμη, κ	12-18μ.	1		1	1	1		6	2	1		1	
Μηριαίο, Κνήμη, α	20-26μ.	2		3				9	2		1		
Μηριαίο, κ	18-26μ.							2	1				
Κερκίδα, κ	23-30μ.	1		1				5					
Ώλένη, α	25-35μ.				1	1		1			1	1	
Ώλένη, κ	26-32μ.	1			1			1	1		1		
Πτέρνα	36μ.	1		1	1			2					
Σπόνδυλοι	48-60μ.	2		3		1		32	3		11		
ΒΟΟΕΙΔΗ													
Ώμοπλάτη-Άνωυμο	7-10μ.								1				
Βραχιόνιο,κ /Φάλαγγα II, α	15-20μ.								1				
Φάλαγγα I, α	20-24μ.				1								
Ώλένη, κ /Μηριαίο, α/ Πτέρνα	36μ.		2										
Σπόνδυλοι	54-60μ.										1		
ΧΟΙΡΟΣ													
Ώμοπλάτη /Βραχιόνιο, κ/ Κερκίδα, α/ Φάλαγγα II, α/ Άνωυμο/ Φάλαγγα I, α	12-13μ.		4	1	1		1	1	2				
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ/ Κνήμη, κ	24μ.	1		1	2			3					
Βραχιόνιο, α/ Κερκίδα, κ/ Ώλένη, α/ Μηριαίο κ/ Κνήμη, α/ Περόνη, α/ Περόνη, κ	42μ.	1						2		1			
Σπόνδυλοι	48-84 μ.						3						

ΠΙΝΑΚΑΣ 13ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση της ηλικίας θανάτου των Καπρινών, των Βοοειδών και των Σειδών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των επιφύσεων του μετακρνιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Επιχώσεις των MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM II-YM I, MM III-YM IB, YM IA και YM IA-YM IB περιόδων (άδιατάρακτες κατά τεκμήριο στρώσεις).

ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΣΚΕΛΕΤΟΥ	Περίοδος συνοστέωσης σε μήνες	Στρώματα με διατάραξη	
		Χωρίς συνοστέωση	Με συνοστέωση
ΑΙΓΕΣ			
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6 μ.		4
Ώμοπλάτη/ Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8 μ.		4
Φάλαγγα I, α	7-10 μ.		4
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18 μ.	3	3
Κνήμη, κ	12-18 μ.		1
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26 μ.	1	
Ώλένη, α	25-35 μ.		1
Ώλένη, κ	26-32 μ.		1
Πτέρνα	36 μ.	8	1
ΠΡΟΒΑΤΑ			
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6 μ.		6
Ώμοπλάτη/ Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8 μ.		4
Φάλαγγα I, α	7-10 μ.	2	5
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18 μ.	4	2
Κνήμη, κ	12-18 μ.	2	6
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26 μ.	1	
Κερκίδα, κ	23-30 μ.	2	
Ώλένη, α	25-35 μ.		1
Ώλένη, κ	26-32 μ.		2
Πτέρνα	36 μ.	4	
Σπόνδυλοι	48-60 μ.		2
ΚΑΠΡΙΝΕΣ			
Κερκίδα, α/ Βραχιόνιο, κ	3-6 μ.	7	5
Ώμοπλάτη/ Άνωυμο/ Φάλαγγα II, α	5-8 μ.	7	13
Φάλαγγα I, α	7-10 μ.	1	3
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ	16-18 μ.	3	
Κνήμη, κ	12-18 μ.	9	3
Μηριαίο, α/ Κνήμη, α	20-26 μ.	18	1
Μηριαίο, κ	18-26 μ.	6	1
Κερκίδα, κ	23-30 μ.	6	3
Ώλένη, α	25-35 μ.	2	1
Πτέρνα	36 μ.	2	1
Σπόνδυλοι	48-60 μ.	44	7
ΒΟΟΕΙΔΗ			
Κερκίδα, α	12-15 μ.		1
Φάλαγγα I, α	20-24 μ.		1
Κερκίδα, κ/ Ώλένη, α/ Μηριαίο, κ	42 μ.	1	
ΧΟΙΡΟΣ			
Ώμοπλάτη/ Βραχιόνιο, κ/ Κερκίδα, α/ Φάλαγγα II, α/ Άνωυμο/ Φάλαγγα I, α	12-13 μ.	3	2
Μετακαρπικό, κ/ Μεταταρσικό, κ/ Κνήμη, κ	24 μ.	2	1
Βραχιόνιο, α/ Κερκίδα, κ/ Ώλένη, α/ Μηριαίο, κ/ Κνήμη, α/ Περώνη, α/ Περώνη, κ			1
Σπόνδυλοι	48-84 μ.		1

ΠΙΝΑΚΑΣ 13στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Έκτιμηση της ηλικίας θανάτου των Καπρινών, των Βοοειδών και των Σειδών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των επιφύσεων του μετακρνιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Ανασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Ο συγκεκριμένος πίνακας μόνο συγκριτικά με εκείνους των κατά τεκμήριο άδιατάρακτων άποθέσεων μπορεί να ιδωθεί. Διαφορετικά δεν είναι αξιοποιήσιμος.

Είδη Ζώων	ΑΙΓΕΣ			ΠΡΟΒΑΤΑ			ΚΑΙΤΡΙΝΕΣ		
	ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΒ-ΙΙΒ	ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ
Χρονική περίοδος	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΑΡ. ΑΡ. ΑΡ.
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
6-12 μήνες		M ₁	1						
1-2 έτη				M ₂	1				
3-4 έτη	M ₃	1							
ένηλθα						M ³	1	M ¹ M ² M ³ M ²	4
μέσης ηλικίας								P ³ P ¹ M ¹	3
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	1	1	1	1	1		7

ΠΙΝΑΚΑΣ 14α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Κατρινών κατά τις πολιτισμικές φάσεις ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΒ, ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ (όπο κατά τεκμήριον πρωτογενείς αποθέσεις).

Είδη Ζώων	ΑΙΓΕΣ			ΠΡΟΒΑΤΑ			ΚΑΙΤΡΙΝΕΣ			ΒΟΟΕΙΔΗ		
	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΤΜΗΜΑ ΓΝΑΘΟΥ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ
Χρονική περίοδος	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΤΜΗΜΑ ΓΝΑΘΟΥ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
6-12 μήνες			D ₃ D ₄ M ₁	3								
νεορά						d ₄	1					
1-2 έτη						M ₁	1					
4-6 έτη	M ₂	1										
ένηλθα						M ¹ M ³	2	M ₂	1			
ΣΥΝΟΛΟ	1	1	3	3	4	4	4	1	1			

ΠΙΝΑΚΑΣ 14β. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Κατρινών και των Βοοειδών κατά τη ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ πολιτισμική φάση (όπο κατά τεκμήριον πρωτογενείς αποθέσεις).

Είδη ζώων	ΠΡΟΒΑΤΑ	ΚΑΠΡΙΝΕΣ	ΒΟΕΙΔΗ	ΚΑΠΡΙΝΕΣ
Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (κατά τεκμήριον αδιατάρακτες στρώσεις)			
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΛΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΟΛΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΛΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΟΛΟΝΤΕΣ
0-6 μήνες		d ₄	2	
6-12 μήνες		D ₄	1	
1-2 έτη				M ₃
1-4 έτη	M ₁	1		
νεογνά ενήλικα				M ¹
ενήλικα		M ²	1	M ² , M ³
μέσης ηλικίας				M ₁
ΣΥΝΟΛΟ	1	4	1	5

ΠΙΝΑΚΑΣ 14γ. Κύθρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση πής ηλικίας σφραγισμοῦ τῶν Κατριῶν καὶ τῶν Βοοειδῶν κατὰ τὴν ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ καὶ ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ πολιτισμικῆς φάσεως (ἀπὸ κατὰ τεκμήριο αδιατάρακτες στρώσεις).

Είδη ζώων	ΑΙΓΕΣ	ΠΡΟΒΑΤΑ	ΚΑΠΡΙΝΕΣ	ΒΟΕΙΔΗ	ΧΟΙΡΟΣ
Χρονική περίοδος	ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (κατά τεκμήριον αδιατάρακτες στρώσεις)				
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΛΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΛΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΛΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
0-2 μήνες		D ₃ D ₄ M ₁	3		
0-12 μήνες		M ₂	1		
1-2 έτη	5	D ₂ D ₃ D ₄	3		
1-3 έτη		P ₃ P ₄	2		
4-10 έτη		P ₃ P ₄	2		
6-10 έτη		P ₄ M ₁ M ₂	3		
νεογνά					
ενήλικα		M ³	1		
μέσης ηλικίας	M ¹	M ₃	1		
μεγάλης ηλικίας	M ¹			M ¹	1
ΣΥΝΟΛΟ	7	16	13	1	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 14δ. Κύθρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση πής ηλικίας σφραγισμοῦ τῶν Κατριῶν, τῶν Βοοειδῶν καὶ τῶν Σειδῶν κατὰ τὴν ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ πολιτισμικῆς φάσεως (ἀπὸ κατὰ τεκμήριο αδιατάρακτες ἀποθέσεις).

Είδη ζώων	ΑΙΓΑ	ΠΡΟΒΑΤΟ	ΚΑΙΡΙΝΕΣ
Χρονική περίοδος	ΥΜ ΙΑ (κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις)		
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΤΜΗΜΑ ΓΝΑΘΟΥ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΤΜΗΜΑ ΓΝΑΘΟΥ
0-2 μήνες	d ₃ d ₄	2	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
2-6 μήνες		d ₃ d ₄ M ₁	3
νεαρά			d ³ d ⁴ M ¹
ΣΥΝΟΛΟ		2	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 14ε. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Εκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Καπρινών κατά την ΥΜ ΙΑ πολιτισμική φάση (από κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις).

Είδη ζώων	ΑΙΓΕΣ		ΠΡΟΒΑΤΑ		ΚΑΙΡΙΝΕΣ		ΒΟΕΙΔΙΑ		ΑΙΓΕΣ		ΚΑΙΡΙΝΕΣ	
	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
Χρονική περίοδος	Μινωικά - Μεταβυζαντινά άνασκαφικά σύνολα											
ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩ ΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
6 μήνες-2 έτη	d ₄	1		M ₁	1							
1-2 έτη				M ₃	1							
2-6 έτη	M ₁	1										
νεαρά								M ³	1			
ένηλικα	M ²	2	P ³ P ⁴ M ¹	3	I M ¹ M ² M ³ P ² P ⁴	14						
μέσης ηλικίας					M ¹ M ³	2	d ⁴	1				
4-8 έτη										M ₃	1	M ₁ M ₂
μεγάλης ηλικίας			I P ₄	2	M ¹	1						
ΣΥΝΟΛΟ		4		5		19			2		1	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 14στ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άνασκαφικά σύνολα με μινωικά και μεταβυζαντινή κεραμική. Εκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Καπρινών και των Βοειδών.

Είδη ζώων	ΑΙΓΕΣ		ΠΡΟΒΑΤΑ		ΚΑΠΡΙΝΕΣ		ΒΟΟΕΙΔΗ	
	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ ΚΑΙ ΤΜΗΜΑΤΑ ΓΝΑΘΩΝ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
6 μήνες- 2 έτη	d_4	1			M_1	1		
1-2 έτη					M_3	1		
2-6 έτη	M_1	1						
νεαρά							M^3	1
ένηλικά	M^2	2	$P^3 P^4 M^1$	3	$I M^1 M^2 M^3 P^2$ $P^3 P^4$	14		
μέσης ήλικίας					$M^1 M^3$	2	d^4	1
μεγάλης ήλικίας			$I P_4$	2	M^1	1		
ΣΥΝΟΛΟ		4		5		19		2

ΠΙΝΑΚΑΣ 14η. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Άσκαφικά σύνολα με σημαντική διατάραξη. Έκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Καπρινών και των Βοοειδών.

Είδη ζώων	ΑΙΓΕΣ		ΚΑΠΡΙΝΕΣ	
	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΟΙ ΟΔΟΝΤΕΣ	ΑΡ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ
2-3 έτη				
4-8 έτη	M_3	1	$M_1 M_2$	2
ΣΥΝΟΛΟ		1		2

ΠΙΝΑΚΑΣ 14θ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Στρώσεις με μινωική κεραμική αλλά με διατάραξη. Έκτίμηση της ηλικίας σφραγισμού των Καπρινών.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΕΙΔΟΣ	ΕΝΔΟΣΚΕΛΕΤΟΣ	ΔΙΑΤΗ- ΡΗΣΗ	ΠΛΕΥΡΑ	ΜΕΓΙΣΤΟ ΜΗΚΟΣ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ		
						ΠΛ. ΑΝΩ ΑΡΘΡΩΣ*	ΕΛΑΧ. ΠΛ. ΔΙΑΦΥΣΗΣ*	ΠΛ. ΚΑΤΩ ΑΡΘΡΩΣ*
MM I-ΥΜ I	<i>Alectoris graeca</i>	Ώλένηκ	4/5	Δ				8.0
MM IB-ΥΜ III	<i>Alectoris graeca</i>	Ώλένηκ	4/5	A			4.36	7.66
MM IIIB-ΥΜ I	<i>Alectoris graeca</i>	Μηρός	3/5	A				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Ώμοπλάτη	1/5					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Ώμοπλάτη	1/5					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Λαγόνιο	1/5					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Μηρός	1/5					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Ταρσοκνήμηκ	2/5	Δ				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Alectoris graeca</i>	Ταρσοκνήμηκ	1/5	Δ			4.0	7.3
Υποσύνολο:		9						
MM IB-ΥΜ I	<i>Columba livia</i>	Ώλένη	1/5	A				
MM IB-ΥΜ IA	<i>Columba livia</i>	Ταρσομετατάρσιο	2/5	A				
MM II-ΥΜ IB (με περιορ.διατάραξη)	<i>Columba livia</i>	Κλειδα	2/5					
MM II-ΥΜ IB (με περιορ.διατάραξη)	<i>Columba livia</i>	Ταρσομετατάρσιο,κ	4/5	A				6.68
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Βραχιόνιο,κ	4/5	Δ				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Ώλένηα	4/5	A		6.6		
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Κερκίδα,α,κ	2/5	A		6.1		0.83
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Καρπομετακαρπικό,α,κ	4/5	A	31.05	9.1		6.9
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Λαγόνιο	1/5					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Ταρσοκνήμηκ	1/5	Δ				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	<i>Columba livia</i>	Ταρσομετατάρσιο	2/5					
Υποσύνολο:		11						

ΠΙΝΑΚΑΣ 15α. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα τὰ τῶν πτηνῶν *Alectoris graeca* (πετροπέρδικα), *Columba livia* (πετροπερίστερο) ἀνά χρονική περίοδο. Δὲν διασώθηκαν ὅσα τῆς κεφαλῆς, ἢ τροπιδα, οἱ οὐριαῖοι σπόνδυλοι καὶ οἱ πλευρές. *ΠΛ. = Πλάτος, *ΕΛΑΧ. = Ἐλάχιστο Πλάτος διάφυσης.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΕΝΔΟΣΚΕΛΕΤΟΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ	ΠΛΕΥΡΑ	ΜΕΓΙΣΤΟ ΜΗΚΟΣ	ΠΛ. ΑΝΩ ΑΡΘΡΩΣ*	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΛΑΧ. ΠΛ. ΔΙΑΦΥΣΗΣ*	ΠΛ. ΚΑΤΩ ΑΡΘΡΩΣ*	ΦΥΛΟ	ΙΧΝΗ
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΑ	Ταρσοκνήμικ	2/5	Α			5.28	7.20		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Ωλένηκ	2/5	Δ				8.73		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Καρπομετακαρπιώα	5/5	Α	34.63	9.33				
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Λαγόνο	2/5							
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Λαγόνο	1/5							
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Μηρόςκ	4/5	Δ			6.09	14.2		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Μηρός,α	3/5	Α		15.1				
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Ταρσοκνήμικ	2/5	Δ			5.59	9.66		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Ταρσοκνήμικ	1/5	Α						
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ	Ταρσοκνήμικ	1/5	Α						
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ Ι	Μηρόςκ	2/5	Α				14.67		
ΥΜ ΙΒ	Ταρσοκνήμικ	2/5	Δ				11.57		
ΥΜ ΙΒ	Ταρσοκνήμικ	2/5	Δ			7.1			
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	Ταρσοκνήμικ	2/5	Α				11.84		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ	Φάλαγγα Ι	5/5							
ΜΜ ΙΙΒ-ΥΜ Ι	Μηρόςκ	2/5	Δ				18.1	Θηλυκό	
ΜΜ ΙΙ Β-ΥΜ Ι	Μηρόςκ	1/5	Α				14.6	Θηλυκό	
ΜΜ ΙΙΒ-ΥΜ Ι	Ταρσομετακαρπιο,κ	2/5	Δ					Άρσενικό	
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ωμοπλάτη	1/5	Δ						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ωμοπλάτη	1/5	Δ						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ωμοπλάτη	1/5	Α						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ωμοπλάτη	1/5	Α						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Κορκοειδέα	2/5	Δ						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ωλένηα	1/5	Δ		9.9				
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Ταρσοκνήμικ	1/5					11.01		
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Φάλαγγα Ι	5/5							
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ	Φάλαγγα ΙΙ	5/5							
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ	Βραχιόνιο,κ	3/5	Α			8.03	16.03		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ	Μηρόςκ	2/5	Α				16.34		
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ	Ταρσοκνήμικ	1/5	Δ		20.3				
ΜΜ ΙΙ-ΥΜ Ι	Κορκοειδέα	3/5	Α						καύσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 16β. Κύθηρα: Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όσα ταύ πτηνού *Gallus gallus domesticus* από τις θεωρούμενες ιδιαίτερακες επιχώσεις, σύμφωνα με τα εύρηματα της κεραμικής.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΕΝΔΟΣΚΕΛΕΤΟΣ	ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ	ΠΛΕΥΡΑ	ΜΕΓΙΣΤΟ ΜΗΚΟΣ	ΠΛ. ΑΝΩ ΑΡΘΡΟΣ*	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ		ΦΥΛΟ	ΙΧΝΗ
						ΕΛΑΧ. ΠΛ. ΔΙΑΦΥΣΗΣ*	ΠΛ. ΚΑΙΩ ΑΡΘΡΟΣ*		
ΜΜΜ ΙΙΒ-ΥΜ ΙΒ (με περιορ. διατάραξη)	Κορακοειδέσα	2/5	Δ						
ΜΜ ΙΙΒ-ΥΜ ΙΒ (με περιορ. διατάραξη)	Καρπομετακάρπιουα	2/5	Α		11.66				
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ Ι (με περιορ. διατάραξη)	Βραχιόνιοακ	5/5	Δ	75.45	19.4	7.3	15.5		
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Κορακοειδέσα	2/5	Α						
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Κορακοειδέσακ	2/5	Δ						
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Βραχιόνιοα/κ	4/5	Α	74.0	21.2	0.25			
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Κερκίδαα	1/5	Α		4.04				
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Κερκίδακ	2/5	Δ				7.03		
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Ωλένηα	3/5	Α		2.38				
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Ωλένηακ	5/5	Δ	77.44	11.04				από μαχαίρι
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Μηρόςακ	5/5	Δ	80.03	12.53	7.7	9.77		από μαχαίρι
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Μηρόςκ	2/5	Α			7.9	14.8		
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Μηρόςα	2/5	Δ		14.3				
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Τροσκοκήμηκ	3/5	Α			6.1	12.5		
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Τροσκομετατάροισκ	1/5	Δ				12.4		
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Τροσκομετατάροισκ	3/5	Α			8.50	15.3	Άρσενικό	
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Λαγόνιο	1/5							
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Σπόνδυλος	3/5							
Μινωικά-Μεταβουζαντινά	Φάλαγγα	5/5							

ΠΙΝΑΚΑΣ 15γ. Κύθηρα. Άγ. Ιεώργιος στο Βουνό. Όσα το πτηνού *Callus gallus domesticus* από τις μινωικές-μεταβουζαντινές επιχώσεις. Δεν διασώθηκαν όσα της κεφαλής ή τροπίδα, οι ούριαστοι σπόνδυλοι και οι πτευρές. *Πλ. = Πλάτος. ΕΛΑΧ. = Ελάχιστο

ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΡΑΥΣΜΑΤΩΝ	ΣΩΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ			ΠΛΕΥΡΑ	ΕΑΑ
		1/5	2/5	5/5	ΑΡ	
ΠΛΕΥΡΑ	1		1			
ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ Ι,α	1			1	1	1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ ΙΙ,α	1			1	1	1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ ΙΙΙ,α	1			1	1	1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ ΙV,α	1			1	1	1
ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ V,α	1			1	1	1
ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι (κάτω άκρο)	1	1				
ΣΥΝΟΛΟ	7	1	1	5	5	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 16. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Όστα Άνθρώπου από τὰ ἀνώτερα ἀνασκαφικά στρώματα.

ΕΑΑ = ἐλάχιστος ἀριθμὸς ἀτόμων.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	
		1	2
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	P ₂ -P ₄	25.2	
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	d ₄	7.2	6.2

1. Όλικό μήκος προγομφίων / μήκος γαλακτικού προγομφίου
2. Μέγιστο πλάτο

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΩΜΟΠΛΑΤΗ			20.0	20.2	19.3			
				18.2	28.3	18.0	21.8		

3. Ελάχιστο μήκος στον αυχένα
4. Μέγιστο μήκος ώμογλήνης έως και την κορακοειδή απόφυση
5. Μήκος ώμογλήνης
6. Πλάτος ώμογλήνης

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ					32.9			
						29.9			
						27.3			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ					27.6			
						22.4			

5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικης επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΚΕΡΚΙΔΑ		34.4						
Μινωικά-Μεταβυζαντινά			30.5						

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικης επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΥΜ IA (πρωτογ. απόθεση)	ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ					26.7	13.55	12.8	
						27.5			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ					22.8	14.7	10.4	8.4
					19.3	27.1	15.6	18.1	9.1

4. Ελάχιστο πλάτος διάφυσης
5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικης επιφάνειας
6. Έμπροσθοπίσθια διάμετρος κάτω άρθρικης επιφάνειας
7. Κάτω μήκος τροχιλίας
8. Έμπροσθοπίσθια διάμετρος τροχιλίας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM I-ΥΜ I	ΚΝΗΜΗ					24.4			
MM IB-ΥΜ IB (πρωτογ. απόθ.)						21.5			
						24.6			
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)					17.7	24.4			

4. Έλάχιστο πλάτος διάφυσης

5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΠΤΕΡΝΑ	52.2	21.6						
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		54.2	21.6						

1. Μέγιστο μήκος

2. Μέγιστο πλάτος

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)		28.5	26.4	16.4	18.6	20.75			
		27.1	25.5	14.7		17.6			
MM IB-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	25.6	25.5	15.1	15.1	17.7			
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)		27.3	26.2	14.0	15.5	17.1			
		25.0	24.85	14.1	15.1	17.6			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		29.5	27.7	15.3	11.4	19.9			
	29.2	27.2	15.7	17.8	19.55				

1. Έξωτερικό μήκος

2. Έσωτερικό μήκος

3. Έμπροσθοπίσθιο έξωτερικό μήκος

4. Έμπροσθοπίσθιο έσωτερικό μήκος

5. Μέγιστο πλάτος κάτω τροχιλίας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΦΑΛΑΓΓΑ I	30.0	10.6	9.6	10.3				
		42.6	13.1	12.9	12.4				
MM IB-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)		32.0		9.7	11.0				
		33.3		9.1	11.1				
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)		44.4	15.75	13.3	15.8				
		36.4	14.5	14.5	14.7				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		34.0	12.5	12.6	12.2				
		38.0	13.0	11.3	12.2				

1. Μέγιστο μήκος

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας

3. Έλάχιστο πλάτος διάφυσης

4. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΠΙΝΑΚΑΣ 17α. Κύθηρα. Έγ. Γεώργιος στο Βουνό. Διαστάσεις (σε χιλ.) τών όστων τών Αιγών.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	
		1	2
MM III-ΥΜ IB (Αδιατάρακτα)	d ₄	20.2	6.0
		16.0	7.1

1. Μέγιστο μήκος γαλακτικού προγομφίου
2. Μέγιστο πλάτος

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΩΜΟΠΛΑΤΗ			25.5	30.5	29.5	25.4		
				20.3	29.9	21.3	25.6		
				18.3	27.8	18.1	23.1		
Μινωικά-Μεταβυζαντινά				12.7	29.9	20.1	24.1		

3. Ελάχιστο μήκος στον αυχένα
4. Μέγιστο μήκος ώμογλήνης έως και την κορακοειδή απόφυση
5. Μήκος ώμογλήνης
6. Πλάτος ώμογλήνης

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Μ ΜΙΒ-ΙΙΙ Β (πρωτογ. απόθεση)	ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ					29.5			
						30.3			
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)							25.3		
							29.7		
							26.8		
MM ΙΙΙΒ-ΥΜ Ι (μὲ διατάραξη)						29.3			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά					26.3				
					26.5	27.1			

5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικης ἐπιφάνειας
6. Ἐμπροσθοπίθια διάμετρος κάτω άρθρικης ἐπιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΚΕΡΚΙΔΑ				23.3				
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)			29.3						
Μινωικά-Μεταβυζαντινά				11.3	28.1	18.7			

2. Μέγιστο πλάτος ἄνω άρθρικης ἐπιφάνειας
3. Ελάχιστο πλάτος διάφυσης
4. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικης ἐπιφάνειας
5. Ἐμπροσθοπίθια διάμετρος κάτω άρθρικης ἐπιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	ΜΕΤΑΚΑΡΠΙΟ				14.9	25.0			
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)						24.4	15.2	15.0	10.8
ΥΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)			20.9						
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΑ (περιορ. διατάραξη)			19.8						
ΥΜ Ι (Περιορ. διατάραξη)				21.5	14.0	9.9	10.1		
		21.8	16.7						

- Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας
- Εμπροσθοπίσθια διάμετρος άνω άρθρικής επιφάνειας
- Ελάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας
- Εμπροσθοπίσθια διάμετρος κάτω άρθρικής επιφάνειας
- Κάτω μήκος τροχιλίας
- Εμπροσθοπίσθια διάμετρος τροχιλίας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΑΝΩΝΥΜΟ			23.7					

- Μήκος άρθρικής κοτύλης

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	ΜΗΡΙΑΙΟ		40.4						

- Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΥΜ ΙΑ (πρωτογ. απόθεση)	ΚΝΗΜΗ					20.3			
ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ (με διατάραξη)						25.7			
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΑ (με διατάραξη)						22.2	17.3		
						24.4			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά						24.3	17.1		
					24.0				
					14.8	26.6			

- Ελάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας
- Εμπροσθοπίσθια διάμετρος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	ΑΣΤΡΑΓΑΛΟΣ	27.0	25.4	15.7	14.2	18.05			
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)		25.0	23.4	14.85	13.0	14.0			
		28.7	26.6	15.1	16.0	18.5			
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)		27.5	26.0	15.6	15.1	12.6			
		26.6	25.1	14.3	14.4	16.9			
ΜΜ ΙΙΙΒ-ΥΜ Ι (με διατάραξη)		29.9	27.7	16.2	12.0	20.0			
		26.3	25.9	16.65	14.3	16.75			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		31.9	29.0	16.4	18.6	20.75			
		26.8	25.0	13.8	12.5	17.8			
		24.9	24.7	14.7	14.8	15.6			

- Εξωτερικό μήκος
- Εσωτερικό μήκος
- Εμπροσθοπίσθιο έξωτερο μήκος
- Εμπροσθοπίσθιο έσωτερο μήκος
- Μέγιστο πλάτος κάτω τροχιλίας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-YM IB (ἀδιατάρακτα)	ΜΕΤΑΤΑΡΣΙΟ		19.6						
MM IB-YM IB (ἀδιατάρακτα)		121.75	19.8	18.3	13.2	24.0	13.1	11.0	15.7
MM III-YM IB (πρωτογ. ἀπόθεση)			18.4	12.4					
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		124.3	18.0	18.3	9.2	22.0	11.8	9.8	14.4

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος ἄνω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Ἐμπροσθοπίσθια διάμετρος ἄνω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Ἐλάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Ἐμπροσθοπίσθια διάμετρος κάτω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Κάτω μήκος τροχιλίας
- Ἐμπροσθοπίσθια διάμετρος τροχιλίας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
YM IA (πρωτογ. ἀπόθεση)	ΦΑΛΛΑΓΓΑ I	30.5	10.0	8.1	9.4				
MM IA-YM IB (ἀδιατάρακτα)		34.1	11.0	9.1	10.8				
		34.4		8.6	10.2				
MM III-YM IB (ἀδιατάρακτα)		30.2	11.2	10.4	10.3				
		36.3	12.0	10.2	10.7				
		33.0	11.1	9.1	9.0				
MM I-YM I (μὲ διατάραξη)		35.2	11.9	9.2	11.4				
MM I-YM IB (μὲ διατάραξη)		31.3	11.1	9.6	10.7				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά		30.9	11.0	9.4	10.2				
MM III-YM IA (μὲ διατάραξη)		ΦΑΛΛΑΓΓΑ II	19.3	10.2	9.3	8.2			

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος ἄνω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Ἐλάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΦΑΛΛΑΓΓΑ III	25.9	20.6	5.4					

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος ἄνω ἄρθρικῆς ἐπιφάνειας
- Ἐλάχιστο πλάτος διάφυσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 17β. Κύθηρα. Ἅγ. Γεώργιος στὸ Βουνό. Διαστάσεις τῶν ὀστέων τῶν Προβάτων.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ			
		1			
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	M ₃	31.7			

Μέγιστο μήκος τρίτου γομφίου

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Μινωικά-Μεταβυζαντινά	ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ					38.9			

5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ (πρωτογ. απόθεση)	ΚΝΗΜΗ				16.2	25.6			

4. Έλάχιστο πλάτος διάφυσης

5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	ΦΑΛΛΑΓΤΑ Ι	37.3	16.7	13.6	16.5				
		34.0	17.2	13.55	15.2				
ΜΜ ΙΙ (αδιατάρακτα)		35.2		13.95	14.4				

1. Μέγιστο μήκος

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας

3. Έλάχιστο πλάτος διάφυσης

4. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (αδιατάρακτα)	ΦΑΛΛΑΓΤΑ ΙΙ	21.3	11.3	7.4	7.7				
ΜΜ Ι-ΥΜ Ι (μὲ διατάραξη)		24.4	11.6		14.0				
ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΑ (μὲ διατάραξη)		21.2	11.5	14.1	16.2				

1. Μέγιστο μήκος

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας

3. Έλάχιστο πλάτος διάφυσης

4. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΠΙΝΑΚΑΣ 17γ. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στὸ Βουνό. Διαστάσεις (σὲ χιλ.) τῶν ὀστῶν τῶν Χοίρων.

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ
MM III-ΥΜ IB (πρωτογ. απόθεση)	M ¹ -M ³	16.9

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΩΜΟΠΛΑΤΗ			8.5	12.6	10.1			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά				7.2	11.1	11.3			

3. Έλάχιστο μήκος στον αυχένα
4. Μέγιστο μήκος ώμογλήνης έως και την κορακοειδή απόφυση
5. Μήκος ώμογλήνης

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΒΡΑΧΙΟΝΙΟ					10.1			
ΥΜ IA (άδιατάρακτα)						11.05			
MM II-ΥΜ IB (περιορ. διατάραξη)						11.4			
			14.9						
							10.5		
Μινωικά-Μεταβυζαντινά							11.2		
						10.9			

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας
5. Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IA-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΚΕΡΚΙΔΑ					14.5			
MM IB-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)						7.1			
MM III-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)						7.4			
MM II-ΥΜ IB (περιορ. διατάραξη)			8.8						

2. Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής επιφάνειας
5. Έμπροσθοπίσθια διάμετρος κάτω άρθρικής επιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
MM IB-ΥΜ IB (άδιατάρακτα)	ΑΝΩΝΥΜΟ			12.5					
MM IB-ΥΜ I (περιορ. διατάραξη)				12.2					
					12.1				
Μινωικά-Μεταβυζαντινά					11.4				

3. Μήκος άρθρικής κοτύλης

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΥΜ ΙΑ (άδιατάρακτα)	ΚΝΗΜΗ					12.6			
Μινωικά-Μεταβυζαντινά			11.9						
						17.2			
			12.5						

- Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής έπιφάνειας
- Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής έπιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)	ΠΤΕΡΝΑ	28.2	10.0						

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)	ΦΑΛΛΑΓΓΑ Ι	22.3	5.0	3.9	4.9				
ΜΜ ΙΒ-ΙΙ (περιορ. διατάραξη)		21.8	5.7	3.55	4.4				

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής έπιφάνειας
- Έλάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής έπιφάνειας

ΧΡΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	ΑΝΑΤΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ							
		1	2	3	4	5	6	7	8
ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ (άδιατάρακτα)	ΦΑΛΛΑΓΓΑ ΙΙ	17.3	7.15	4.9	6.7				

- Μέγιστο μήκος
- Μέγιστο πλάτος άνω άρθρικής έπιφάνειας
- Έλάχιστο πλάτος διάφυσης
- Μέγιστο πλάτος κάτω άρθρικής έπιφάνειας

ΠΙΝΑΚΑΣ 176. Κύθηρα. Άγ. Γεώργιος στο Βουνό. Διαστάσεις (σε χιλ.) τών ζώων τής οικογένειας τών Λεποριδών.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

- Πίν. 1α.** Στρώσεις με αποκλειστικά μινωική κεραμική και πρωτογενείς αποθέσεις. Κατανομή του οστεολογικού υλικού με βάση τη χρονική αλληλουχία που προτείνεται από την κεραμική.
- Πίν. 1β.** Κατανομή του οστεολογικού υλικού στις αποθέσεις με περιορισμένη διατάραξη και τις αποθέσεις με σημαντικό ποσοστό μεταγενέστερης κεραμικής.
- Πίν. 2α.** Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων οστών ανά ταξινομική βαθμίδα (είδος/οικογένεια ή όμοταξία ζώων) και ανά χρονική περίοδο σε αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, αποθέσεις.
- Πίν. 2β.** Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων οστών ανά ταξινομική βαθμίδα (είδος/οικογένεια ή όμοταξία ζώων) και ανά χρονική περίοδο σε αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, αποθέσεις.
- Πίν. 2γ.** Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων οστών ανά ταξινομική βαθμίδα ζώου και χρονική περίοδο σε αποθέσεις με περιορισμένη διατάραξη.
- Πίν. 2δ.** Κατανομή και συχνότητα των προσδιορισθέντων οστών ανά ταξινομική βαθμίδα ζώου και χρονική περίοδο σε αποθέσεις με σημαντικό ποσοστό μεταγενέστερης κεραμικής.
- Πίν. 3α.** Όστα Αίγας κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 3β.** Όστα Προβάτου κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 3γ.** Όστα Καπρινών κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 3δ.** Όστα Βοοειδών κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 3ε.** Όστα Χοίρου κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 3στ.** Όστα Λεποριδών κατά την YM IA περίοδο (από αδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 4α.** Όστα Αίγας κατά την YM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 4β.** Όστα Καπρινών κατά την YM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 4γ.** Όστα Λεποριδών κατά την YM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5α.** Όστα Αίγας κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5β.** Όστα Προβάτου κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5γ.** Όστα Καπρινών κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5δ.** Όστα Βοοειδών κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5ε.** Όστα Χοίρου κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 5στ.** Όστα Λεποριδών κατά την MM IA-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6α.** Όστα Αίγας κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6β.** Όστα Προβάτου κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6γ.** Όστα Καπρινών κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6δ.** Όστα Βοοειδών κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6ε.** Όστα Χοίρου κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 6στ.** Όστα Λεποριδών κατά την MM IB-YM IB περίοδο (από αδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).

- Πίν. 7α.** Όστρα Αίγας κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 7β.** Όστρα Προβάτου κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 7γ.** Όστρα Καπρινών κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 7δ.** Όστρα Βοοειδών κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 7ε.** Όστρα Χοίρου κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 7στ.** Όστρα Λεποριδών κατά την ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΙΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτη, κατά τεκμήριο, στρώση).
- Πίν. 8α.** Όστρα Αίγας κατά την ΜΜΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 8β.** Όστρα Προβάτου κατά την ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 8γ.** Όστρα Καπρινών κατά την ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 8δ.** Όστρα Βοοειδών κατά την ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 8ε.** Όστρα Χοίρου κατά την ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 8στ.** Όστρα Λεποριδών κατά την ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ περίοδο (άπό άδιατάρακτες, κατά τεκμήριο, στρώσεις).
- Πίν. 9α.** Όστρα Αίγας κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ, ΥΜ ΙΑ (άπό, κατά τεκμήριο, άδιατάρακτες έπιχώσεις).
- Πίν. 9β.** Όστρα Προβάτου κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ, ΥΜ ΙΑ (άπό, κατά τεκμήριο, άδιατάρακτες έπιχώσεις).
- Πίν. 9γ.** Όστρα Καπρινών κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΙΙΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΑ (άπό, κατά τεκμήριο, άδιατάρακτες έπιχώσεις).
- Πίν. 9δ.** Όστρα Καπρινών κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ, ΥΜ ΙΑ (άπό, κατά τεκμήριο, άδιατάρακτες έπιχώσεις).
- Πίν. 9ε.** Όστρα Χοίρων, Βοοειδών και Λεποριδών κατά τις περιόδους ΜΜ ΙΑ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΒ, ΜΜ ΙΒ-ΥΜ ΙΙΙ, ΜΜ ΙΙΙ-ΥΜ ΙΒ (άπό, κατά τεκμήριο, άδιατάρακτες έπιχώσεις).
- Πίν. 10α.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα Αίγας.
- Πίν. 10β.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα Προβάτου.
- Πίν. 10γ.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα ζών τής ύποοικογένειας τών Καπρινών.
- Πίν. 10δ.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα ζών τής οικογένειας τών Βοοειδών.
- Πίν. 10ε.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα Χοίρου.
- Πίν. 10στ.** Στρώσεις με μινωική κεραμική και περιορισμένη διατάραξη. Όστρα ζών τής οικογένειας τών Λεποριδών.
- Πίν. 11.** Στρώσεις με μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα τής ύποοικογένειας τών Καπρινών.
- Πίν. 12α.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα Αίγας.
- Πίν. 12β.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα Προβάτου.
- Πίν. 12γ.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα ζών τής ύποοικογένειας τών Καπρινών.
- Πίν. 12δ.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα ζών τής οικογένειας τών Βοοειδών.
- Πίν. 12ε.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα Χοίρου.
- Πίν. 12στ.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική. Όστρα ζών τής οικογένειας τών Λεποριδών.

- Πίν. 13α.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου της Αίγας με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IB-YM IB, MM IB-YM III, YM IA περιόδων.
- Πίν. 13β.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου του Προβάτου με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM IB-III B, MM III-YM IB, YM IA περιόδων.
- Πίν. 13γ.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου των Καπρινών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM IB-III B, MM IB-YM III, MM II-YM IB, MM III-YM IB, YM IA περιόδων.
- Πίν. 13δ.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου του Χοίρου με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM III-YM IB περιόδων.
- Πίν. 13ε.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου των Καπρινών, των Βοοειδών και των Σειδών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Αποθέσεις των MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM II-YM III B, MM III-YM IB, YM IA και YM IA-YM IB περιόδων.
- Πίν. 13στ.** Έκτίμηση της ηλικίας θανάτου των Καπρινών, των Βοοειδών και των Σειδών με βάση τον χρόνο συνοστέωσης των έπιφύσεων του μετακρανιακού ύλικου, σύμφωνα με το Barone 1987. Άνασκαφικά σύνολα με μινωική-μεταβυζαντινή κεραμική.
- Πίν. 14α.** Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών κατά τις πολιτισμικές φάσεις MM IA-YM IB, MM IB-YM IB, MM IB- III B, MM II-YM IB (άπο κατά τεκμήριο πρωτογενείς αποθέσεις).
- Πίν. 14β.** Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών και των Βοοειδών κατά την MM IA-YM IB πολιτισμική φάση (άπο κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις).
- Πίν. 14γ.** Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών και των Βοοειδών κατά τις MM IB-YM IB και MM II-YM III B πολιτισμικές φάσεις (άπο κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις).
- Πίν. 14δ.** Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών, των Βοοειδών και των Σειδών κατά την MM III-YM IB πολιτισμική φάση (άπο κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις).
- Πίν. 14ε.** Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών κατά την YM IA πολιτισμική φάση (άπο κατά τεκμήριο άδιατάρακτες στρώσεις)
- Πίν. 14στ.** Άνασκαφικά σύνολα με μινωική και μεταβυζαντινή κεραμική. Έκτίμηση της ηλικίας σφαγιασμού των Καπρινών και των Βοοειδών.
- Πίν. 15α.** Όστα των πτηνών *Alectoris graeca* (πετροπέρδικα), *Columba livia* (πετροπερίστερο) άνα χρονολογική περίοδο.
- Πίν. 15β.** Όστα του πτηνού *Gallus gallus domesticus* άπο τις θεωρούμενες άδιατάρακτες έπιχώσεις, σύμφωνα με τα εύρηματα της κεραμικής.
- Πίν. 15γ.** Όστα του πτηνού *Gallus gallus domesticus* άπο τις μινωικές-μεταβυζαντινές έπιχώσεις.
- Πίν. 16.** Όστα Άνθρώπου άπο τα άνωτερα άνασκαφικά στρώματα.
- Πίν. 17α.** Διαστάσεις (σε χιλ.) των όστων της Αίγας.
- Πίν. 17β.** Διαστάσεις (σε χιλ.) των όστων του Προβάτου
- Πίν. 17γ.** Διαστάσεις (σε χιλ.) των όστων του Χοίρου.
- Πίν. 17δ.** Διαστάσεις (σε χιλ.) των όστων του Λεποριδών.

